

**UNIVERZITA KARLOVA**

**Právnická fakulta**

**Bc. Josef Poborský**

**Použití střelné zbraně při nutné obraně**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Krupička, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 8. 4. 2017

### **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Bc. Josef Poborský

V Praze dne 8. 4. 2017

## **Poděkování**

Děkuji panu JUDr. Jiřímu Krupičkovi, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost, ochotu a cenné rady při zpracování mé diplomové práce.

# Obsah

Úvod .....	5
1. Exkurz do zbraňové legislativy .....	7
2. Okolnosti vylučující protiprávnost v systému trestního práva.....	11
2.1. Protiprávnost jako znak trestného činu.....	11
2.2. Pojem a znaky okolností vylučujících protiprávnost.....	12
2.3. Jednotlivé druhy okolností vylučujících protiprávnost .....	14
2.4. Krajiní nouze .....	15
2.5. Oprávněné použití zbraně.....	18
2.6. Občanské zadržení .....	23
3. Nutná obrana obecně.....	25
3.1. Geneze institutu nutné obrany .....	25
3.2. Pojem a znaky nutné obrany.....	27
3.3. Exces a omyl nutné obrany.....	35
3.4. Nutná obrana de lege ferenda .....	39
4. Použití střelné zbraně při nutné obraně.....	43
4.1. Střelná zbraň jako prostředek obrany ultima ratio.....	43
4.1.1. Specifika použití střelné zbraně při nutné obraně.....	43
4.1.2. Exkurz do problematiky střelných poranění .....	45
4.2. Právní aspekty použití střelné zbraně při nutné obraně.....	48
4.2.1. Rozhodovací praxe tuzemských soudů.....	48
4.2.2. Praktická východiska použití střelné zbraně při nutné obraně.....	57
4.2.3. Použití střelné zbraně při ochraně majetku .....	62
4.3. Specifické situace použití střelné zbraně.....	66
5. Komparace s cizí právní úpravou .....	69
5.1. Německá úprava nutné obrany .....	69
5.2. Právní úprava nutné obrany ve spojených státech amerických .....	72
Závěr.....	77
Použité prameny a literatura .....	81
Seznam zkratk.....	87
Příloha č. 1 .....	88
Příloha č. 2.....	89
Příloha č. 3 .....	90
Příloha č. 4.....	92
Abstrakt .....	95

## Úvod

Institut nutné obrany je často diskutovaným tématem, a to jak odbornou, tak laickou veřejností. Právě široká veřejnost tuto problematiku vnímá vždy velmi pozorně, a to zejména proto, že situace nutné obrany se může týkat prakticky kohokoli a nastat může kdykoli. Každý, i právně nevzdělaný člověk si pak zpravidla uvědomuje možné následky, pokud je jeho obrana následně vyhodnocena jako nepřiměřená. To platí obzvláště v případech, pokud je při obraně použit ten nejsilnější možný prostředek, a to střelná zbraň.

V této práci se chci zaměřit na možnosti a podmínky nutné obrany právě tím nejkrajnějším, ale zároveň nejúčinnějším prostředkem, a to střelnou zbraní. Z dikce ustanovení trestního zákoníku o nutné obraně plyne, že zákon nerozlišuje mezi jednotlivými druhy obranných prostředků. Na druhou však střelné zbraně, pro svoji obrovskou sílu a smrtící účinnost, vykazují významné charakteristické rysy, a proto se domnívám, že toto téma si zaslouží bližší zkoumání. Mým hlavním cílem je tedy snaha o jisté popsání těchto specifik a zároveň je vztáhnout na praktické případy i okolnosti, které mohou při sebeobraných situacích se střelnou zbraní nastat.

V úvodu této práce učiním stručný exkurz do zákona o zbraních. Především vymezím a zpřesním pojem střelné zbraně, dále popíšu základní povinnosti potřebné pro legální nabývání, držení a používání střelných zbraní a na závěr provedu jisté zamyšlení nad obecným právem držet zbraň, a to zejména ve světle současných navrhovaných legislativních změn.

Ve druhé kapitole se chci zaměřit na obecnou teorii okolností vylučujících protiprávnost, vymezení jejich jednotlivých druhů a charakteristických znaků. Z ostatních okolností vylučujících protiprávnost se budu podrobněji věnovat krajní nouzi, a to především z důvodu výkladu určitých principů, které mají svůj význam pro samotné téma této práce, především zásady subsidiarity a proporcionality. Dále se zaměřím na oprávnění použití zbraně, na konkrétním příkladu zákona o policii. I když je oprávněné použití ozbrojené síly státní mocí postaveno na jiných principech než pojetí nutné obrany, domnívám se, že jisté srovnání a inspirace není na škodu zejména z toho důvodu, že tuzemská soudní praxe se při posuzování situací nutné obrany za pomoci střelné zbraně někdy k zákonu o policii obrací. Poslední okolností vylučující protiprávnost odlišné od nutné obrany, kterou se budu podrobněji zabývat, je tzv. občanské zadržení, a to zejména proto, že se domnívám, že tento institut je s nutnou obranou velmi úzce provázán a pokud by při občanském zadržení byla použita střelná zbraň, je to situace, která by jistě vyvolala celou řadu otázek.

V další části této práce se budu věnovat obecně institutu nutné obrany. Především se zaměřím na podrobný rozbor jednotlivých znaků nutné obrany, zejména v otázce přiměřenosti, věnovat se budu i problematice excesu a omylu. Na závěr této kapitoly poukážu i na možné změny zákonných znaků nutné obrany, a to na příkladu již projednávaných legislativních návrhů.

Ve čtvrté kapitole se budu věnovat samotnému použití střelné zbraně při nutné obraně. Nejdříve se pokusím vystihnout výrazná specifika, která má tento krajní prostředek obrany, a to i stručným exkurzem do problematiky střelných poranění jako demonstraci smrtící účinnosti střelných zbraní. Dále provedu rozbor nejpodstatnější soudní judikatury, která se vztahuje k použití střelné zbraně v situaci nutné obrany, a následně se z této soudní praxe pokusím shrnout jistá teoretická východiska a specifika, které pro tento způsob obrany plynou. V této kapitole se chci také zaměřit na některé problematické a sporné otázky použití střelné zbraně. Především na problematiku obrany majetku a občanského zadržení se střelnou zbraní, jakož i možnosti způsobení újmy třetí osobě odlišné od útočnicka.

V páté kapitole provedu komparaci s cizí právní úpravou, a to s podmínkami nutné obrany v Německu a Spojených státech amerických. U americké právní úpravy se především zaměřím na tzv. princip *castle doctrine*, který se pozvolna začíná prosazovat i v některých státech Evropy, a i v České republice byly snahy o jeho zavedení.

V závěru se pokusím shrnout poznatky, které mi plynou ze zpracování tohoto tématu. Při zpracování této práce budu využívat především metody analýzy, syntézy, komparace a studia literárních zdrojů, zejména zákonů, odborné literatury a vybrané judikatury, jakož i jiných zdrojů.

## 1. Exkurz do zbraňové legislativy

Problematika zbraní a střeliva je na našem území komplexně upravena v zákoně č. 119/2002 Sb. o střelných zbraních a střelivu. Zákon o zbraních upravuje zejména kategorie střelných zbraní, podmínky pro nabývání a používání střelných zbraní a sankce za jejich porušení. Problematika zbraňové legislativy je poměrně rozsáhlá a vztahuje se k ní značné množství prováděcích právních předpisů.<sup>1</sup> V této kapitole provedu tedy pouze stručný exkurz do této problematiky. Pro účel této práce má význam především vymezení pojmu střelná zbraň, podmínky potřebné pro získání zbrojního průkazu a pravidla pro nošení a používání střelných zbraní.

Z hlediska posuzování samotné nutné obrany není rozhodující, zda je bránící se osoba k držení střelné zbraně oprávněna, či ne. Lze se tedy bránit i nelegálně drženou střelnou zbraní a na posuzování podmínek nutné obrany to nebude mít žádný vliv.<sup>2</sup> V takovém případě však s největší pravděpodobností bude dotčená osoba trestně odpovědná za trestný čin nedovoleného ozbrojování dle § 279 trestního zákoníku.<sup>3</sup>

### 1. Pojem střelné zbraně

**Střelná zbraň** je v příloze zákona o zbraních jako zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění energie při výstřelu, zkonstruovaná pro požadovaný účinek na definovanou vzdálenost. Střelná zbraň je tu vymezena jako nejvyšší logická třída objektů, kterými se zákon o zbraních zabývá. Pod pojmem střelná zbraň jsou zahrnuty všechny ostatní druhy zbraní, které jsou upraveny v zákoně o zbraních bez ohledu na to, jakým druhem energie zbraň disponuje. Systematika zákona o zbraních dělí dále střelné zbraně na zbraně palné, mechanické (luky, kuše), plynové, expanzní, lovecké, sportovní, signální atd.

**Palná zbraň** je v příloze zákona o zbraních definována jako střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění chemické energie. Tato chemická energie vzniká shořením náplně střelného prachu a následně dochází k předání kinetické energie jednomu nebo více projektilům. Blíže k rozdělení různých druhů střelných zbraní v příloze č. 4.<sup>4</sup>

V této práci používám pojem střelná zbraň, ale vzhledem k výše zmíněnému rozdělení mám na mysli zbraň palnou, tedy tam, kde se v textu práce hovoří o střelné zbraně, je tím myšlena především zbraň palná. Použití obecnějšího termínu střelné zbraně jsem zvolil

---

<sup>1</sup> Záruba J. *Zbrojní průkazy - právní předpisy a testy ke zkoušce odborné způsobilosti*. Praha: Leges. 2009. S. 256

<sup>2</sup> Viz 7 Tdo 461/2004

<sup>3</sup> Blíže Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges. 2014. S. 749 - 754

<sup>4</sup> Viz část první přílohy zákona o zbraních

zejména proto, že tento termín je v obecném podvědomí více zažit a také tuzemská judikatura často pracuje spíše s pojmem střelné zbraně, viz kapitola 4.2.2.

## **2. Podmínky pro získání zbrojního průkazu**

Dle zákona o zbraních může v zásadě pouze osoba, které byl vydán zbrojní průkaz, legálně střelnou zbraň nabývat do vlastnictví, držet, nosit a používat. Zbrojní průkaz je veřejnou listinou, o jejímž vydávání rozhoduje místně a věcně příslušný útvar policie. Vydání zbrojního průkazu je správním rozhodnutím, které má formu oprávnění. Zbrojní průkazy se dělí do skupin podle účelu užívání a rozsahu oprávnění jejich držitele.

Zbrojní průkazy se rozlišují do skupin:

- A - ke sběratelským účelům
- B - ke sportovním účelům
- C - k loveckým účelům
- D - k výkonu zaměstnání nebo povolání
- **E - k ochraně života, zdraví nebo majetku**
- F - k provádění pyrotechnického průzkumu

Zákon o zbraních stanovuje kumulativní podmínky pro získání zbrojního průkazu, jsou jimi:

- Pobyť na území České republiky
- Věková hranice
- Zdravotní způsobilost
- Odborná způsobilost
- Bezúhonnost
- Spolehlivost

Věková hranice je stanovena odlišně pro jednotlivé skupiny zbrojních průkazů od 15 do 21 let. Zdravotní způsobilost se posuzuje na základě lékařského posudku vydaného zpravidla praktickým lékařem. Spornou otázkou posuzování zdravotní způsobilosti je fakultativnost psychologického vyšetření žadatele o vydání zbrojního průkazu. Nařízení tohoto vyšetření je tak na zvážení praktického lékaře a provádí se zpravidla pouze v případech, pokud již dotčená osoba vykazovala známky psychické poruchy či nemoci. Odbornost žadatele se dokládá složením zkoušky odborné způsobilosti skládající se z teoretické a praktické části (střelba a bezpečná manipulace se zbraní). Kdo je bezúhonnou a spolehlivou osobou, stanovuje § 22 a



23 zákona o zbraních. Zjednodušeně řečeno je to taková osoba, která se v minulosti nedopustila trestného činu nebo přestupku vyjmenovaného v zákoně o zbraních.<sup>5</sup>

### 3. Práva a povinnosti držitelů zbrojního průkazu

Držitel zbrojního průkazu je především oprávněn nabývat – vlastnit – střelnou zbraň, takovou zbraň nosit při sobě (vždy maximálně dvě). Používat střelnou zbraň je možné pouze na místech k tomu zákonem určených, zpravidla střelnicích; to neplatí při použití zbraně v nutné obraně nebo krajní nouzi. Zákon výslovně zmiňuje výjimku pro „*použití zbraně k ochraně života, zdraví nebo majetku.*“

Držitel zbrojního průkazu má zejména povinnost při manipulaci se střelnou zbraní dbát zvýšené opatrnosti, zabezpečit zbraň a zbrojní průkaz před zneužitím, ztrátou či odcizením. Při použití střelné zbraně v nutné obraně nebo krajní nouzi je držitel zbrojního průkazu povinen tuto skutečnost neprodleně ohlásit útvaru policie. Tato ohlašovací povinnost trvá bez ohledu na to, zda byla nutnou obranou či krajní nouzí způsobena škoda či nikoli, například pokud se útok podařilo odrazit pouze hrozbou střelnou zbraní. Dále je držitel zbrojního průkazu povinen zdržet se nošení a manipulací se zbraní na veřejnosti, pokud jsou jeho schopnosti ovlivněny nemocí, alkoholem či jinou návykovou látkou.<sup>6</sup>

### 4. Právo držet zbraň

Výše jsem uvedl pouze nástin podmínek, za kterých je fyzická osoba oprávněna k tomu, aby mohla legálně nabývat a používat střelnou zbraň. Toto téma, tedy právo občanů státu nabývat a držet střelné zbraně, vždy rozdělovalo společenské mínění na dva tábory, tedy na odpůrce a příznivce držení zbraní. V dnešní době je tato otázka obzvláště aktuální. Na jednu stranu probíhá velmi intenzivní snaha ze strany orgánů evropské unie o omezení druhů střelných zbraní, které lze na základě zbrojního průkazu nabývat.<sup>7</sup> Na stranu druhou se začalo uvažovat o inkorporaci práva držet zbraň do ústavy.<sup>8</sup>

Nebudu se zabývat oběma zmíněnými návrhy. Pokusím se pouze o jistý osobní náhled na tuto problematiku.

Myslím si, že občané by měli mít právo držet a nabývat střelné zbraně, a to jak ke sportovním či loveckým účelům, tak především k zajištění svojí osobní bezpečnosti. Státní

---

<sup>5</sup> Kreml A., Teryngel, J. *Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009. S. 37 - 44

<sup>6</sup> Kreml A., Teryngel, J. *Opak*. cit. S. 72 - 76

<sup>7</sup> <http://gunlex.cz/clanky/hlavni-clanky/2445-rada-eu-a-smernice-o-zbranich> [Stav ke dni 29. 1. 2017]

<sup>8</sup> [http://zpravy.idnes.cz/novela-ministerstvo-vnitra-legalne-drzene-zbrane-terorismus-p6g-/domaci.aspx?c=A170102\\_152145\\_domaci\\_pku](http://zpravy.idnes.cz/novela-ministerstvo-vnitra-legalne-drzene-zbrane-terorismus-p6g-/domaci.aspx?c=A170102_152145_domaci_pku) [Stav ke dni 3. 2. 2017]

složky v demokratické právní společnosti nemohu eliminovat a předejít všem možným protiprávním útokům, ke kterým může teoreticky dojít. Střelná zbraň je v takových případech tím nejúčinnějším prostředkem sebeobraný. Proto, pokud by bylo omezováno toto právo, například tím, že se zamezí nabývat do držení účinnější zbraně, se tím zároveň omezí i možnost účinnější sebeobraný občanů. Vždy může samozřejmě dojít k situaci, kdy legální držitel zbraně ji sám použije k páchání trestné činnosti. Vzhledem k tomu, že počet těchto pachatelů (oproti těm, kteří ke spáchání kriminální aktivity použijí zbraň nelegální) je zanedbatelný<sup>9</sup>, myslím si, že toto riziko zdaleka nepřevažuje nad klady možnosti využití zbraní občanů k obraně. Každý demokratický právní stát založený na principech občanské společnosti by dle mého názoru tedy měl právo občanů na účinnou sebeobranu podporovat a ne ho tlumit. V tomto směru patří střelné zbraně k prostředkům sebeobraný jistě nejúčinnějším.

---

<sup>9</sup> Blíže <http://www.mvcr.cz/clanek/poskytnuti-informace-statistiky-poctu-trestnych-cinu-spachanych-legalne-a-nelegalne-drzenou-zbrani-kategorie-a-b-c.aspx> [Stav ke dni 18. 2. 2017]

## 2. Okolnosti vylučující protiprávnost v systému trestního práva

### 2.1. Protiprávnost jako znak trestného činu

Jednou ze základních zásad trestního práva hmotného a trestní odpovědnosti vůbec je zásada „*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*“. Tedy žádný trestný čin, žádný trest bez zákona.<sup>10</sup> Tyto základní zásady trestního práva hmotného jsou zakotveny přímo v trestním zákoníku v § 12 odst. 1.<sup>11</sup> a vychází z čl. 39 Listiny.<sup>12</sup> Dle platného práva je tedy základem trestní odpovědnosti spáchání trestného činu. Definice trestného činu je obsažena v § 13 odst. 1. trestního zákoníku. Ten stanoví, že „*trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“<sup>13</sup>

Dle této legální definice vyvozuje nauka zpravidla tyto následující znaky trestného činu:

#### a) Protiprávnost

#### b) Znaky uvedené v trestním zákoně

- Znaky obecné, tedy takové, které jsou společné pro všechny trestné činy (např. věk a přičetnost u fyzických osob).
- Znaky typové, tedy znaky, které popisují jednotlivé typy trestných činů a navzájem je od sebe odlišují. Souhrn těchto typových znaků nauka označuje jako skutkovou podstatu trestného činu.<sup>14</sup>

**Protiprávnost** znamená rozpor činu pachatele s právem z pohledu celého právního řádu, neboť trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané, nedovolené a společensky škodlivé. Tento požadavek protiprávnosti a společenské škodlivosti vyplývá z čl. 2 odst. 3 Listiny, podle něhož „*každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“<sup>15</sup>, jakož i z čl. 2 odst. 4 Ústavy.<sup>16</sup>

Trestnými činy mohou být tedy jen činy nedovolené, protiprávní. Protiprávnost lze chápat ve dvou rovinách, a to jako protiprávnost **formální** a protiprávnost **materiální**. Protiprávnost materiální je spojena se společenskou škodlivostí, která je natolik závažná, že je na ni nutné reagovat prostředky trestního práva. Ne každý právem nedovolený a společensky škodlivý čin

<sup>10</sup> Chmelík, J., Novotný, F. a Stočesová, S. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2016. S. 46

<sup>11</sup> „*Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.*“

<sup>12</sup> „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“

<sup>13</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 91

<sup>14</sup> Novotný, F., Souček, J. et al. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. S. 85-86

<sup>15</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 214

<sup>16</sup> „*Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“

musí být zároveň trestným činem. Některé nedovolené činy jsou jen přestupky, pořádkové delikty, či jsou postiženy normami občanského práva. Protiprávností formální (protinoremnost) rozumíme rozpor činu s právním řádem jako celkem a zpravidla se opírá o některé ustanovení ležící mimo trestněprávní předpisy. Znak protiprávnosti se tedy zkoumá vzhledem k celému právnímu řádu. Není tedy možné, aby kupříkladu v občanském nebo správním právu bylo dovoleno jednání, které je v právu trestním považováno za protiprávní. V některých skutkových podstatách zvláštní části trestního zákoníku je protiprávnost výslovně zakotvena, zpravidla znakem „v rozporu s jiným právním předpisem“, „bez povolení“, „neoprávněně“. V ostatních skutkových podstatách, kde již z povahy věci a popsaného jednání plyne, že čin je nedovolený, znak protiprávnosti explicitně vyjádřen není.<sup>17</sup> Například trestný čin vraždy dle ustanovení § 140 odst. 1<sup>18</sup> trestního zákoníku znak protiprávnosti ve skutkové podstatě výslovně neobsahuje. Tato protiprávnost je dovozena s celého právního řádu, konkrétně z čl. 6 odst. 1 Listiny<sup>19</sup>. Naproti tomu trestný čin nedovoleného ozbrojování dle § 279 odst. 1<sup>20</sup> trestního zákoníku znak protiprávnosti explicitně obsahuje. Toto ustanovení obsahuje znak „bez povolení“ a odkazuje na mimotrestní předpisy, především na zákon o zbraních.

## 2.2. Pojem a znaky okolností vylučujících protiprávnost

Jak bylo uvedeno výše, trestně odpovědným může být pouze ten, kdo naplní znaky trestného činu a jeho jednání je protiprávní.<sup>21</sup> Trestný čin jako čin protiprávní, je v rozporu s celým právním řádem. Protiprávnost jako zákonný znak skutkové podstaty musí být přítomna u každého trestného činu tak, jak to vyplývá z jeho definice v ustanovení § 13 odst. 1. trestního zákoníku. Pokud znak protiprávnosti chybí, nemůže se jednat o trestný čin.

Některé činy, přestože mají všechny ostatní znaky skutkové podstaty, jsou zákonem dovoleny, protože u nich absentuje znak protiprávnosti. Jsou zde přítomny další skutečnosti, které negují protiprávnost, a jinak nezákonné jednání je dovoleno, ba dokonce žádoucí. Tyto skutečnosti právní teorie i pozitivní právo nazývají okolnosti vylučující protiprávnost.<sup>22</sup>

Okolnosti vylučující protiprávnost tedy negují protiprávnost, ať je již výslovně formulována jako zvláštní znak skutkové podstaty, nebo zda z ostatních znaků skutkové

<sup>17</sup> Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges. 2014. S. 131-132

<sup>18</sup> „Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.“

<sup>19</sup> „Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“

<sup>20</sup> „Kdo bez povolení vyrobí, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává střelnou zbraň nebo její hlavní části nebo díly nebo ve větším množství střelivo nebo zakázaný doplněk zbraně, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

<sup>21</sup> Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges. 2014. S. 256

<sup>22</sup> Srovnej Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník.* 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 383-385

podstata vyplývá. Praktické důsledky vyloučené protiprávnosti jsou jednoznačné – vylučují trestní odpovědnost, a to od samého počátku (*ex tunc*). O trestný čin tedy nejde a nikdy nešlo.<sup>23</sup>

Okolnosti vylučující protiprávnost je nutné odlišit od důvodů zániku trestnosti, potažmo trestní odpovědnosti. Ty nastávají až po spáchání činu, který je v době spáchání trestným a protiprávním činem. Z toho důvodu trestní odpovědnost zaniká až následně (*ex nunc*). Zároveň to, že zanikla trestnost, neznamená, že zanikla též protiprávnost činu. Příkladem zániku trestnosti je ustanovení § 33<sup>24</sup> trestního zákoníku o účinné lítosti.<sup>25</sup>

Pro **okolnosti vylučující protiprávnost** lze určit následující společné charakteristické znaky:

- Tyto okolnosti jsou uplatňovány tam, kde je jinak formálně naplněna některá skutková podstata trestného činu.
- Každá z těchto okolností přichází v úvahu u kteréhokoli trestného činu. Trestní zákoník z jejich dosahu výslovně nevylučuje žádnou skutkovou podstatu.
- Mají stejný právní důsledek, tj. vyloučení společenské škodlivosti, a v tom důsledku i protiprávnost a trestnost činu.
- Uvedené okolnosti svou podstatou vylučují společenskou škodlivost a jsou převážně dokonce společensky prospěšné.
- Trestnost činu je vyloučena od samého počátku. Jednání, které je vyloučené z trestní odpovědnosti však může být postiženo podle jiných právních předpisů, například podle ustanovení občanského zákoníku o náhradě škody.
- Jsou-li dány podmínky kterékoli z okolností vylučující protiprávnost, nelze proti ní užít jednání provedeného za podmínek odpovídajících kterékoli jiné z ostatních okolností, protože se nejedná o protiprávní jednání. Například proti jednání v krajní nouzi není možná nutná obrana.
- Důvody vyloučení protiprávnosti je možné aplikovat analogicky, protože zužují sféru trestní odpovědnosti. Takový postup není v rozporu se zásadou „*nullum crimen sine*

---

<sup>23</sup> Kuchta, J. Několik poznámek k postavení a formulaci okolností vylučujících protiprávnost v připravované rekodifikaci trestního zákona. *Trestněprávní revue*. 2003. S. 48

<sup>24</sup> „Trestní odpovědnost za trestné činy neposkytnutí pomoci (§ 150)..... zaniká, jestliže pachatel dobrovolně

a) škodlivému následku trestného činu zamezil nebo jej napravil, nebo

b) učinil o trestném činu oznámení v době, kdy škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno; oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému.“

<sup>25</sup> Chmelík, J., Novotný, F. a Stočesová, S. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2016. S. 139

*lege*“.<sup>26</sup> Tato zásada trestního práva hmotného zakazuje analogii v neprospěch pachatele (*in malam partem*), na základě které by se rozšiřovaly podmínky trestní odpovědnosti.<sup>27</sup> Na druhou stranu však analogie ve prospěch pachatele (*in bonam partem*) přípustná je.<sup>28</sup>

### 2.3. Jednotlivé druhy okolností vylučujících protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost můžeme dělit do dvou skupin, a to na ty, které jsou přímo vyjádřeny v trestním zákoníku, a na ty, které doktrína, resp. právní praxe, dovozuje z právních norem jiných právních odvětví. Především se jedná o normy trestního práva procesního, práva správního a občanského.<sup>29</sup> Taxativní výčet okolností vylučujících protiprávnost neexistuje, a ani existovat nemůže z důvodu přípustnosti analogie ve prospěch pachatele a možnosti analogického využití ostatních právních předpisů stojících mimo trestní zákoník.<sup>30</sup>

I. Okolnosti vylučující protiprávnost upraveny v hlavě III. obecné části trestního zákoníku:

- Krajní nouze
- Nutná obrana
- Svolení poškozeného
- Přípustné riziko
- Oprávněné použití zbraně<sup>31</sup>

II. Okolnosti vylučující protiprávnost v trestním zákoníku neuvedené, souhrnně označované jako **výkon práv a plnění povinností**.<sup>32</sup> Jde příkladmo o:

- Zadržení dle § 75 a 76 trestního řádu
- Vzetí do vazby dle § 67 a násl. trestního řádu
- Odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle § 88 a 88a trestního řádu
- Použití donucovacích prostředků dle § 51 a násl. zákona o policii
- Použití donucovacích prostředků dle § 18 a násl. zákona o obecní policii
- Výkon rodičovských práv dle § 655 a násl. občanského zákoníku<sup>33</sup>

<sup>26</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1.* vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. S. 364 - 365

<sup>27</sup> Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4.* vydání. Praha: Leges. 2014. S. 65

<sup>28</sup> Novotný, F., Souček, J. et al. *Trestní právo hmotné. 3.* vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. S. 84

<sup>29</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8.* přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 210

<sup>30</sup> Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4.* vydání. Praha: Leges. 2014. S. 256-257

<sup>31</sup> § 28 – 32 trestního zákoníku

<sup>32</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8.* přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 211

<sup>33</sup> Novotný, F., Souček, J. et al. *Trestní právo hmotné. 3.* vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. S. 176 -178

Nutno dodat, že vedle celé řady dalších okolností vylučujících protiprávnost dovozovaných naukou trestního práva, jako je třeba riziko ve sportu či plnění závazného rozkazu, trestní zákoník obsahuje ve zvláštní části některé specifické případy vyloučení trestnosti, tím je beztrestnost agenta dle § 363 a ustanovení § 368 odst. 3 trestního zákoníku vztahující se k neoznámení trestného činu.<sup>34</sup>

Pro účely této práce jsou nejpodstatnějšími okolnostmi vylučujícími protiprávnost, vedle samotné nutné obrany, které bude věnována celá třetí kapitola, krajní nouze, oprávněné použití zbraně a tzv. institut občanského zadržení<sup>35</sup> dle § 76 odst. 2 trestního řádu.

#### **2.4. Krajní nouze**

Krajní nouze je považována za nejobecnější institut v rámci okolností vylučujících protiprávnost.<sup>36</sup> Její podstata spočívá v možnosti ochrany právem chráněného zájmu tím, že obětujeme, respektive porušíme jiný, méně důležitý, právem chráněný zájem. Pokud jsou splněny podmínky krajní nouze, je vyloučena protiprávnost a trestnost činu. Takové jednání není možné posoudit ani jako přestupek s odůvodněním, že krajní nouze jen snižuje škodlivost činu pro společnost. K jednání v krajní nouzi je oprávněn každý, tedy nejen ten, jehož zájmy jsou ohroženy, a újma z takového jednání může být způsobena komukoli bez ohledu na původ odvráceného nebezpečí.<sup>37</sup>

Zákonná definice krajní nouze je obsažena v § 28 trestního zákoníku:

*„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“*

Z legální definice krajní nouze vyplývají tyto kumulativní znaky:

#### **Zájem chráněný trestním zákonem**

Jedná se zejména o zájmy na ochraně života, zdraví, svobody, lidské důstojnosti, majetku apod., viz jednotlivé hlavy zvláštní části trestního zákoníku. Není podstatné, zda se jedná o zájmy celospolečenské nebo individuální, musí však jít o zájmy, jimž poskytuje ochranu trestní zákoník. Tuto ochranu je nutné chápat kvalitativně, nikoli z hlediska intenzity, a to

<sup>34</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 211

<sup>35</sup> Blíže Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 464

<sup>36</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 212

<sup>37</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 365

zejména tam, kde je ochrana trestním zákoníkem podmíněna určitou kvantitativně vyjádřenou hranicí (např. škodou nikoli nepatrnou u některých majetkových trestných činů).

### **Přímo hrozící nebezpečí**

To lze charakterizovat jako stav bezprostředně hrozící poruchou některého zájmu chráněného trestním zákoníkem. Nebezpečí musí hrozit přímo, bezprostředně. O krajní nouzi se nejedná, pokud by nebezpečí již pominulo, anebo by hrozilo teprve v budoucnu, ale nikoli v bezprostřední budoucnosti. Původ takového nebezpečí není zpravidla rozhodující. Zejména se bude jednat o nebezpečí způsobené přírodními silami (např. požár, povodeň), člověkem (např. způsobení průmyslové havárie), věcí či zvířetem.<sup>38</sup> Je nutné podotknout, že v případě nebezpečí plynoucího z ohrožení zvířetem je nutné rozlišovat dvě situace. Pokud se jedná o zvíře zaběhlé, divoké či neovládané jeho majitelem, půjde o nebezpečí, které lze a je nutné odvracet za podmínek krajní nouze. Pokud by se však jednalo o zvíře úmyslně poštvané člověkem, jedná se o útok ve smyslu nutné obrany a zvíře je pouze živou zbraní. Takovou situaci je nutné posuzovat zcela v mantinelech ustanovení trestního zákoníku o nutné obraně, a taková obrana může směřovat jak proti zvířeti, tak i osobě, která zvíře poštvala.<sup>39</sup> Nebezpečí může být způsobeno i osobou, která je pak sama ohrožena a následně ho odvrací za podmínek krajní nouze. Pokud však osoba nebezpečí úmyslně vyvolá, aby se následně vyhnula trestní odpovědnosti za svůj naplánovaný trestný čin, takovéto jednání je zcela vyloučeno z působnosti ustanovení o krajní nouzi, protože jde ve své podstatě o přípravu trestného činu.<sup>40</sup>

### **Subsidiarita**

Subsidiarita, tedy podmínka, že nebezpečí nelze za daných okolností odvrátit jinak. Jednání v krajní nouzi lze užít jen podpůrně, jak ze samotného názvu vyplývá, jen v krajním případě. Je-li možné se nebezpečí vyhnout, kupříkladu útekem, musí být tato možnost využita. A pokud je možnost v daný okamžik vyřešit hrozící nebezpečí bez způsobení škody, taktéž musí být tato možnost využita, aby byla splněna podmínka subsidiarity<sup>41</sup>.

### **Proporcionalita**

Jedná se o požadavek, aby následek způsobený jednáním v krajní nouzi nebyl zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil. Při hodnocení krajní nouze tedy srovnáváme následek na zájmu, kterému hrozí nebezpečí, a následek na zájmu, který má být

---

<sup>38</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 391 - 392

<sup>39</sup> Blíže 4 Tdo 489/2013-23

<sup>40</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné*. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. S. 366

<sup>41</sup> Vantuch, P. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. Olomouc: ANAG. 2011. S. 81 - 82



obětován. Nelze tedy připustit, aby při ochraně určitého zájmu byl porušen zájem zřejmě stejně významný, nebo dokonce významnější. V tomto ohledu platí klasická zásada „*De duobus malis minus est semper eligendum*“, tedy ze dvou zel je třeba zvolit to menší. Toto srovnání je nutné provádět jak z objektivního, tak subjektivního hlediska. **Objektivní hledisko** se posuzuje dle hierarchie všeobecně uznávaných zájmů a hodnot ve společnosti, jako jsou především život – zdraví – svoboda a důstojnost – ústavní zřízení a územní celistvost státu – majetek – a ostatní zájmy fyzických a právnických osob.<sup>42</sup> Pozitivně právní vyjádření této hierarchie hodnot obsahuje do jisté míry trestní zákoník v systematické své zvláštní části.<sup>43</sup> Dle pořadí jednotlivých hlav, a tedy i skupinových objektů chráněných zájmů ve zvláštní části trestního zákoníku, lze dovozovat význam, který zákonodárce jednotlivým zájmům a hodnotám přikládá.<sup>44</sup>

Na druhou stranu **subjektivní hledisko** respektuje individuální hodnocení konkrétního zájmu v dané jedinečné situaci tak, jak jej každá dotčená osoba pocítuje. Především je nutné vzít v úvahu to, jak se objektivní okolnosti daného případu jevíly jednajícímu (viz výraz „*zřejmě*“ v ustanovení § 28 trestního zákoníku), a také jeho schopnosti, možnosti, zkušenosti a jeho psychický stav. Taktéž se částečně bere v potaz jistá preference osobních zájmů před cizími. Například upřednostnění ochrany vlastního majetku před cizím.<sup>45</sup> Nelze však v zájmu ochrany vlastního života usmrtit jiného. Teorie a praxe ale v zásadě připouští možnost obětovat jeden lidský život v zájmu záchrany více lidských životů.<sup>46</sup> Tuto právně filozofickou otázku rozvádí tzv. doktrína dvojího účinku, která je často demonstrována na případě rozjeté tramvaje.<sup>47</sup>

Dále je při srovnávání obětovaného a chráněného zájmu třeba vzít v úvahu nejen hledisko **kvalitativní**, tedy povahu poměřovaných hodnot, ale i hledisko **kvantitativní**. Tím se rozumí výše intenzity porušení zájmu určitého druhu. Tak tedy například ublížení na zdraví, kterým se odvrací nebezpečí škody velkého rozsahu na majetku, může být následkem méně

---

<sup>42</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 214

<sup>43</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné*. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. S. 367

<sup>44</sup> Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges. 2014. S. 172 - 177

<sup>45</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 215 - 216

<sup>46</sup> Viz 11 Tz 20/82. V tomto případě byl jako stav krajní nouze posouzen případ, kdy mladistvá pachatelka uškrtila svoji babičku z donucení vlastního násilnického otce, jenž jí vyhrožoval, že pokud to neudělá, zabije nejen jí, ale také její mladší sourozence.

<sup>47</sup> *Tento hypotetický případ nastiňuje dilema řidiče tramvaje, kterému selhaly brzdy a řítí se s tramvají dolů z kopce. Pokud řidič neudělá nic, tramvaj přejede skupina dělníků, kteří pracují na kolejišti. Má, ale možnost změnit směr tramvaje na jinou kolej kde pracuje jen jeden dělník.* Blíže k doktríně dvojího účinku a případu rozjeté tramvaje: Mlynařík V. *Problém rozjeté tramvaje aneb o úpravě institutu krajní nouze v komparativním kontextu*. Studentská vědecká a odborná činnost. Praha: Právnická fakulta UK v Praze. 2012. 20 s. Dostupná na: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/104.pdf> [Stav ke dni 5. 3. 2017]

závažným, než ten, který hrozil, a to přesto, že v obecné hierarchii hodnot má ochrana zdraví vyšší postavení, než zájem na ochraně majetku. Dalším významným kvantitativním hlediskem je poměr mezi ohrožením či poruchou chráněného zájmu. Z povahy věci je porucha chráněného zájmu vždy závažnější, než jeho pouhé ohrožení. Nakonec je třeba uvážit i stupeň pravděpodobnosti hrozícího a způsobeného následku.<sup>48</sup>

### **Není zde povinnost nebezpečí snášet**

Tuto povinnost snášet nebezpečí ukládají určitým kategoriím osob zvláštní předpisy a tyto osoby se jí nemohou vyhybat poukazem na své vlastní ohrožení. Krajní nouze by v tomto směru vylučovala protiprávnost činů, které by jinak byly např. zneužitím pravomoci veřejného činitele, neposkytnutím pomoci atd.<sup>49</sup> Typicky se bude jednat o povolání, jako je hasič, voják, policista, záchranář či lékař. Tuto povinnost snášet nebezpečí však nelze chápat absolutně. Jestliže kupříkladu jednání takových osob není způsobitelné hrozící nebezpečí odvrátit, anebo tato možnost je jen velmi málo pravděpodobná, není možné krajní nouzi vyloučit.<sup>50</sup>

## **2.5. Oprávněné použití zbraně**

### **Oprávněné použití zbraně obecně**

Trestní zákoník upravuje oprávněné použití zbraně v § 32. Ten stanoví, že: „*trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.*“

Toto ustanovení samo o sobě nestanoví podmínky vylučující protiprávnost tak, jako je tomu např. u krajní nouze nebo nutné obrany. Jen odkazuje na **jiné právní předpisy**. Takovými předpisy jsou dle nauky především:

- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
- Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě
- Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
- Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů
- Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon.<sup>51</sup>

<sup>48</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 215

<sup>49</sup> Kuchta, J. Několik poznámek k postavení a formulaci okolností vylučujících protiprávnost v připravované rekodifikaci trestního zákona. *Trestněprávní revue*. 2003. S. 49

<sup>50</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné*. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. S. 369

<sup>51</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 439

Tyto právní předpisy upravují oprávnění určitých osob nosit zbraň a stanovují **podmínky**, za kterých jsou tyto osoby oprávněny zbraň použít. Především se bude jednat o policisty, vojáky, celníky či příslušníky vězeňské a justiční stráže.<sup>52</sup> Právní postavení těchto osob jako příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů upravují zvláštní zákony.<sup>53</sup> Od těchto osob se vyžaduje, aby aktivně odvracely útoky na právem chráněné zájmy a aby snášely s tím související zvýšené nebezpečí.<sup>54</sup> To je důvodem, proč jsou podmínky pro použití zbraně často výrazně rozšířeny, než je tomu u obecných podmínek krajní nouze a nutné obrany. Jedná se třeba o možnost použití zbraně proti prchajícímu nebo ukrývajícimu se nebezpečnému pachateli či k zastavení dopravního prostředku. Na druhou stranu jsou tito příslušníci ozbrojených sil a bezpečnostních sborů k použití zbraně speciálně vycvičeni, a proto zvláštní zákony stanoví často některá omezení při jejich použití.<sup>55</sup>

**Zbraní** se zde rozumí zbraň v technickém smyslu tak, jak ji definují příslušné zákonné předpisy. Ty ji mohou definovat různě, ale vždy jde o užší pojetí, než jak je zbraň chápána v kontextu samotného trestního zákoníku. Ten za zbraň považuje cokoli, čím je možné útok proti tělu učinit důraznějším (viz § 118).<sup>56</sup> V zásadě se tedy bude jednat o zbraň střelnou (viz kapitola 1), může se však jednat i o zbraň sečnou, bodnou či speciální výbušný předmět.<sup>57</sup>

Doktrinálně se mezi jiné právní předpisy, na něž odkazuje § 32 trestního zákoníku, neřadí zákon o zbraních. Dle tohoto zákona mohou fyzické osoby nabývat a držet zbraň, používat ji však mohou pouze za podmínek nutné obrany a krajní nouze (blíže kapitola 1).

Ustanovení § 32 trestního zákoníku se tedy vztahuje především na představitele veřejné moci, tedy na vojáky, policisty atd.<sup>58</sup> Navíc jednotlivé zvláštní předpisy zpravidla samostatně upravují podmínky použití zbraně. Zákon o zbraních takovou úpravu neobsahuje, pouze odkazuje na obecná ustanovení o nutné obraně a krajní nouzi. Jeho primárním účelem je úprava nabývání a držení střelných zbraní.

---

<sup>52</sup> Vantuch, P. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. Olomouc: ANAG. 2011. S. 9

<sup>53</sup> Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

<sup>54</sup> Vantuch, P. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. Olomouc: ANAG. 2011. S. 95 - 96

<sup>55</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 234

<sup>56</sup> Draštík, A. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2015. S. 231

<sup>57</sup> Např. § 56 odst. 5 zákona o policii

<sup>58</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 232

## Použití zbraně dle zákona o policii

Použití donucovacích prostředků a zbraně je upraveno v hlavě IX zákona o policii. Samotné použití zbraně je pak zakotveno v ustanovení § 56 zákona o policii.

**Zbraní** se zde rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, dále zbraň bodná a sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.<sup>59</sup> Použitím zbraně dle tohoto ustanovení se považuje její užití způsobem, ke kterému byla daná zbraň zkonstruována, tedy střelba u střelné zbraně, řezání, sekání, bodání u sečné či bodné zbraně atd. Použití střelné zbraně k úderu či hrozbě namířenou zbraní je samostatným donucovacím prostředkem (viz § 52 odst. 1 písm. m), n) zákona o policii).

Dle ustanovení § 56 odst. 1 zákona o policii je **policista oprávněn použít zbraň**:

- a) **V nutné obraně nebo krajní nouzi.** Toto ustanovení odkazuje na obecnou úpravu nutné obrany a krajní nouze dle § 28 a 29 trestního zákoníku. Teorie se zcela neshoduje na tom, zda se na toto oprávnění použití zbraně vztahují restriktivní omezení upravené v další části zákona o policii, jako je např. povinnost předchozí výzvy či omezení použití zbraně vůči určitým osobám, viz níže. V učebnici trestního práva od prof. Šámala se doslova píše: *„je ovšem přinejmenším sporné, zda takto lze omezovat podmínky jednání příslušníků ozbrojených složek, pokud odvrací útok nebo jiné nebezpečí, oproti obecné úpravě nutné obrany (§ 29) a krajní nouze (§ 28).“*<sup>60</sup> Na druhou stranu komentář k zákonu o policii se přiklání k variantě, že restriktivní ustanovení zákona o policii zpřísňují podmínky použití zbraně v nutné obraně a krajní nouzi oproti obecné úpravě dle trestního zákoníku, a to na základě poměru speciality zákona o policii k obecným ustanovením trestního zákoníku o nutné obraně a krajní nouzi.<sup>61</sup> Do jisté míry se jedná jen o teoretický rozpor, a to z toho důvodu, že zákon o policii svá restriktivní omezení ve vztahu k použití zbraně policistou anuluje v případech, kdy je bezprostředně ohrožen život, zdraví, svoboda či jiné obdobné hodnoty. I tak se jedná o velmi zajímavý teoretický problém, který dle mého názoru nemá zcela jednoznačné řešení.<sup>62</sup>

---

<sup>59</sup> Viz § 56 odst. 5 zákona o policii

<sup>60</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 214

<sup>61</sup> Vangeli, B. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2014. S. 228 s.

<sup>62</sup> Blíže k této problematice Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. S. 180 – 184. Podrobný popis tohoto tématu poskytuje také LIPERT, J. *Oprávněné použití zbraně*. Diplomová práce. Praha Právnická fakulta UK v Praze. 2012. S. 68. Dostupná na: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/96846> [Stav ke dni 5. 2. 2017]

- b) **Jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt.** Pojem nebezpečného pachatele není legálně vymezen. Rozumí se jím v zásadě takový pachatel, který představuje natolik závažnou hrozbu pro život či zdraví, že možnost, že bude policistovou střelbou těžce zraněn nebo usmrcen, je z hlediska zájmu společnosti přijatelnější, než možnost nezakročení proti takovému pachateli.
- c) **Aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet.** Jak bylo uvedeno výše, i zde se jedná o pachatele, jehož setrvání na svobodě je závažnou hrozbou pro společnost, a kdy z jeho strany hrozí, že se dopustí závažné násilné trestné činnosti proti životu, zdraví, osobní svobodě či lidské důstojnosti. Současně je třeba zdůraznit, že i zde platí silný princip subsidiarity zbraně oproti jiným způsobům zadržení pachatele (viz níže).<sup>63</sup>
- d) **Nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného zákroku.** Zákrokem se podle zákona o policii rozumí úkon, při němž dochází k přímému vynucování splnění právní povinnosti nebo k přímé ochraně práv za použití síly. Za závažný zákrok je považován takový zákrok, s jehož nedokončením je spojena možnost nevratných bezpečnostních následků či jiných mimořádně závažných důsledků. Osoba, proti níž zákrok směřuje, se musí aktivně bránit za použití síly, jinak by se jednalo o pasivní odpor (např. posazení na zem či držení se zábradlí) a zbraň nelze použít.
- e) **Aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje střezovaný nebo chráněný objekt anebo prostor.** Násilným útokem lze patrně rozumět fyzický útok s použitím střelných nebo jiných zbraní anebo výbušnin. Cílem útoku nemusí být pouze vyniknutí do objektu, ale i jeho poškození.
- f) **Nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví.** Důvodem použití zbraně je bezohledná jízda, kterou nelze ukončit jinak, než za použití zbraně. Za bezohlednou jízdu lze považovat takový způsob jízdy, který vážně ohrožuje život nebo zdraví osob, např. se bude jednat o řidiče, který najíždí na policistu, vytlačuje jiné dopravní prostředky či neuposlechne výzvy k zastavení a ujíždí policii.<sup>64</sup>

---

<sup>63</sup> Vangeli, B. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2014. S. 229-230

<sup>64</sup> Škoda, J., Vavera, F. a Šmerda, R. *Zákon o policii s komentářem*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2009. S. 187 - 188

- g) **Jestliže osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, neuposlechne příkazu policisty směřující k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby.** Toto ustanovení představuje provázání donucovacích prostředků dle § 52 písm. n) a o) zákona o policii (jedná se o hrozbu namířenou střelnou zbraní a varovný výstřel) a samotné použití zbraně. Toto poměrně široké oprávnění se do jisté míry kryje s důvodem použití zbraně dle § 56 odst. 1 písm. a) zákona o policii. Zbraň lze tedy použít tehdy, pokud je současně jednáním osoby ohrožen život, zdraví či svoboda policisty nebo jiné osoby.<sup>65</sup>
- h) **Ke zneškodnění zvířete ohrožujícího život nebo zdraví osoby.**

§ 56 odst. 2 zákona o policii dále stanoví restriktivní ustanovení, která zužují výše uvedená oprávnění. Použití zbraně v případech uvedených v odst. 1 písm. a) až f) je přípustné pouze za podmínky, že užití donucovacího prostředku by bylo zřejmě neúčinné.<sup>66</sup> Toto ustanovení tedy stanoví subsidiární vztah mezi použitím zbraně a ostatních donucovacích prostředků, jakými jsou např. hmaty, chvaty, údery a kopy, obušek či slzotvorný prostředek.<sup>67</sup> Dále je policista povinen před použitím zbraně v případech odst. 1 písm. a) až e) vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy s výstrahou lze upustit v případě, že je ohrožen život nebo zdraví policisty nebo jiné osoby a zákrok nesnese odkladu.<sup>68</sup> Zákon dále ukládá policistovi při použití zbraně povinnost dbát nutné opatrnosti, zejména neohrozit život jiných osob a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.<sup>69</sup> Tato zásada nutné opatrnosti má za cíl minimalizaci následků spojených s použitím zbraně. V žádném případě nesmí být použitím zbraně ohrožen život nezúčastněných osob. Při použití zbraně vůči protiprávně jednající osobě pak v zásadě není přípustné, aby policista mířil na životně důležité orgány. Výjimkou jsou případy, kdy usmrcení či závažné poranění osoby, proti níž zákrok vede, je jedinou možností, jak zabránit závažným následkům.<sup>70</sup> Zákon o policii dále stanoví omezení při použití zbraně proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou nebo osobě zjevně mladší 15 let. Proti takovýmto osobám je možné zbraň použít pouze v případech, kdy útok takové osoby bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví policisty anebo jiné osoby nebo hrozí větší škoda na majetku a nebezpečí nelze

<sup>65</sup> Vangeli, B. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2014. S. 231

<sup>66</sup> Viz § 56 odst. 2 zákona o policii

<sup>67</sup> Blíže § 52 a násl. zákona o policii

<sup>68</sup> Viz § 56 odst. 3 zákona o policii

<sup>69</sup> Viz § 56 odst. 4 zákona o policii

<sup>70</sup> Škoda, J., Vavera, F. a Šmerda, R. *Zákon o policii s komentářem*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2009. S. 189

odvrátit jinak.<sup>71</sup> A nakonec zákon ukládá policistovi povinnost po použití zbraně, při které došlo ke zranění osoby, ihned, jakmile to okolnosti dovolí, poskytnout zraněné osobě první pomoc a zajistit lékařské ošetření.<sup>72</sup>

## 2.6. Občanské zadržení

### Procesně právní aspekt občanského zadržení

Zadržení je zajišťovací, trestně-procesní institut upravený v § 75,76 a 76a trestního řádu.<sup>73</sup> K tzv. „*obecnému zadření*“ je oprávněn policejní orgán<sup>74</sup>, zpravidla po předchozím souhlasu státního zástupce či rozhodnutím soudu.<sup>75</sup> Na druhou stranu dle ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu je k zadržení osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, oprávněn kdokoli, tedy každý občan. Nauka tedy tento institut příznačně nazývá občanské zadržení. § 76 odst. 2 trestního řádu říká toto:

***„Osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, smí omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Je však povinen tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu; příslušníka ozbrojených sil může též předat nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody bez odkladu oznámit.“***

Tento institut je jedním z pozůstatků obecného principu občanské svépomoci (viz § 14 občanského zákoníku) v oblasti trestního řízení. Na rozdíl od svépomoci dle občanského zákoníku může takto jednat kdokoli, tedy i ten, kdo sám není trestným činem poškozen nebo ohrožen. Jeho smyslem je zabránit zamření účelu trestního řízení tam, kde hrozí nebezpečí z prodlení. Podmínkou pro jeho uplatnění není skutečnost, že by zásah státních orgánů nebyl dosažitelný. Občan se tedy může rozhodnout zadržet pachatele trestného činu, i kdyby měl místo toho čas zavolat policii. Jakmile však k zadržení dojde, musí zadrženou osobu policii předat, nebo ji o tom alespoň vyrozumět, viz výše.<sup>76</sup> Z textu zákona dále vyplývá, že podmínkou zadržení není existence některého z vazebních důvodů. Lze tedy zadržet osobu přistiženou při jakémkoli trestném činu. Osobní svobodu však nelze omezit, jde-li o osobu

<sup>71</sup> Viz § 58 odst. 1 zákona o policii

<sup>72</sup> Viz § 57 odst. 1 zákona o policii

<sup>73</sup> Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges. 2011. S. 303

<sup>74</sup> Policejním orgánem se rozumí útvary policie, pověřené orgány Vězeňské služby, Vojenské policie... atd. Viz § 12 odst. 2 trestního řádu

<sup>75</sup> § 75, 76 odst. 1, 3, 4, 5, 6 a § 76a trestního řádu upravují zadržení osoby obviněné, zadržení osoby podezřele a příkaz k zadržení

<sup>76</sup> Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva procesního*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2007. S. 309

podezřelou z jednání, které není trestným činem a jde např. o přestupek.<sup>77</sup> To může být v praxi poměrně problematické vzhledem k tomu, že hranice mezi trestným činem a přestupkem je často velmi tenká.

### **Hmotně právní aspekt občanského zadržení**

Institut občanského zadržení je svou povahou procesního charakteru, který má za úkol zabránit zmaření účelu trestního řízení. Má však dalekosáhlé hmotně-právní důsledky, především tam, kde vznikne zadržené osobě škoda.<sup>78</sup> To je patrné již z povahy zadržení, kdy dochází k omezení osobní svobody často doprovázené nutným překonáním odporu spojeným s případným poraněním zadržené osoby. Takovéto jednání, jinak trestné, je jednou z okolností vylučujících protiprávnost v trestním zákoníku výslovně neuvedených, která je dovozována z jiného právního předpisu, v tomto případě z trestního řádu (viz kapitola 2.3.). Proti takovému zadržení se pachatel nemůže bránit ve smyslu nutné obrany, protože takovéto jednání není protiprávní.<sup>79</sup>

Zákon blíže nespecifikuje, jakým způsobem se má při omezení osobní svobody postupovat. Teorie i praxe se však shodují na tom, že je nezbytné zachovat požadavek proporcionality. Tj. případný následek na zdraví nebo životě zadržené podezřelé osoby by měl být odpovídající závažnosti jí spáchaného trestného činu. Není tedy přípustné zadržet podezřelého tzv. „za každou cenu“.<sup>80</sup> Nastavit hranice proporcionality je velmi problematické, zvláště pokud by mělo zadržením dojít k poruchové újmě na zdraví. Kupříkladu bude velmi pravděpodobně přiměřené, pokud někdo zadrží pachatele krádeže tím způsobem, že jej strhne na zem, tam ho znehybní, případně sváže ruce a způsobí mu tím drobné oděrky či pohmožděny. S velkou pravděpodobností však požadavek proporcionality splněn nebude, pokud by bylo stejnému pachateli krádeže při zadržení způsobeno bodnořezné poranění, které by ho navíc ohrožovalo na životě. To, že tyto hranice proporcionality nejsou nikde pozitivně vymezeny, klade na osobu, která se rozhodne zadržení provést, daleko větší nároky, než kupříkladu při nutné obraně. Na druhou stranu, však bude zadržení často doprovázeno aktivním odporem pachatele, který bude útočit na osobu, která se ho bude snažit omezit na osobní svobodě. Ta se v takovém případě může již proti tomuto útoku bránit zcela v mantinelech nutné obrany. V tomto kontextu se domnívám, že oba instituty, tedy nutná obrana a občanské zadržení, respektive zadržení obecně, jsou velmi úzce provázány.

---

<sup>77</sup> Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges. 2011. S. 306

<sup>78</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 463

<sup>79</sup> Blíže kapitola 2.2., jednotlivé znaky okolností vylučujících protiprávnost

<sup>80</sup> Novotný, F., Souček, J. et al. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. S. 178



### 3. Nutná obrana obecně

#### 3.1. Geneze institutu nutné obrany

Institut nutné obrany má svůj původ dávno před vznikem první lidské civilizace. Mezi základní a biologicky determinované reakce člověka na vnější agresi patří útěk nebo obrana, tj. protiútok. Jedná se o přirozenou sebezáchovnou reakci, kterou má člověk společnou s ostatními živými tvory. S rozvojem lidské společnosti se z této sebezáchovné „*tradice obrany*“ vytvořil institut nutné obrany, státem a právem uznávaný. K této problematice se často vyjadřovali významní filozofové a právníci. Povahu nutné obrany jako práva pradávného a přirozeného zmiňuje již **Aristoteles** či **Cicero**. Ten právo na nutnou obranu označuje jako právo sice nepsané, avšak přirozené (*non skripta, sed nata lex*). Obdobně se v Justiniánových **Digestech** objevují pravidla říkající „*odvracet násilí násilím je dovoleno, ....a toto právo poskytuje sama příroda*“ nebo „*každé právo prohlašuje, že násilí lze zahánět násilím*“. Podrobnější rozpracování konceptu nutné obrany přineslo až období osvícenství, kdy se začaly formovat novodobé směry právního uvažování. Jedním z nejpodstatnějších směrů byla přirozenoprávní teorie společenské smlouvy.<sup>81</sup> Ta říká, že přirozeným stavem je rovnost a svoboda lidí, kteří v zájmu své ochrany a rozvoje společnosti odevzdávají část své svobody a suverenity státu.<sup>82</sup> Jeden z čelních představitelů tohoto směru **J. J. Rousseau** spatřoval v nutné obraně navrácení přirozeného práva na obranu, které měl člověk v předstátní společnosti a které jen postoupil státu podle společenské smlouvy.<sup>83</sup> Obdobný postoj zastává **Hugo Grontius** a dodává, že rozumem vytvořená společenská smlouva přikazuje státu, aby respektoval a podporoval právo jednotlivce na přirozenou sebeobranu. Stát by měl být jakýmsi garantem přirozeného práva. **Samuel von Pufendorf** doplňuje přirozenoprávní pojetí tím, že sebeobrana má své místo až tehdy, jestliže stát selhal v ochraně jednotlivce. Dle **Immanuela Kanta** je nutná obrana odvozena od čistého rozumu, je právem na obnovení původního přirozeného stavu. Dle Kanta nutná obrana slouží toliko individuálním zájmům napadené osoby. Opačné pojetí oproti přirozenoprávní koncepci zastával **George Wilhelm Friedrich Hegel**. Zastával názor, že právo nutné obrany má nadindividuální povahu, jedinec je získává propůjčením od státu. Útok je v tomto pojetí bezprávím a útočník se staví proti obecné vůli. Donucovací právo potírat bezpráví náleží

---

<sup>81</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 241 – 242

<sup>82</sup> Blíže k jusnaturalismu a teorii společenské smlouvy Zoubek, V. *Právovéda a státověda. Úvod do právního a státovědného myšlení*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. S. 112 - 117

<sup>83</sup> Solnař, V., Fenyk, J. a Císařová, D. *Základy trestní odpovědnosti: podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Orac. 2003. S. 145

pouze státu, občan smí použít nutnou obranu jen tehdy, pokud stát nemůže zakročit proti bezpráví sám. Takto od státu odvozená nutná obrana nemusí sloužit pouze k obraně jednotlivce, ale k prosazení zájmů celé společnosti. **Carl Levita** spojuje Kantovu koncepci, podle níž je nutná obrana projevem individuálního přirozeného práva na sebeobranu, s Hegelovou koncepcí nicotnosti bezpráví a odvozeného práva na sebeobranu od státu. Dnešní trestně právní teorie většinou zastává tuto tzv. dualistickou koncepci nutné obrany. Podle ní je účelem nutné obrany především ochrana individuálního zájmu napadené oběti a prosazení právního řádu.<sup>84</sup>

Z výše zmíněných dogmatických základů vychází i pozitivní tuzemská úprava nutné obrany. Ta tento institut řadí k těm projevům boje s kriminalitou, jejichž úspěšná realizace není možná pouze prostřednictvím státních orgánů bez aktivní účasti občanů. Právní řád dává právo a někdy i povinnost občanům bránit se před trestnou činností, protože stát sám nedokáže efektivně ubránit všechny občany ve všech situacích a musí jim umožnit v případě jejich napadení jejich svépomocnou obranu. Při jednání v nutné obraně dochází ke střetu zájmu obránce a útočnicka. Tento střet zájmů řeší zákon ve prospěch obránce, jehož napadené zájmy mají v zásadě vždy přednost před zájmy útočnicka. Nutnou obranou je velmi často způsobena útočnickovi újma a je zasaženo do jeho základních lidských práv, jako je život, zdraví, svoboda, majetek. Avšak samotným protiprávním útokem není útočník zbaven všech těchto svých práv, ale i ta je třeba v jistých mezích šetřit. Tato preference zájmů obou stran konfliktu je stanovena v pozitivní úpravě, v konstrukci podmínek nutné obrany tak, že „*obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku*“.

Právní teorie zdůvodňuje konstrukci podmínek nutné obrany následujícími důvody:

- Útočník sám rozhoduje o tom, že se dopouští bezpráví, a má také možnost svůj útok ukončit. Svým jednáním na sebe bere riziko svého poškození vědomě či nevědomě, musí počítat s následky.
- Jednání útočnicka je vždy společensky škodlivé, společensky zavrženíhodné, naproti tomu obránce hájí nejen své zájmy, ale někdy i zájmy jiných osob, a obecně zájem celé společnosti na zachovávání základních právních hodnot a potírání kriminality vůbec.
- Na straně útočnicka existují před vznikem konfliktu nepopiratelné výhody. Sám si volí formu, intenzitu, místo, čas a prostředky útoku. Z těchto faktorů vyplývá

---

<sup>84</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 242 – 244

markantní rozdíl mezi psychickou zátěží útočníka a obránce. Útočník se rozhoduje předem, často po zralé úvaze, může útok přerušit nebo odložit, kdežto obránce jedná často v silném afektu, stresu a časové tísní.

K nutné obraně je v zásadě oprávněn kdokoli, tedy nejen ten, na jehož zájmy je útočeno, a i když sám není útokem přímo dotčen. Jedná se o tzv. pomoc v nutné obraně. Toto právo, možnost bránit ostatní, vyplývá nejen z volné dikce zákonného ustanovení o nutné obraně, ale především ze základních přirozených práv člověka obsažených v Listině (především čl. 2 odst. 3, čl. 3 odst. 3) a obecného požadavku mravnosti a solidarity mezi občany vůbec.<sup>85</sup> Pomoc v nutné obraně připouští též starší soudní judikatura<sup>86</sup> a dnes je obecně přijímaným faktem. Záleží zcela na každém jednotlivci, zda právo na obranu využije, či nikoli. Ochranu svých, ale i celospolečenských zájmů nelze nikomu efektivně přikazovat. Existuje však obecná povinnost překazit nebo oznámit trestný čin. Ustanovení § 367 trestního zákoníku sankcionuje omisivní jednání pachatele, který nepřekazí taxativně vyjmenované trestné činy, pokud tak bylo možné učinit bez značných nesnází, nebo aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání.<sup>87</sup>

### 3.2. Pojem a znaky nutné obrany

Z hlediska systematiky okolností vylučujících protiprávnost je institut nutné obrany považován za speciální (privilegovaný) případ krajní nouze.<sup>88</sup> Trestní zákoník definuje nutnou obranu v ustanovení § 29 takto:

***„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“***

Z definice nutné obrany vyplývají následující kumulativní znaky:<sup>89</sup>

#### **Útok**

Útok je zvláštní případ nebezpečí spočívající v protiprávním jednání člověka, které ohrožuje nebo porušuje zájem chráněný trestním zákonem. Útok může mít podobu konání nebo také opomenutí (např. neopuštění cizího bytu, a tím porušování domovní svobody). Útok musí být nedovolený, objektivně protiprávní, společensky škodlivý. Dovolené jednání,

<sup>85</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 433 – 434

<sup>86</sup> Viz 4 Tz 40/78

<sup>87</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 435

<sup>88</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8. přepracované vydání.* Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 218

<sup>89</sup> Novotný, F., Souček, J. et al. *Trestní právo hmotné. 3. vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. S. 159

keré je po právu, není útokem a nelze mu čelit nutnou obranou. Takovým dovoleným jednáním může být samo jednání v mezích nutné obrany, krajní nouzi či jiné okolnosti vylučující protiprávnost.<sup>90</sup> V této souvislosti je často zmiňována problematika **nutné obrany proti úkonům úředních osob**. Ta v zásadě přípustná není, a to z důvodu, že úřední osoby zasahují do práv a svobod občanů na základě zákonem stanovených pravomocí. Pokud jsou tyto úkony materiálně i formálně nezávadné, nutná obrana přípustná není.<sup>91</sup> Právní teorie takovou obranu naopak připouští v případech, kdy jsou úkony úředních osob postiženy takovými vadami, jež je zbavují povahy takovýchto úkonů, především pro jejich „*absolutní věcnou nepříslušnost*“, ale i v případě, že mají sami o sobě povahu trestného činu.<sup>92</sup> S těmito závěry v zásadě souhlasí většina autorů zabývajících se touto problematikou. Někteří však zároveň doporučují zvážit, zda není v závislosti na konkrétních okolnostech možné postupovat jiným způsobem, než je využití institutu nutné obrany. Kupříkladu oznámení činu státnímu zástupci, podání stížnosti či postupovat jiným formálním způsobem.<sup>93</sup> Domnívám se, že určitá zdrženlivost extenzivního výkladu v této otázce je zcela na místě, a to především z toho důvodu, že prvotní posouzení, zda je nutná obrana proti výkonu úřední osoby přípustná, učiní sama osoba, která je tímto úkonem dotčena. Ta ho bude s velkou pravděpodobností vnímat ze svého subjektivního hlediska jako nepřiměřený a nezákonný. Takovéto úkony, vůči nimž by nutná obrana přicházela v úvahu, mají zpravidla povahu tzv. bezprostředních zásahů, ty jsou jednou z forem správní činnosti úředních osob.<sup>94</sup> Teorie i praxe správního práva se shoduje na tom, že osoba dotčená zásahem či jiným úkonem je povinna takovýto zásah respektovat a je pro ni právně závazný. Taková osoba nemá právo nejdříve hodnotit oprávněnost zásahu, a až poté se na základě vlastního uvážení rozhodnout daný zásah respektovat, či ne.<sup>95</sup> Proto se domnívám, že nutná obrana proti těmto zásahům bude přípustná v případech, kdy by se úřední osoba zjevně dopouštěla trestného činu typu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení dle § 149 trestního zákoníku<sup>96</sup>, například bitím osoby omezené na osobní svobodě. Nutná obrana bude také zřejmě přípustná proti sice úřední osobě, která si ovšem přisvojuje pravomoce, které jí absolutně dle zákona nepřísluší.

---

<sup>90</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 219

<sup>91</sup> Viz 4 Tz 128/76

<sup>92</sup> Solnař, V., Fenyk, J. a Císařová, D. *Základy trestní odpovědnosti: podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Orac. 2003. S. 120

<sup>93</sup> Novotný F., Hulinský, P. Nutná obrana. *Bezpečnostní teorie a praxe*. Roč. (4/2014). S. 92

<sup>94</sup> Blíže k problematice bezprostředních zásahů Hendrych, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 263 a nasl.

<sup>95</sup> Mates P. Bezprostřední zásahy v činnosti veřejných sborů. *Trestněprávní revue*. 2008. 7(5). S. 140

<sup>96</sup> „Kdo mučením nebo jiným nelidským a krutým zacházením v souvislosti s výkonem pravomoci orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci působí jinému tělesné nebo duševní utrpení, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.“

Například člen zastupitelstva bude vůči někomu uplatňovat pravomoc, kterou má pouze příslušník policie.<sup>97</sup>

Útok nemusí být nutně trestným činem, i když zpravidla tomu tak bude. Stačí, pokud útok směřuje na některý zájem chráněný trestním zákonem (viz níže). Naopak u některých trestných činů je nutná obrana vyloučena (např. zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku).<sup>98</sup> I když teorie trestního práva se v zásadě shoduje na tom, že útok ve smyslu nutné obrany nemusí naplňovat všechny znaky trestného činu, doposud není zcela vyřešena otázka **útku trestně neodpovědných osob**. Tedy osob, které nejsou trestně odpovědné pro věk nebo nepřičetnost ve smyslu § 25<sup>99</sup>, 26<sup>100</sup> trestního zákoníku. S touto otázkou úzce souvisí koncepce objektivní a subjektivní protiprávnosti útoku. Subjektivní koncepce protiprávnosti útoku vychází z tzv. subjektivního pojetí protiprávnosti a nepokládá nutnou obranu proti útokům nepřičetných osob a dětí za možnou. Dle této koncepce je nutné takovéto útoky považovat za nebezpečí, které lze odrážet za podmínek krajní nouze. S tím souvisí i nutnost dodržet zásadu subsidiarity a omezenou zásadu proporcionality v tom smyslu, že lze způsobit i stejný následek, jaký hrozil. Toto omezení hranic proporcionality bylo zdůvodňováno tím, že je možné analogicky zužovat hranice trestní odpovědnosti ve prospěch pachatele. Hlavní argument zastánců tohoto názoru, že činy osob nepřičetných a dětí je třeba považovat za nebezpečí a podřadit je pod omezený režim krajní nouze, byl takový, že na tuto kategorii osob je potřeba brát zvláštní zřetel a omezit možnou jim způsobenou újmu. Tuto koncepci zastávala především starší právní nauka. Dle současného převažujícího názoru, který se opírá i o zahraniční praxi, je uznávaná objektivní koncepce protiprávnosti útoku. Dle tohoto pojetí k naplnění znaku protiprávnosti útoku postačuje protiprávnost objektivní, tj. že útok je protiprávní, pro společnost nebezpečný, ohrožující zájmy chráněné trestním zákonem. Z toho plyne, že proti útokům osob trestně neodpovědných a dětí lze jednat zcela v mezích nutné obrany. Hlavním argumentem zastánců tohoto názoru je, že opačný výklad by kladl neúměrně vysoké nároky na bránící se osobu, která musí reagovat v psychicky a časově náročných situacích. Lze si také představit, že takovéto útoky mohou být značně nebezpečné, např. útok choromyslného jedince či útok čtrnáctiletého dítěte s nožem.<sup>101</sup>

---

<sup>97</sup> Kdo, je považován za úřední osobu, je taxativně uvedeno v §127 trestního zákoníku. Za úřední osobu se považuje: soudce, státní zástupce, člen zastupitelstva, příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostních sborů...

<sup>98</sup> Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges. 2014. S. 65

<sup>99</sup> § 25 stanoví, že *Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.*“

<sup>100</sup> § 26 *„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“*

<sup>101</sup> Nývtlová, I. Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útokům osob trestně neodpovědných. *Trestněprávní revue*. 2003. S. 204-206 s.

## **Zájem chráněný trestním zákonem**

Útok musí být veden na zájem chráněný trestním zákonem.<sup>102</sup> Tyto zájmy jsou blíže rozvedeny v jednotlivých ustanoveních zvláštní části trestního zákoníku. Konkrétně se jedná o zájmy na ochraně života, zdraví, svobody, osobnosti člověka, jeho soukromí, lidské důstojnosti, cti, majetku apod. Vždy se musí jednat o zájmy a hodnoty chráněné trestním zákoníkem, avšak ochranu poskytovanou těmto zájmům je třeba chápat druhově (kvalitativně), a nikoli z hlediska intenzity (kvantitativně), a to zejména tam, kdy je ochrana trestním zákonem podmíněna určitou kvantitativně vyjádřenou hranicí. Typicky hranicí škody nikoli nepatrnou u některých majetkových trestných činů nebo intenzitou zranění u ublížení na zdraví.<sup>103</sup> Proti tomuto druhu protiprávního jednání, jehož společenská škodlivost je tak nízká, že se nejedná o trestný čin, ale typicky o přestupek, se lze bránit zcela v mezích nutné obrany, a tedy dopustit se i činu jinak trestného, je však potřeba dodržet přiměřenost obrany.<sup>104</sup>

Nutná obrana je přípustná proti útoku na jakékoli zájmy chráněné trestním zákoníkem, není podstatné, zda jde o zájmy individuální či celospolečenské. Takovéto celospolečenské zájmy mohou být kupříkladu ochrana ústavního zřízení, ochrana životního prostředí atd.<sup>105</sup> Tato ochrana celospolečenských hodnot za pomoci institutu nutné obrany však není zcela bezbřehá, např. dle Nevyššího soudu *„skutečnost, že osoba má u sebe drogu, sice vzbuzuje podezření, zda se nedopustila trestného činu, avšak v žádném případě není bez dalšího důvodem, pro který by bylo možné útok na něj považovat za nutnou obranu“*.<sup>106</sup>

## **Útok musí přímo hrozit nebo trvat**

### **Počátek situace nutné obrany – přímo hrozící útok**

Útok přímo hrozí tehdy, když je zřejmé a očividné, že v nejbližší době musí nevyhnutelně začít porušování zájmů, že útok a porušení zájmů budou nevyhnutelně a okamžitě následovat za hrozbou. Hranice mezi „hrozícím“ a „přímo hrozícím“ útokem nemůže být stanovena zcela jednotně pro všechny situace a vyžaduje odpovědné posouzení pro každý konkrétní případ. Pomocným kritériem zde mohou být vývojová stádia trestného činu, do nichž se útok dostal. Jednání mající charakter přípravy většinou nelze považovat za přímo hrozící útok, na druhou stranu pokus trestného činu již za přímo hrozící útok považovat lze. Aplikace nauky o

<sup>102</sup> Tím se myslí ve smyslu § 110 trestního zákoníku, trestní zákoník

<sup>103</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 403

<sup>104</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 437

<sup>105</sup> Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. S. 220 - 22

<sup>106</sup> Černý, P. Nutná obrana v současném pojetí. *Státní zastupitelství*. Roč. 6. č. 7 – 8 (2008). S. 27

vývojových stádiích trestného činu zde však může mít jen pomocný charakter, poněvadž hranice mezi přípravou a pokusem nesleduje zcela mechanicky hranici mezi hrozícím a přímo hrozícím útokem.<sup>107</sup> Výklad pojmu hrozící útok tedy umožňuje i tzv. preventivní obranu. Není tedy třeba čekat, až útočník zasadí „první ránu“. Za hrozící útok může být považováno to, že se útočník napřahuje k úderu, snaží se obránce zachytit, aby si usnadnil útok, nebo jen slovně hrozí tak, že je obránci zřejmé, že se bezprostředně schyluje k útoku.<sup>108</sup> Iniciativa vzájemného střetu však musí vždy vycházet pouze od útočníka. Touto iniciativou je právě určováno, kdo je útočníkem a kdo obráncem. Další průběh konfliktu, za podmínek zachování mezi nutné obrany, na tom nic nemění.<sup>109</sup>

Od situace nutné obrany je třeba odlišit případy, kdy více osob navzájem a úmyslně útočí na svou tělesnou integritu. V takovémto případě se nejedná o nutnou obranu bez ohledu na to, od koho vychází prvotní iniciativa konfliktu, ale jedná se o trestný čin rvačky dle § 158 trestního zákoníku. Dále se nejedná o nutnou obranu, pokud obrana sice následuje po útoku, ale obránce útok úmyslně vyvolal tak, aby mohl útočníkovi pod záminkou obrany způsobit újmu a unikl tak potrestání za vlastní útok. Nutná obrana proti vyprovokovanému útoku však přípustná je.<sup>110</sup>

### **Ukončení situace nutné obrany – přímo trvajícím útokem**

Časový okamžik zániku přípustnosti nutné obrany je třeba spojovat s faktickým ukončením útoku, kdy již přestalo hrozit nebezpečí pro chráněné zájmy. Tento okamžik nelze spojovat s „*právním dokonáním*“ trestného činu. To je markantní zejména u předčasně dokonáných trestných činů, jako je kupříkladu loupež dle § 173 trestního zákoníku, kde je trestný čin dokonán již pouhou pohrůžkou násilí. Dle tohoto obecně přijatého výkladu lze například jednat v mezích nutné obrany proti zloději, který již svůj trestný čin dokonal a ukradenou věc odnáší nebo s ní přechází. V tomto případě stále trvá útok na majetkové zájmy. Opačným případem by však byla zřejmě situace, kdy by poškozený po delší době vypátral ukradenou věc, která je již zcela v dispozici pachatele. V takovém případě by nutná obrana již pravděpodobně možná nebyla, připadalo by však v potaz jednání svépomocí dle občanského zákoníku, které má ovšem oproti nutné obraně výrazně zúžené mantinely.

Za ukončení útoku se také nepovažuje, pokud útočník na chvíli přerušil útok, aby si např. odpočinul, načerpal síly, obstaral si lepší zbraň nebo ustupuje, aby si vybral výhodnější místo

---

<sup>107</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 440 - 441

<sup>108</sup> Černý, P. Nutná obrana v současném pojetí. *Státní zastupitelství*. Roč. 6. č. 7 – 8 (2008). S. 28

<sup>109</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 405

<sup>110</sup> Šámal, P. a kol. *Opak. cit.* S. 403

k útoku. Na druhou stranu nutná obrana již není přípustná v situacích, kdy byl útok úspěšně odvrácen a útočník již nemůže dosáhnout svého cíle, nebo naopak byl útok úspěšný a útočník dosáhl svého cíle a o další porušování chráněného zájmu již neusiluje.<sup>111</sup>

### **Obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená**

Ustanovení § 29 odst. 2 trestního zákoníku vymezuje negativní podmínky nutné obrany, a to tak, že „*Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.*“ Výklad tohoto velmi stručného ustanovení je zpravidla pro posouzení situací, v nichž nutná obrana připadá v úvahu, zcela zásadní. Posuzuje se z následujících hledisek:

#### **Přiměřenost obrany**

Základní podmínkou nutné obrany je tzv. přiměřenost, tedy určitý přípustný poměr mezi silou, intenzitou útoku a obrany.<sup>112</sup> Z podstaty obrany vyplývá, že smyslem obrany je ubránit se, tedy logicky obrana musí být silnější, důraznější, agresivnější (ve smyslu intenzity), aby spolehlivě odrazila útok.<sup>113</sup> Dle platného práva tedy obrana může být nepřiměřená, může být dokonce zřejmě či zcela nepřiměřená, nesmí být však zcela zjevně nepřiměřená. Tento pojem je třeba vykládat tak, že zcela zjevné je to, co je jasné, naprosto očividné. Nepoměr obrany a útoku musí být tedy mimořádně hrubý.<sup>114</sup> To platí vzhledem k intenzitě obrany, tak i k použitým prostředkům. Ty nemusí být ani přibližně stejné účinnosti. Posuzování intenzity obrany není primárně závislé na použitém prostředku, ale na tom, jak je tento prostředek obráncem použit.<sup>115</sup> Obránce nemusí při volbě způsobu obrany upřednostňovat zájem útočníka před spolehlivostí obrany, aby byl dodržen požadavek přiměřenosti. Pokud má obránce dvě a více alternativ obrany, z nichž jedna je více účinná, ale například výrazně zasahuje do tělesné integrity útočníka, a druhá alternativa je více „šetrná“, ale méně spolehlivá, může obránce zvolit efektivnější variantu obrany. Toho hledisko vychází zcela ze zásady, že riziko vyvolané útokem by měl nést útočník.<sup>116</sup> Při posuzování přiměřenosti nutné obrany je zásadní výklad pojmu „*způsob útoku*“. Ten je zpravidla vykládán širěji, než jen samotné okolnosti, intenzita a forma útoku. Nauka pod způsob útoku řadí i okolnosti, jako jsou osobní vlastnosti útočníka (např. fyzická konstituce, agresivita), počet útočníků, místní a

---

<sup>111</sup> Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. S. 124 – 126

<sup>112</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 445

<sup>113</sup> Viz 1 Tzn 25/97

<sup>114</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Opak. cit.*. S. 448

<sup>115</sup> Viz 5 Tz 143/79

<sup>116</sup> Viz 1 Tzn 25/97, 2 To 94/2006. a 4 Tz 284/2001



časové souvislosti útoku (např. odlehlé místo, noční hodina) či postoj nezúčastněných osob a jejich možné zapojení do útoku.<sup>117</sup>

### **Proporcionalita**

Přiměřenost obrany může být chápána ve dvou směrech, a to jako poměr mezi intenzitou obrany a útoku, viz výše, a vztahem mezi škodou z útoku hrozící a v obraně způsobenou, tedy jistým vztahem proporcionality. Ta sama o sobě není podmínkou nutné obrany, při které lze v zásadě beztrestně chránit zájmy kvalitativně i kvantitativně nižší kategorie, a to i obětováním zájmu vyššího nebo v daném případě významnějšího. To ovšem neznamená, že poměr mezi obětovaným a chráněným zájmem nehraje vůbec žádnou roli.<sup>118</sup> Teorie zdůvodňuje existenci jistého materiálního korektivu v případech extrémního nepoměru mezi těmito hodnotami a odůvodňuje jej nepřipustností takové obrany, která je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Pod pojmem způsob útoku je tak třeba chápat i povahu útokem ohroženého zájmu, a na druhou stranu pod přiměřeností obrany je třeba do jisté míry rozumět i zájem útočníka obranou porušený.<sup>119</sup> Nesmí zde tedy existovat zcela zjevný (výrazně hrubý) nepoměr mezi zájmem v nutné obraně chráněným a zájmem obětovaným. Jako častý příklad takového nepoměru a porušení prvku proporcionality je uváděno usmrcení, či těžká újma na zdraví osoby, která útočí na marginální majetkové zájmy (např. trhá ovoce v sadě).

Tento prvek proporcionality omezuje možnost dovoleného jednání v nutné obraně ještě v jednom směru, a to tak, že obrana nesmí být zcela zjevně intenzivnější, než jaká by stačila (byla potřebná) ke spolehlivému odvrácení útoku. Tím je kupříkladu myšleno to, že nelze úmyslně usmrtit útočníka při ochraně majetku, pokud by k úspěšnému odvrácení jeho útoku stačilo útočníka zranit a obránce by měl reálnou a spolehlivou možnost si tak počínat. Jedná se tedy o jisté omezení principu, že obránce nemusí zvolit z více možných způsobu obrany tu méně intenzivní, aby šetřil práva a zájmy útočníka.<sup>120</sup>

Tuto jistou míru proporcionality však nelze v žádném případě posuzovat pouze z mechanického porovnávání výsledné újmy. „*Na vybočení z mezi nutné obrany nelze usuzovat jen z toho, že napadený zranil útočníka a popř. jej i usmrtil, přičemž sám žádné zranění neutrpěl, jestliže tím odvracel útok přímo hrozící nebo trvajícím a taková obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.*“<sup>121</sup>

---

<sup>117</sup> Novotný F., Hulinský, P. Nutná obrana. *Bezpečnostní teorie a praxe*. Roč. (4/2014). S. 94

<sup>118</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 406

<sup>119</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 447

<sup>120</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 224

<sup>121</sup> Viz 1 To 18/75

## Subjektivní a objektivní hledisko posuzování přiměřenosti

Přiměřenost nutné obrany lze posuzovat z objektivního nebo subjektivního hlediska. **Objektivní pojetí** spočívá v hodnocení nutné obrany z pohledu kohokoli nezúčastněného, nezaujatého či z pohledu průměrného občana. Toto posuzování nereflektuje postavení obránce a jeho osobité vnímání okamžiku útoku a následné obrany. Čistě objektivní hodnocení nutné obrany na jednu stranu usnadňuje orgánům činným v trestním řízení hodnocení nutné obrany, protože se nemusí vcítovat do subjektivního vnímání celé situace obráncem. Na druhou stranu však svádí k hodnocení situace *ex post*, a nikoli *ex ante*, což je do jisté míry nežádoucí a obránce značně znevýhodňuje. Ne druhou stranu **subjektivní pojetí** posuzování nutné obrany přihlíží ke stavu, ve kterém se obránce v okamžiku útoku ocitl, a respektuje to, že obránce není zpravidla plně schopen objektivně zvážit a vyhodnotit situaci útoku a své následné obrany. Obránce se velice často ocitá pod značným psychickým tlakem způsobeným útokem, bývá ve velmi nevýhodné časové tísní, jež v kombinaci se stresem, úlekem či podobnými psychickými faktory prakticky znemožňují obránci objektivně a kvalifikovaně vyhodnotit situaci útoku a následné obrany a jejich poměr. Klasifikace situace nutné obrany z pohledu osoby odvracející útok je zcela zásadní, neboť při takto pojímaném posuzování reálné představy a úsudku obránce kritérii „*ex ante*“ je důraz kladen na zohlednění psychického stavu obránce v okamžiku útoku. Tato koncepce reflektuje dále i subjektivní představy obránce o okolnostech doprovázejících útok, jako jsou místo útoku, osoba útočnicka, či prostředky, které útočník využil, respektive prostředky, jež měl obránce k dispozici.<sup>122</sup>

Naše současná teorie i praxe se kloní spíše k subjektivnímu hledisku a vyslovuje požadavek, aby podmínky nutné obrany byly posuzovány zejména z pohledu bránící se osoby.<sup>123</sup> Je ovšem přinejmenším otazné, zda tomu orgány činné v trestním řízení vždy důsledně činní.<sup>124</sup>

## Subsidiarita

Zákonnou podmínkou nutné obrany není subsidiarita tak, jak je tomu u krajní nouze. Obranu tedy nelze považovat za nepřiměřenou jen proto, že se napadený nevyhnul útoku útekem nebo přivoláním pomoci, i když by to bylo možné.<sup>125</sup> Prvorepubliková judikatura k tomu kupříkladu uvádí: „*Zákon nežádá, aby se napadená osoba bezprávnému útoku vyhnula*

---

<sup>122</sup> Janečková, E. *Právní aspekty sebeobranu*. Praha: Wolters Kluwer. 2015. S. 42 - 43

<sup>123</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 449

<sup>124</sup> Novotný, F. Nutná obrana (několik poznámek). *Trestní právo*. Roč. 19. č. 2 (2015). S. 17

<sup>125</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 450

*útěkem. Čest a nedotknutelnost lidského těla náleží ke chráněným zájmům.*<sup>126</sup> Subsidiarita se ani nevyžaduje u volby prostředků použitých k obraně, viz výše. Obránce tedy není povinen použít nejprve mírnějšího prostředku k odvracení útoku, a až po jeho selhání použít důraznější prostředek obrany.<sup>127</sup> Jistý prvek subsidiarity by mohl mít význam jen ve zvláštních případech, kdy by bylo vhodné hájit některá práva útočníka nebo osob, které útočník zneužívá. Týkalo by se to např. útoku nepřítelů osob, dětí či osob, které jsou využívány jako živý nástroj nebo jako tzv. „živé štíty“.<sup>128</sup> Tento výklad je však spíše v rovině úvah de lege ferenda, protože pozitivně právní úprava subsidiaritu nutné obrany v zásadě nepožaduje.

### 3.3. Exces a omyl nutné obrany

#### Exces nutné obrany

O vybočení z mezí nutné obrany, tzv. exces, se jedná v tom případě, jestliže zde některé podmínky nutné obrany byly splněny tak, že faktický stav byl nutné obraně blízký, ale ostatní podmínky nutné obrany nebyly naplněny.<sup>129</sup> Z textu trestního zákoníku lze však dovozovat, že aby se jednalo o exces z nutné obrany, musí být vždy přítomen „znak útoku“.<sup>130</sup> Teorie i praxe rozeznává dva druhy excesu. **Exces extenzivní** spočívá v tom, že obranné jednání bylo provedeno v době, kdy útok ještě přímo nehrozil (bylo předčasné), nebo bylo v obraně pokračováno již v době, kdy útok již skončil (jednání bylo odvetné). **Exces intenzivní** spočívá v tom, že obranné jednání je zjevně nepřiměřené způsobu útoku.<sup>131</sup> Odborná literatura, a především některé zahraniční úpravy, rozeznávají někdy také tzv. *exces jarý (stenický)* a *chabý (astenický)*. *Exces jarý* je spáchán ze zlosti, pomstychtivosti či jiné podobné pohnutky. Zatímco *exces chabý* je zapříčiněn úlekem, strachem, silným rozrušením či jinou omluvitelnou pohnutkou osoby bránící se útoku. Tento druh excesu v některých zahraničních úpravách (německá či rakouská) vylučuje nebo omezuje trestnost.<sup>132</sup> I v tuzemském právu byly snahy o jeho zavedení v rámci rekodifikace trestního práva hmotného, blíže kapitola 3.4.<sup>133</sup> Problematiku extenzivního a intenzivního excesu z nutné obrany se pokusím přiblížit na konkrétní judikatuře nejvyššího soudu.

---

<sup>126</sup> Č. 1633/1923 Sb. rozh. tr.

<sup>127</sup> Černý, P. Nutná obrana v současném pojetí. *Státní zastupitelství*. Roč. 6. č. 7 – 8 (2008). S. 30

<sup>128</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 450

<sup>129</sup> Kratochvíl, V. a kol. Opak. cit. S. 451

<sup>130</sup> Viz § 41 odst. 1 písm. g) trestního zákoníku

<sup>131</sup> Púry, F. Souhrn aktuální judikatury – V. Nutná obrana v trestním právu. *Trestněprávní revue*. Roč. 6. č. 8 (2007). S. 233

<sup>132</sup> Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D. a Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix. 2009. S. 126

<sup>133</sup> Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C. H. Beck. 2006. S. 66 -68

### **Intenzivní exces a otázka přiměřenosti**

Skutkově zajímavý případ řešil nejvyšší soud v roce 2007. Dle spisu došlo v zahradní chatce mezi dvěma muži ke slovní rozeprá a následnému vzájemnému fyzickému napadání, v důsledku čehož obviněný upadl na podlahu, a načež ho poškozený uchopil do tzv. kravaty. Obviněný ve snaze uvolnit se z tohoto sevření bodl poškozeného kuchyňským nožem do oblasti břicha. Obvodní i krajský soud v tom shledaly nepřiměřený způsob obrany a uznaly obviněného vinným z ublížení na zdraví, a to především s tou argumentací, že obviněný měl možnost vymanit se ze sevření poškozeného méně razantním způsobem, než bylo bodnutí poškozeného nožem.<sup>134</sup> Výše popsaná rozhodnutí nejvyšší soud zrušil a dále uvedl: „*O nutnou obranu nejde v případě tzv. intenzivního excesu jen tehdy, když čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku. Pouhá nepřiměřenost jednání obránce zde tedy nestačí, nejde-li o nepřiměřenost (vůči způsobu útoku) zcela zjevnou, a to z hlediska obránce. Pro jednání v nutné obraně není podstatná tzv. subsidiarita, tj. nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku. Proto intenzivní exces z mezi nutné obrany nelze spatřovat jen v tom, že napadená osoba se útoku nevyhnula útekem, i když byl útek možný, anebo že nezvolila mírnější možnou obranu, pokud použitou (intenzivnější) obranu ještě nelze považovat za zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku. V případě excesu z mezi nutné obrany je podmínkou trestní odpovědnosti obránce jeho zavinění, které se vztahuje nejen k překročení mezi nutné obrany, nýbrž i ke znakům příslušné skutkové podstaty, kterou tím naplnil.*“<sup>135</sup> Problematika intenzivního excesu z nutné obrany závisí na posuzování přiměřenosti obrany, což je často velmi složité a musí se při tomto posuzování přiměřenosti zohlednit celá řada hledisek. Jak je mimo jiné vidět na výše zmíněném rozhodnutí, intenzivní exces nelze v žádném případě spatřovat pouze v tom, že obránce využije k obraně výrazně účinnějšího prostředku. V nutné obraně se tedy rozhodně nevyžaduje „*rovnost zbraní*“, viz výše.

---

<sup>134</sup> Blíže 5 Tdo 162/2007

<sup>135</sup> Půry, F. Souhrn aktuální judikatury – V. Nutná obrana v trestním právu. *Trestněprávní revue*. Roč. 6. č. 8 (2007). S. 233

### Extenzivní exces a otázka trvání útoku

V této kauze řešil nejvyšší soud případ obviněného muže, který byl napaden v noční hodině podnapilým útočником. Ten se jej pokusil udeřit pěstí do obličeje, obviněný tento úder vykryl a sám přešel do protiútku. Touto, dle soudů všech instancí, ještě *nutnou obranou* útočnik upadl na zem a obviněný, dle obžaloby, do něj začal kopat. Tím mu měl způsobit mimo jiné zlomeniny žebra a otřes mozku, za což byl následně odsouzen. Sluší se ještě dodat, že na místě konfliktu se nacházela těhotná manželka obviněného. Nejvyšší soud se v tomto případě zabýval mimo jiné psychickým stavem obránce v době útoku, jeho silným rozrušením a úlekem vyvolaným náhlou agresí útočnika, které mu znemožňovaly přesně ohraničit časový okamžik, kdy již útok nehrozil, ani netrval. Nejvyšší soud odsuzující rozsudek zrušil a přikázal věc k novému projednání, a to nutno dodat především z důvodu pochybností, zda poškozenému předmětná zranění vznikla pádem na zem, či jednáním obviněného, ale také i z důvodu jisté pochybnosti, zda byly skutečně překročeny meze nutné obrany. Z mého pohledu je velmi zajímavý a podstatný aspekt, který nebyl ve zmíněném rozhodnutí dostatečně reflektován a na něj i dovolatel odkazuje, a to především časový okamžik ukončení útoku, po němž následuje již extenzivní exces. V dovolání se výslovně uvádí „*v posuzovaném případě je podle názoru dovolatele velmi obtížné posoudit, kdy nebezpečí pro napadené zájmy pominulo, když šlo o neočekávaný útok ze strany poškozeného, který ve fyzickém kontaktu upadl na zem, což ovšem nemuselo a velmi často neznamená, že útočnik je vyřazen z boje, útočnik může útočit i v ležící poloze např. kopy, pokouší se vstát apod.*“ V daném případě by mohl útočnik opět vstát a znovu zaútočit, obránce by již nemusel mít opět štěstí a útočnickův útok znovu odvrátit.<sup>136</sup>

Proto se domnívám, že je velmi otázná, pokud se útočnik ocitne na zemi a obránce ho po tom ještě několikrát udeří, aby jeho agresí definitivně vyloučil, zda to považovat již za mstu, a ne ještě za součást obrany. Zvláště v tom případě, pokud je obránce v silném citovém a psychickém rozrušení vyvolaném útokem.

---

<sup>136</sup> Blíže 5 Tdo 1283/2014-51

## Trestnost excesu

Vybočení z mezí nutné obrany je podle současné právní úpravy protiprávní, společensky škodlivé, a proto trestné vždy podle toho, jaká skutková podstata trestného činu byla takovým jednáním naplněna. Může jít o trestný čin dolůzní i kulpózní.<sup>137</sup> Z povahy obranného jednání se bude zpravidla jednat o trestné činy typu ublížení na zdraví, těžkého ublížení na zdraví, vraždy, omezování osobní svobody či vydírání.<sup>138</sup> Překročení mezí nutné obrany trestní zákoník reflektuje v rámci ukládaných sankcí. Za splnění podmínek ustanovení § 41 písm. g)<sup>139</sup> trestního zákoníku je překročení nutné obrany **obecně polehčující okolností**. Trestní zákoník také v § 58 odst. 6 umožňuje **mimořádné snížení trestu odnětí svobody** pod dolní hranici trestní sazby v případě, že pachatel spáchal trestný čin odvraceje útok, aniž zcela splnil podmínky nutné obrany. V úvahu by mohlo přicházet i využití institutu **upuštění od potrestání** dle § 46 odst. 1 trestního zákoníku.<sup>140</sup>

V obecné rovině neexistuje v českém trestním právu žádná privilegovaná skutková podstata vztahující se k excesu z nutné obrany.<sup>141</sup> Na případy excesu z nutné obrany se však dají vztáhnout privilegované skutkové podstaty, které upravují úmyslné usmrcení, úmyslné způsobení těžké újmy na zdraví a úmyslné ublížení na zdraví spáchané v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku, anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného (viz trestné činy zabití a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 141 a 146a trestního zákoníku). Tyto skutkové podstaty mají značně širší dosah a nezahrnují pouze případy překročení mezí nutné obrany, nicméně jejich význam v tomto směru je značný. Při aplikaci mají tyto speciální privilegované skutkové podstaty přednost před obecnými ustanoveními o polehčujících okolnostech a mimořádné snížení trestní sazby.<sup>142</sup>

## Omyl v nutné obraně

Obecně omylem v trestním právu rozumíme neshodu pachatelova vědění (jeho vnímání, jeho představy) se skutečností, ať již proto, že si ji pachatel vůbec neuvědomoval, anebo proto, že o ní měl nesprávnou představu. Tato neshoda pachatelova vědění se skutečností se může týkat jak okolností skutkových, *tedy omyl skutkový*, tak okolností právních, *tedy omyl právní*.

---

<sup>137</sup> Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. S. 166

<sup>138</sup> Viz § 146, 145, 140, 171, 175 trestního zákoníku

<sup>139</sup> § 41 písm. g) trestního zákoníku stanoví, že: „soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel, spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze...“

<sup>140</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 452

<sup>141</sup> Jelínek a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, 271 s.

<sup>142</sup> Jelínek a kol. Opak. cit. S. 452 - 453

Podstatné je pak ještě rozlišovat *skutkový omyl negativní*, kdy pachatel nezná nebo nepředpokládá některou ze skutečností, které zakládají jeho trestní odpovědnost, a *skutkový omyl pozitivní*, kdy se naopak pachatel domnívá, že existují všechny znaky podmiňující jeho trestní odpovědnost, ale ve skutečnosti některý znak chybí.<sup>143</sup> Problematika omylu je pak pozitivně upravena v § 18 trestního zákoníku.

Pokud jde o omyl v nutné obraně, jedná se v zásadě o ty situace, kdy absentuje reálný útok na zájem chráněný trestním zákonem, například jednání v žertu. Jestliže tedy reálný útok chybí, ale obránce se domnívá, že útok přímo hrozí nebo trvá, jedná se o tzv. **putativní nutnou obranu** nebo také domnělou obranu. Jeho trestní odpovědnost tak nebude případně vyloučena v důsledku ustanovení o nutné obraně, nýbrž bude třeba uplatnit ustanovení o zavinění a omylech, neboť jde o rozpor skutečnosti s představou, kterou si o ní učinil obránce. Takovéto jednání se právně hodnotí jako pozitivní skutkový omyl o podmínkách vylučujících protiprávnost a vylučuje zavinění ve formě úmyslu a vědomé nedbalosti. Pokud by však obránce nevěděl, že nejde o protiprávní útok, ale vzhledem k okolnostem případu i k jeho osobním poměrům o tom vědět měl a mohl, přichází zde v úvahu jeho zavinění a odpovědnost za jeho nevědomou nedbalost. Na pozitivní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost se tedy vztahují stejná pravidla, jako na negativní skutkový omyl u trestného činu, viz § 18 odst. 1,4 trestního zákoníku. Dlužno dodat, že omyl o právních mezích nutné obrany jest omylem právním a zásadně se na něj nelze dovolávat.<sup>144</sup> Platí zde tedy tradiční právní zásada „*ignorantia juris non excusat*“, neboli neznalost zákona neomlouvá.<sup>145</sup>

### 3.4. Nutná obrana de lege ferenda

Poprvé v novodobých českých dějinách byla nutná obrana upravena císařským patentem č. 117/1852 ř.z., kterým byl vydán pro tehdejší rakouskou říši trestní zákoník. Nutná obrana zde byla upravena mezi ostatními ustanoveními vylučujícími zlý úmysl pod názvem „*spravedlivá nutná obrana*“. Její formulace byla následovná: „*Konání či opomenutí se nepřičítá za zločin, když skutek se stal u výkonu spravedlivé nutné obrany. Že by tu však byla spravedlivá nutná obrana, za to se má mít jenom tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo jiných okolností důvodně soudit, že pachatel užil obrany toliko potřebné, aby odvrátil od sebe nebo od jiných protiprávní útok na život, svobodu nebo jmění, nebo že toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. Vykročení*

<sup>143</sup> Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges. 2014. S. 248

<sup>144</sup> Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 443

<sup>145</sup> Zoubek, V. *Právověda a státověda. Úvod do právního a státovědného myšlení.* Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. S. 212

*takové se však může podle povahy okolnosti trestat za trestný čin z nedbalosti.*“ K zásadní změně v chápání nutné obrany dochází po roce 1948, kdy se celé trestní právo stává poplatné sovětským vzorům. Trestní zákon č. 88/1950 Sb. stanovil podmínky nutné obrany poměrně úzce. K dodržení podmínky proporcionality se požadovalo, aby „obrana byla útoku přiměřená“. Zákon č. 140/1961 Sb. stanovil, že obrana nemá být „*nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku*“. Novela tohoto zákona z roku 1993 upravila podmínky nutné obrany do podoby, jakou známe dnes. Z tohoto legislativního vývoje je patrná jistá snaha o rozšiřování mezi nutné obrany, tedy o jisté posílení pozice obránce.<sup>146</sup>

Za existence současného znění právní úpravy vymezující nutnou obranu byly navrhovány některé novelizace, a to především v souvislosti s rekonstrukcí trestního práva hmotného v roce 2009.

### **Liberalizace excesu z nutné obrany spáchaném v astenickém afektu**

Jedním z reformních podnětů změny současné právní úpravy nutné obrany byl požadavek beztrestnosti obránce, který se dopustí excesu v tzv. astenickém afektu. Tím se myslí stav, kdy obránce jedná v silném psychickém rozrušení vyvolaném strachem, úlekem, zděšením či zmatkem způsobeným útokem. Takovýto návrh byl součástí ministerské osnovy z roku 2006 v rámci příprav přijetí nového trestního zákoníku. K § 29 trestního zákoníku měl být přidán třetí odstavec, jenž by stanovil, že: „*Ten, kdo odvrací útok, aniž by byly zcela zjevně splněny podmínky nutné obrany, není trestný, jednal-li v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku způsobeném útokem.*“<sup>147</sup> Tento návrh vycházel mimo jiné ze zahraniční právní úpravy<sup>148</sup>, a přestože byl podporován částí odborné veřejnosti, nakonec parlamentem schválen nebyl.<sup>149</sup> Proti tomuto návrhu byly vzneseny některé námitky, a to především v odborné literatuře. Ty poukazyvaly především na důkazní potíže ohledně prokazování takového subjektivního stavu, který by velmi často závisel pouze na výpovědi bránící se osoby, což by mohlo vést k zneužívání astenického afektu v případech excesu z nutné obrany. Dále bylo poukazováno na určitou nadbytečnost tohoto návrhu vzhledem k existenci ustanovení snižující výměru trestní sazby pro osoby, které se dopustily takového excesu.<sup>150</sup> Na druhou stranu zastánci

---

<sup>146</sup> Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. S. 29 – 31

<sup>147</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 249

<sup>148</sup> Např. § 32 německého trestního zákoníku („StGB“) či § 25 slovenského trestního zákona (Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon)

<sup>149</sup> Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C. H. Beck. 2006. S. 67 - 68

<sup>150</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 249



tohoto návrhu poukazovali především na obrovskou disproporci mezi psychickou zátěží obránce a útočníka, který by měl nést plné následky za svůj protiprávní útok, a to jak po stránce faktické, tak právní.<sup>151</sup> Osobně se domnívám, že tento návrh nepředstavuje špatný směr ve vývoji právní úpravy nutné obrany a je zřejmě škoda, že neprošel legislativním procesem. Jistě by posiloval postavení obránce, a to především při možném extenzivním excesu, kdy je pro bránící se osobu někdy velmi obtížné rozpoznat, kdy již útočník nepředstavuje nebezpečí, viz kapitola 3.3. Zcela rozumím a souhlasím s argumentem, že by výše zmíněná navrhovaná úprava mohla z důkazního hlediska znamenat určitý problém. Na druhou stranu by však dle stejné logiky trestní justice musela rezignovat kupříkladu na důsledné posuzování přičetnosti, zmenšené přičetnosti či posuzování trestného činu opilství. Ve všech těchto případech je nutné psychický stav také zkoumat v době spáchání činu<sup>152</sup> a také je to často značně obtížné.

### **Castle doctrine**

V poslední době se také objevily návrhy ze strany občanských spolků a skupiny poslanců<sup>153</sup> na implementaci některých prvků tzv. *castle doctrine*<sup>154</sup> do českého práva. Konkrétní návrh z roku 2014 zněl takto: „*O nutnou obranu se jedná, je-li obrana vedena vůči osobě, která neoprávněně vnikla do cizího obydlí za použití násilí nebo pohrůžky násilí nebo překoná-li překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí, pokud takové jednání může vyvolat u obránce oprávněnou obavu z ohrožení života či zdraví jeho nebo jiné přítomné osoby.*“<sup>155</sup> Tento návrh by na jednu stranu výrazně posiloval pozici obránce v situacích, kdy je porušeno ústavou garantované právo na nedotknutelnost obydlí. Na druhou stranu tento návrh opravňuje obránce použít jakýkoli způsob obrany, a tedy i takový způsob obrany, který je zcela zjevně nepřiměřený. Tím je tedy zcela odstraněna limitace určité přiměřenosti obrany zakotvená v § 29 odst. 2 trestního zákoníku. Takto specifická úprava by mohla u občana vyvolat dojem, že pouze prostorové určení místa absolutně snižuje nároky na adekvátní posouzení situace nutné obrany. Jako typický příklad se předestírá střelba na děti, které přelezly plot zahrady kvůli zakopnutému míči.<sup>156</sup> S výše uvedeným hodnocením tohoto

---

<sup>151</sup> Novotný, F. Nutná obrana (několik poznámek). *Trestní právo*. Roč. 19. č. 2 (2015) S. 19

<sup>152</sup> Blíže k otázce přičetnosti Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 164

<sup>153</sup> <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/usvit-zakon-muj-dum-muj-hrad-dava-pravo-na-obranu-kazdemu-potrebuje-ho-1404048814.html> [Stav ke dni 14. 2. 2017]

<sup>154</sup> Blíže *Střelecká revue* – speciál Braňte se!. Pražská vydavatelská společnost s. r. o. 2016. S. 46

<sup>155</sup> <http://gunlex.cz/zbrana-a-legislativa/legislativa/940-novela-nutne-obrany> [Stav ke dni 15. 2. 2017]

<sup>156</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 250

legislativního návrhu se dá v zásadě souhlasit. Na jednu stranu se dá vidět pozitivní stránka výrazného právního posílení institutu domovní svobody, a s tím související práva obránce na druhou stranu by to zřejmě výraznou měrou zvyšovalo nebezpečí jednání v tzv. putativní nutné obraně nebo v omylu, a to především v souvislosti s úplným odstraněním požadavku přiměřenosti obrany. Také si myslím, že je přinejmenším otazné, zda lze mechanicky a bez hlubší analýzy přejímat cizí právní úpravu, zvláště z jiné právní kultury. Ke „castle doctrine“ blíže v kapitole 5.2. Domnívám se, že vhodnější by bylo přímo v zákoně zdůraznit význam místní souvislosti útoku v bližším vymezení pojmu „*způsob útoku*“, viz níže.

### **Vymezení pojmu „*způsob útoku*“**

Spolu s rekodifikací trestního práva hmotného bylo také navrhováno zpřesnění pojmu „*způsob útoku*“. Návrh zákona zněl takto: „*Nejde o nutnou obranu, byla-li zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, místu a času útoku, anebo okolnostem vztahujícím se k osobě útočnicka nebo osobě obránce.*“ Tímto ustanovením mělo dojít k precizování a sjednocení výkladu tohoto neurčitého právního pojmu. Ten byl i bez tohoto zpřesňujícího ustanovení obvykle vykládán nejen jako „*způsob provedení útoku*“, ale vztahoval se i na širší časové, místní i osobní okolnosti útoku. Nutno dodat, že návrh nebyl přijat i díky jistému nepochopení ze strany poslanecké sněmovny, jež ho vykládala jako zúžení hranic nutné obrany.<sup>157</sup>

Dle mého názoru i tento návrh měl svá pozitiva. Zásadně by neměnil dosavadní výklad a posuzování nutné obrany, došlo by však k zvýraznění určitých aspektů útoku ve vztahu k přiměřenosti obrany. Pokud by se kupříkladu obránce bránil před útočником, který se násilně vloupal k němu do domu, přímo z dikce zákona by to zvyšovalo nebezpečnost útoku, a tím pádem i možnost intenzivnější obrany. Je sice pravdou, že současná nauka vykládá pojem nebezpečnosti útoku stejně, jako výše zmíněná právní úprava i bez explicitního vyjádření v zákoně.<sup>158</sup> Domnívám se, že výše zmíněná novelizace by však jistě ničemu neuškodila, ba možná naopak.

---

<sup>157</sup> Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C. H. Beck. 2006. S. 67 - 68

<sup>158</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. S. 406

## 4. Použití střelné zbraně při nutné obraně

### 4.1. Střelná zbraň jako prostředek obrany ultima ratio

#### 4.1.1. Specifika použití střelné zbraně při nutné obraně

Zbraň patřila mezi první nástroje, které si primitivní člověk vytvořil. V průběhu doby se zbraně vyvinuly od pěstních klínů, luků, oštěpů, primitivních perkusních střelných zbraní až po střelné zbraně moderní, jak je známe dnes. Zbraň byla vždy posuzována podle toho, jakou účinnou silou a na jakou vzdálenost mohou zasáhnout cíl. V tomto směru jsou moderní střelné zbraně jistým vrcholným výtvorem lidského snažení.<sup>159</sup> Americký vynálezce a průmyslník Samuel Colt, známý výrobou revolverů, proslul svým citátem a zároveň obchodním sloganem „*Bůh stvořil lidi silné a slabé. Já jsem je učinil rovnými*“.<sup>160</sup> V tomto výroku je vskutku dosti pravdy. Pokud má jedna ze stran konfliktu střelnou zbraň, je téměř jisté, že z něj vyjde vítězně. Střelné zbraně, na rozdíl od jiných tzv. chladných zbraní, jako jsou nože nebo tyče, nevyžadují k jejich ovládnutí a efektivnímu použití v podstatě žádnou fyzickou sílu ani obratnost. Dokážou efektivně a v zásadě i přesně zasáhnout cíl na desítky metrů, to znamená, že střelec je mimo dosah cíle, a tedy i nebezpečí. Účinky zásahu střelnou zbraní na živou tkáň jsou fatální. Zasažení hlavy nebo trupu, v němž jsou uloženy všechny životně důležité orgány, má vždy povahu život ohrožujícího, není-li přímo smrtelného zranění, viz níže. V tomto ohledu si tedy není možné dělat žádné iluze. Střelná zbraň je nástroj vyrobený lidmi, jehož primární funkcí je usmrtit jiného člověka.

Střelná zbraň, jako každý jiný lidský výtvor, se dá využít k špatnému i dobrému účelu. Lze jistě souhlasit s tvrzením, že ze všech možných prostředků aktivní fyzické obrany je střelná zbraň tím nejúčinnějším a nejsilnějším prostředkem, a to jak pro svoji účinnost, tak letální efekt. Existuje celá škála druhů a forem protiprávních útoků, kterými může být občan ohrožen. Na každou hrozbu existuje řada obraných možností. I když je střelná zbraň jistě specifický a do jisté míry krajní prostředek obrany, dle současné platné právní úpravy se na použití střelné zbraně při nutné obraně vztahují obecné podmínky nutné obrany obsažené v § 29 trestního zákoníku. I přesto má použití střelné zbraně svá výrazná specifika, která ji značně odlišují od ostatních prostředků obrany. Pokud brání se osoba zcela nedodrží podmínky nutné obrany a dopustí se excesu, je v zásadě skoro vždy trestně odpovědná za ty nejzávažnější trestné činy, jako je vražda nebo těžké ublížení na zdraví, kde hrozí vysoký trest

---

<sup>159</sup> Blíže k rozdělení různých druhů zbraní Faktor, Z. *Střelné zbraně: konstrukce a funkce*. 1. vydání. Praha: Magnet-Press. 1995. S. 230

<sup>160</sup> [https://cs.wikipedia.org/wiki/Samuel\\_Colt](https://cs.wikipedia.org/wiki/Samuel_Colt) [Stav ke dni 7. 3. 2017]

odnětí svobody. Tento fakt výrazně zvyšuje psychickou zátěž a nároky na adekvátní rozhodování během útoku.

Dalším a velmi podstatným specifikem je možnost ohrožení dalších nezúčastněných osob. V dnešní době nejběžnější krátké střelné zbraně používají ráži 9 mm luger. Střela této ráže má účinný dostřel přes 1000 m. V jakékoli části této trasy může střela způsobit smrtelné zranění.<sup>161</sup> To je obrovský problém zejména v zastavěné aglomeraci, kdy střela, která nezasáhla cíl a letí mimo do prostoru, může potenciálně ohrozit život nebo zdraví třetích osob. S tím souvisí i problematika odražených střel, které mohou být také velmi nebezpečné a mnohdy mohou způsobit i větší poranění, než přímý zásah. Nebezpečí, že se střela odrazí, je velmi vysoké zejména v městské zástavbě plné asfaltových a dlážděných ploch, což obecně podtrhuje problematiku použití střelné zbraně ve městě. Další problém je, pokud obránce sice zasáhne útočnicka, ale střela narazí pouze na měkké tkáně a projde skrz ně (dojde k tzv. průstřelu). Střela pak pokračuje dále v letu a má dost energie, aby ohrozila např. osoby stojící za útočnickem.<sup>162</sup> Soudní judikatura i teorie sice obecně připouštějí možnost způsobit při nutné obraně újmu i třetí osobě odlišné od útočnicka, avšak za splnění podmínek krajní nouze. To v tomto případě však zcela zásadně naráží na podmínku proporcionality způsobených následků. Za případné zasažení třetích osob by pak byla bránící se osoba v podstatě vždy trestně odpovědná, a to zpravidla za poruchové nedbalostní trestné činy, jako například usmrcení z nedbalosti dle § 143 trestního zákoníku.

V zásadě lze střelnou zbraň v nutné obraně využít několika způsoby. Vedle střelby na útočnicka lze použít i tzv. varovný výstřel, tedy výstřel do vzduchu nebo do země blízko útočnicka. Dále je možné na útočnicka zbraň „jen“ namířit a slovně ho vyzvat, aby zanechal svého útočného jednání s pohružkou, že pokud v něm bude dále pokračovat, bude zbraň použita. V zásadě poslední možností, jak se lze střelnou zbraní bránit, je s ní útočnicka udeřit. To je samo o sobě poměrně důrazný způsob obrany vzhledem k váze a převážně ocelové konstrukci střelné zbraně; na druhou stranu je třeba si uvědomit, že tento způsob obrany vždy znamená nebezpečí, že při úderu zbraní dojde k náhodnému výstřelu.<sup>163</sup> Obdobnou hierarchii použití střelné zbraně zakotvuje i zákon o policii, který upravuje **hrozbu namířenou střelnou zbraní, varovný výstřel, úder střelnou zbraní a použití zbraně** (tedy střelbu na pachatele – útočnicka). Tyto ostatní, „alternativní“ způsoby použití střelné zbraně jsou dle mého názoru

---

<sup>161</sup> <http://gundata.org/blog/post/9mm-ballistics-chart/> [Stav ke dni 15. 3. 2017]

<sup>162</sup> k této problematice blíže Juříček, L. *Ranivý potenciál malorážových střel a jeho hodnocení*. Ostrava: Key Publishing. 2015. S. 100 – 101

<sup>163</sup> Novotný, F., Kreml, A., Helebrant, M. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein a Goldstein. S. 16 – 22

také velmi významné a důrazné, zvláště když si uvědomíme, že již samotné vytažení zbraně a namíření na druhého může s dalšími skutkovými okolnostmi zakládat odpovědnost za trestné činy typu nebezpečného vyhrožování, vydírání, omezování osobní svobody či loupeže<sup>164</sup>.

#### 4.1.2. Exkurz do problematiky střelných poranění

Z medicínského hlediska patří střelná poranění vždy k těm nejvážnějším a život ohrožujícím stavům. Při vniknutí střely do těla dochází k poškození tkání a orgánů a podráždění nervových zakončení, v důsledku čehož dochází ke krvácení či ochromení zasaženého místa. I když nejsou zasažena životně důležitá centra, život ohrožuje vykrvácení či zástava srdce, a to především pokud jsou zasaženy důležité tepny nebo žíly.<sup>165</sup> Střelná poranění, při kterých střela pronikne do těla, jsou charakterizována tzv. střelným kanálem, který lze definovat jako otvor vytvořený v tkáni průnikem střely. Rozsah střelného poranění je charakterizován především tvarem, rozměrem a dynamikou střelného kanálu.<sup>166</sup> V terminologii se **střelná poranění** rozdělují do následujících **kategorií**:

- a) **Nastřelení** je nejlehčí případ střelného poranění. Dochází k němu, když střela v důsledku své malé energie ani nepronikne kožním krytem, narazí na povrch těla a volným pádem padá na zem. Takto se chovají zejména gumové střely nebo střely, které ztratily podstatnou část své energie při průchodu pevným materiálem, anebo střely na konci své dráhy (např. střely vystřelené do vzduchu). Následkem nastřelení může být jen větší či menší oděrka nebo krevní podlitina. Nicméně velká a těžká střela, která má velkou energii, může například zlomit žebro, úderem způsobit vnitřní zranění nebo zasáhnout lebku a způsobit otřes mozku.
- b) **Ostřel** je střelné poranění, při kterém střela zasáhne povrch těla tečně, střelný kanál je tedy po celé délce otevřený a komunikuje se zevním prostředím. Obvykle se objevuje na těch částech lidského těla, které jsou oblé, tedy hlava, rameno, hýždě, bok a podobně. Samozřejmě i ostřel může být životu nebezpečný, zejména na hlavě, kde opět hrozí poškození lebky a mozku.
- c) **Zástřel** znamená, že střela pronikne kůží do těla, ale nemá dost energie k úplnému průniku a zůstane na konci střelného kanálu. Zástřely často vypadají tak, že dojde téměř k průstřelu a střela je nalezena až na druhé straně pod kůží. To je proto, že svalová tkáň je sice pružná, ale lehce se trhá a kosti se zase při nárazu snadno tříští. Naproti tomu kůže je vůči penetraci relativně velmi odolná.

<sup>164</sup> Viz § 353, 175, 171 a 173 trestního zákoníku

<sup>165</sup> Kneubuehl, Beat P. *Balistika: střely, přesnost střelby, účinek*. Praha: Naše vojsko. 2013. S. 181 – 182

<sup>166</sup> Juříček, L. *Ranivý potenciál malorážových střel a jeho hodnocení*. Ostrava: Key Publishing. 2015. S. 17

- d) **Průstřel** je střelné poranění, kdy střela prochází celým tělem, tedy nacházíme otvor vstřelu, střelný kanál a na druhé straně otvor výstřelu.<sup>167</sup> Viz příloha č. 1.

Ze své podstaty jsou tedy nejnebezpečnější poslední dva druhy střelných zranění, tedy zástřely a průstřely. Tím, jak se střela chová v cíli a jaké má na něj účinky, se zabývají dva příbuzné obory balistiky, a to **terminální balistika**, která zkoumá fyzikální chování střely v cíli, a **ranivá balistika**, ta zkoumá ranivost střely a její působení na živý organismus.<sup>168</sup>

Střelná poranění mají na živou tkáň především následující účinky:

- a) **Vytvoření trvalé dutiny**. To je prostor, kde se původně nacházely tkáně, zničené průrazem střely. Tyto tkáně jsou jednoznačně zničeny a nejsou nadále funkční. Trvalá dutina většinou odpovídá střelnému kanálu.
- b) **Dočasná dutina**. Tento extrémně nebezpečný jev je charakteristický tím, že při dopadu střely vzniká v tkáních rázová vlna. Tato vlna se šíří tkáněmi, takže obvykle zasahuje tkáň ležící ve směru pohybu střely dříve, než vlastní střela. Kinetická energie přenesená na tkáň rázovou vlnou vyvolává jejich pohyb vpřed a do stran, čímž vzniká kolem dráhy střely tzv. dočasná dutina, ta může mít až třicetkrát větší objem, než konečný objem střelného kanálu. V důsledku intenzivního přenosu energie ze střely na tkáň dochází k jejich poškození v radiálním směru i na velkou vzdálenost od střelného kanálu. Tato dočasná dutina má devastující účinek především na vnitřní orgány, jako jsou játra, ledviny, žaludek či mozek. Efekt trvalé dutiny vzniká především u střel s vyšší rychlostí (přes 1000 m/s).
- c) **Střepinový efekt**. Tento jev může nastat, pokud se střela v těle rozlomí na několik částí, a ty se pak samy pohybují v tkáních. Může dojít i k případu, kdy střela při dopadu předá energii předmětu, který pak následně pronikne do těla (např. předmět, který má člověk na sobě). Nakonec to mohou být úlomky kostí, chrupavek či svalové tkáně, které střela poškodí a předá jim energii. Ty pak samy mohou poškodit okolní tkáň. Jedná se o tzv. **sekundární střely**, které způsobují tzv. **sekundární poranění**.

---

<sup>167</sup> <http://gunlex.cz/11-clanky/hlavni-clanky/691-strelna-poraneni> [Stav ke dni 5. 3. 2017]

<sup>168</sup> Novotný, F., Kreml, A., Helebrant, M. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein a Goldstein. 1997. S. 102

Obecně lze říci, že největší ohrožení života člověka střelným poraněním vniká při zasažení lebky, hrudníku a břicha. Život ohrožující je však i možnost vzniku traumatického šoku. Ten může nastat jako následek účinku střely na živé tkáně a na organismus jako celek a sám o sobě bez ohledu na rozsah a závažnost zranění může způsobit zástavu srdce a smrt.<sup>169</sup> V příloze č. 2 uvádím některá schematická znázornění ranivého účinku střely na živý cíl.

Výsledný účinek zásahu střely na živý organismus závisí na místě, které bylo zasaženo, a také především na typu zbraně a ráže, která byla použita. Ranivá balistika se zabývá i tzv. zastavovacím účinkem, tedy schopností střely zastavit a vyřadit útočníka z boje v co nejkratším čase. V tomto ohledu je poměrně značný rozdíl mezi současně používanými rážemi krátkých střelných zbraní.<sup>170</sup> Základní srovnání rozdílných ranivých – zastavovacích účinků různých druhů ráží uvádím v příloze č. 3.

Zasažení trupu či hlavy však automaticky neznamená okamžitou smrt či ochromení. Dle statistik o válečných střelných zraněních je uváděno, že méně než 50% zásahů hlavy, přibližně 35% zásahů v oblasti hrudníku a jen 15% zásahů břicha způsobují smrt během krátké doby. Je možné přežít střelné poranění mozku a i se střelným poraněním srdce může být zachována možnost fyzické aktivity takového člověka i po několik minut.<sup>171</sup>

To, že i těžce zasažený útočník může být pořád smrtelně nebezpečný, ukazuje např. i tzv. miamský debakl.<sup>172</sup> 11. dubna 1986 na parkovišti v Miami se osm agentů FBI pokusilo zadržet dva ozbrojené lupiče, kteří již během předchozích bankovních přepadení měli na svědomí několik lidských životů. Došlo k přestřelce, během níž byl jeden lupič zasažen dvanáctkrát a druhý šestkrát, během toho však oba stačili vystřelit dohromady devadesát ran a než podlehli svým zraněním, dva agenti FBI byli na místě mrtví a dva těžce zranění. Přitom některé zásahy, které oba lupiči během přestřelky utrpěli, byly v oblasti trupu a břicha, a přesto byli oba schopni ještě nějakou dobu aktivně bojovat.<sup>173</sup>

---

<sup>169</sup> Juříček, L. *Ranivý potenciál malorážových střel a jeho hodnocení*. Ostrava: Key Publishing. 2015. S. 16 - 20

<sup>170</sup> Novotný, F., Kreml, A., Helebrant, M. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein a Goldstein. 1997. S. 104 - 108

<sup>171</sup> KNEUBUEHL, Beat P. *Balistika: střely, přesnost střelby, účinek*. Praha: Naše vojsko. 2013. S. 181

<sup>172</sup> *Střelecká revue*. Pražská vydavatelská společnost s. r. o. 2003. Číslo 4/2003. S. 56

<sup>173</sup> <http://strelectvi.xf.cz/debakl.pdf> [Stav ke dni 19. 2. 2017]

## **4.2. Právní aspekty použití střelné zbraně při nutné obraně**

### **4.2.1. Rozhodovací praxe tuzemských soudů**

Jak jsem již nastínil v úvodu, v této kapitole se pokusím o stručný popis nejpodstatnější judikatury vztahující se k použití střelné zbraně v nutné obraně. Z hlediska systematiky a přehlednosti práce jsem jednotlivé případy očísloval a přiřadil charakteristické názvy, a to především z důvodu následného použití a citování v dalších částech práce. Některá následující rozhodnutí jsou staršího data, a proto paragrafové znění neodpovídá současné právní úpravě. To je však z hlediska výkladu nutné obrany zcela nepodstatné, protože znaky nutné obrany ve starém tr. zák. jsou identické se znaky nutné obrany v § 29 trestního zákoníku.

#### **1. Kámen proti pistoli**

##### **Skutkový děj**

Níže uvedený případ se odehrál v roce 2005 v okolí hlídaného areálu, jehož strážný se snažil dopadnout dva muže podezřelé z krádeže. Dle soudního spisu se skutkový sled událostí odehrál takto:

*„Obviněný ve funkci strážného s druhým členem hlídky J. P. objevili průnik dvou nepovolaných osob do strážného areálu, které jej po jejich spatření opustily. Obviněný s J. P. je pronásledovali jako osoby podezřelé z krádeže do vzdálenosti 200 – 300 m s odstupem 20 – 30 m a opakovaně je vyzývali, aby zastavily. Na to reagoval poškozený vulgárními výroky a výhrůžkami, a když se dostal na vrchol zde se nacházejícího svahu, zaútočil na pronásledovatele házením kamenů. Obviněný jej od tohoto počínání slovně odrazil hrozbou použití své legálně držené střelné zbraně (pistole ráže 7,65 mm). To se nesetkalo s příslušnou odezvou, a proto obviněný vypálil do vzduchu a do země před stanovištěm poškozeného celkem čtyři rány, a když byl sám zasažen kamenem do zad a lehce zraněn, vypálil v rychlém sledu směrem k místům, kde se pohyboval poškozený a jeho známý V. Z., celkem šest střelných ran. Jedna z nich zasáhla poškozeného v levé čelní krajině a způsobila smrtelné poranění mozku, kterému dne 2. 7. 2005 podlehl.“*

##### **Právní posouzení**

Prvoinstančním soudem byl obviněný K. S. shledán vinným trestným činem vraždy, odvolací soud změnil právní kvalifikaci na ublížení na zdraví s následkem smrti. Jednání obviněného bylo považováno za exces nutné obrany, a to exces intenzivní, protože se sice jednalo ze strany poškozeného a jeho společníka o protiprávní útok, ovšem dle soudu obou



instancí nebyl dostatečně nebezpečný, „intenzivní“, aby obžalovaného opravňoval použitím střelnou zbraň, dle slov vrchního soudu, „prostředek mimořádně technicky účinný, schopný způsobit i na větší vzdálenost při každém zásahu s velkou mírou spolehlivosti nejzávažnější následek na životě a zdraví“. Proti těmto rozhodnutím bylo podáno dovolání, kterému nejvyšší soud vyhověl, napadená rozhodnutí zrušil a obviněného obžaloby zprostil. Ve svém odůvodnění právní kvalifikace se nejvyšší soud vyjádřil v tomto smyslu: „**Útok vedený házením kamenů s cílem zasáhnout a zranit napadenou osobu je útokem se zbraní ve smyslu ustanovení § 89 odst. 5 tr. zák. Jestliže byl útok vůči napadenému veden ze strany útočnicka opakovaným házením kamenů sice z větší vzdálenosti, avšak takovou intenzitou a tak velkými kameny, že mu hrozilo způsobení i závažného zranění, přičemž tento útok stále trval, nejde o vybočení z mezí nutné obrany podle § 13 tr. zák., pokud napadený jako jediného účinného prostředku k odvrácení takového útoku použil střelné zbraně tak, že vystřelil ve směru na útočnicka, kterého zasáhl a způsobil mu smrtelné zranění, zvláště když tomu předcházelo několik neúčinných výstražných výstřelů.**“ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí zejména odmítl bagatelizaci útoku za pomoci házení kamenů, které dle něj jsou způsobitelné způsobit vážnější újmu na zdraví. Dále upozornil na to, že za dané situace byla střelná zbraň – pistole jediným možným a zároveň účinným prostředkem k odvrácení útoku. Vyzdvihl i to, že zbraň byla použita ve dvou fázích, nejprve k několika varovným výstřelům, a až poté, co se tato výstraha minula účinkem, ke střelbě na útočnicka.<sup>174</sup>

## **2. Příprava k obraně**

### **Skutkový děj**

V tomto případě z roku 2002 se voják z povolání, rotmistr A. S., se svými přáteli ve večerních hodinách vydal na taneční zábavu, kde je napadla jiná skupina podnapilých osob. Dle soudního spisu byl skutkový děj následující: „*Posuzovanému činu předcházel konflikt, který vyvolala skupina osob, mezi nimiž byli oba poškození, ... při tomto konfliktu byl obviněný se svými přáteli napaden, ... jednu z útočících osob obviněný udeřil lahví od piva do hlavy a srazil ji na zem a ... poté se na obviněného zbývající osoby z útočící skupiny vrhly, srazily ho na zem, kopaly do něho a postupně napadaly i jeho přátele.... Obviněný při napadení utrpěl zhmoždění obličeje s podkožním otokem tváře a víček a rozsáhlými oděrkami zejména pod pravým okem a na levé tváři, dále vniknutí vzduchu do měkkých tkání levé tváře, zlomeninu lícního oblouku vlevo, zakrvácení dutiny horní čelisti a zlomeninu nosních kůstek... Poté, co se obě znesvářené skupiny po prvním konfliktu od sebe oddělily, rozhodly se osoby*

---

<sup>174</sup> Blíže 3 Tdo 840/2006-I.

*kolem poškozených pomstít úder lahví, který dostal poškozený V. P., a vydaly se za skupinou přátel obviněného. Obviněný se však od svých přátel vzdálil a odešel k svému automobilu, z něhož si vzal pistoli s náboji. Skupina, v níž byli poškození, tak doběhla pouze přátele obviněného, napadla je a surově zbila. Obviněný se mobilním telefonem spojil s jedním ze svých přátel, dověděl se, že byli znovu napadeni, a domluvili se, že obviněný půjde za nimi a oni mu půjdou naproti. Osoby, mezi nimiž byli poškození, však obviněného na vzdálenost přibližně 100 metrů uviděly přecházet směrem do parku a rozhodly se, že půjdou k němu vyřešit úder lahví, který obviněný předtím jedné z nich uštědřil. Obviněný se na začátku parku zastavil a rovněž spatřil uvedenou skupinu s tím, že byl rozhodnut tyto osoby zastrašit pistolí, kterou si vzal v autě a při přecházení parku připravil k použití. Za této situace se skupina osob, mezi nimiž byli poškození, rozběhla směrem k obviněnému a obviněný na ně křičel, že má pistoli. Když se tyto osoby přiblížily k obviněnému asi na 10 metrů ..., obviněný pro výstrahu vystřelil pět nábojů, avšak uvedené osoby na to nereagovaly a nadále běžely proti obviněnému. Obviněný vystřelil proti poškozenému M. H. ve chvíli, kdy se poškozený dostal do bezprostřední blízkosti, takže šlo o výstřel ze vzdálenosti jen několika centimetrů. Poté k obviněnému doběhl poškozený V. P., který do obviněného strčil a povalil ho na zem, a obviněný proti němu vystřelil, když sám ležel na zádech a poškozený byl nad ním skloněn.“*

Výsledkem toho jeden z útočníků na místě zemřel a druhý byl těžce zraněn. Dále ne zcela nepodstatnou okolností celého případu bylo, že střelbou poškození útočníci byli dle lékařské zprávy ve stavu opilosti (poškozený M. H. 1,56 a poškozený V. P. 1,80 promile alkoholu v krvi). Obviněný střelec A. S. byl též pod vlivem alkoholu (bylo u něj zjištěno 0,58 promile alkoholu v krvi).

### **Právní posouzení**

Výše popsáný skutek byl krajským i vrchním soudem kvalifikován jako vražda. Jako nutnou obranu ho soudy nižších stupňů odmítly kvalifikovat, a to zejména z důvodu, že si obviněný po již ukončeném konfliktu před cestou přes park došel pro zbraň a připravil ji ke střelbě, a to prý s úmyslem někoho (zřejmě poškozené) usmrtit. Dále soudy nižších instancí bagatelizovaly újmu, která obviněnému hrozila tím, že mu hrozilo „pouze zbití“ a nedoceňovaly předešlou zkušenost obviněného s poškozenými útočníky, kteří mu v dřívějším konfliktu způsobili zranění, které jinak odpovídalo době léčení tři týdnů.

Obviněný A. S. proti tomu podal dovolání, které bylo nakonec úspěšné, a nejvyšší soud všechny odsuzující rozsudky zrušil. Nejvyšší soud ve svém odůvodnění uvedl, že úvahy obou nižších soudů jsou mimo zákonná kritéria nutné obrany. Vyjádřil se především v tom smyslu,

že „*Není podmínkou nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák., aby se ze strany obránce jednalo o náhlé či nepřipravené jednání, které je jen okamžitou reakcí na situaci vyvolanou útokem. Nutná obrana má obvykle znaky úmyslného trestného činu, přičemž úmysl jednající osoby je dán i ve vztahu ke způsobenému následku. Forma zavinění je pro posouzení jednání jako nutné obrany irrelevantní.*“ Dále se nejvyšší soud pozastavil i nad otázkou přiměřenosti, když uvedl, že „*je třeba poznamenat, že pokud obviněný při obraně použil důraznějšího prostředku, tj. střelné zbraně, oproti tomu, že útok proti němu byl veden bez použití zbraně, není tím nutná obrana zásadně vyloučena. Totéž platí, i pokud jde o okolnost, že obviněný při obraně způsobil smrtelný následek, ačkoli podle zjištění soudů mu hrozilo jen zbití.*“ Nejvyšší soud také vyzdvihl to, že obviněný nejdříve útočníky slovně varoval, „*že má pistoli*“, poté se uchýlil k několika neúčinným varovným výstřelům, a teprve, když se první z útočníků ocitl v těsné blízkosti, která prakticky znamenala fyzický kontakt, až pak vystřelil.

Tento případ má ještě jeden zajímavý aspekt, a to ten, že rotmistr A. S. k obraně použil nelegálně drženou zbraň. I když se dle názoru nejvyššího soudu jednalo o nutnou obranu, současně se dopustil trestného činu nedovoleného ozbrojování dle § 279 trestního zákoníku, za což byl i odsouzen.<sup>175</sup>

### **3. Útok tágem a nožem**

#### **Skutkový děj**

Tento případ se odehrál v roce 2001. Obviněný L. Š. se měl vmísit do sporu mezi poškozenými T. Š. a V. M. a barmankou V. V. a vyzvat je, aby s ním šli ven před bar. Tam mělo dojít ke slovnímu konfliktu, načež poškození T. Š. a V. M. začali obviněného pronásledovat a vyhrožovat mu tělesnou újmou („*prý že ho rozpárou*“). V. M. měl v ruce kulečnickové tágo, které si přinesl z baru a T. Š. držel nůž s čepelí dlouhou 13 cm, který vytáhl z oděvu. Obviněný vytáhl svoji legálně drženou pistoli ČZ, vzor 85 a před pronásledovateli ustupoval s varováním, ať ho nechají, že na ně vystřelí. Poškození nereagovali ani na varovné výstřely a nadále obviněného pronásledovali. Ten na ně vzápětí několikrát vystřelil. T. Š. byl zasažen do pravého kolena a pravého lokte a V. M. do dutiny břišní. Toto zranění si vyžádalo několik měsíců léčení.

---

<sup>175</sup> Blíže 7 Tdo 461/2004

## Právní posouzení

Usnesením státního zástupce bylo zastaveno trestní stíhání obviněného L. Š. pro trestný čin ublížení na zdraví. Proti tomuto usnesení podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněného L. Š. Ve své stížnosti zejména poukazoval na to, že obviněný svým jednáním konflikt sám vyvolal a že zbraně v rukou poškozených nebyly použity k útoku a měly obviněného „pouze zastrašit“.

Nejvyšší soud po přezkoumání věci dospěl k závěru, že zákon porušen nebyl a stížnost zamítl. Vyjádřil se tak, že *„Jednání obviněného spočívající v tom, že při svém pronásledování poškozenými, kteří měli v rukou kulečnickové tágo a nůž s čepelí dlouhou 13 cm a vyhrožovali mu zásahem do tělesné integrity, pro výstrahu vystřelil do země a do vzduchu s upozorněním, ať ho nechají, jinak na ně vystřelí, přičemž poté, kdy upadl a poškození proti němu stále postupovali, proti nim vystřelil a zasáhl je do ruky, nohy a spodní části těla, naplňuje podmínky jednání v nutné obraně podle § 13 tr. zák.“*

Nejvyšší soud potvrdil přiměřenost takového jednání a dále uvedl, že z hlediska nutné obrany není podstatné, kdo konflikt vyprovokoval, ani to, že zbraně v rukou poškozených nebyly použity k přímému útoku proti tělu obviněného, pokud takový útok přímo hrozil.<sup>176</sup>

## 4. Pokus o vytažení z vozidla

### Skutkový děj

V tomto případě z roku 1994 obviněný R. K. zastavil svoje osobní vozidlo před skupinou stojících osob (dle jeho výpovědi proto, že mu jeden z nich stoupl do cesty). Jeden ze skupinky stojících osob, poškozený M. H., se s obviněným dostal do slovní rozepře, načež na něj fyzicky zaútočil, a to tak, že jej několikrát udeřil pěstí a kopl přes otevřené okénko automobilu a za nadávek a výhrůžek zabitím se jej pokusil vytáhnout z vozu. Během toho automobil obklopili i ostatní společníci poškozeného M. H. Obviněnému se podařilo vyprostit z držení poškozeného a ve snaze odvrátit další útok vyňal od pasu svoji legálně drženou pistoli a šestkrát rychle za sebou vystřelil. První výstřel byl zamýšlen jako výstřel varovný a byl veden do vzduchu, když však obviněný neviděl žádný účinek, střílel již proti útočníkovi. Těmito výstřely byl útočník těžce zraněn a po několika měsících svým zraněním podlehl.

---

<sup>176</sup> Blíže 4 Tz 284/2001 - T 331

## **Právní posouzení**

R. K. byl obviněn z vraždy, ale jak krajským, tak vrchním soudem byl obžaloby zproštěn s tím, že se jednalo o nutnou obranu. Proti tomu podala nejvyšší státní zástupkyně stížnost pro porušení zákona. V této stížnosti především poukazovala, dle jejího názoru, na nepřiměřenost obrany v porovnání s intenzitou útoku a vznášela pochybnosti i nad tím, zda útok trval po celou dobu střelby, tj. v průběhu všech časových intervalů mezi výstřely. Nejvyšší soud tuto stížnost zamítl a zároveň vyslovil následující premisu: *„V závislosti na konkrétních okolnostech případu není vyloučeno posoudit jako stav nutné obrany jednání osoby, která reaguje na fyzický útok neozbrojeného pachatele opakovaným použitím střelné zbraně, přičemž dojde k usmrcení útočníka.“*

Ve svém odůvodnění pak nejvyšší soud potvrdil názor nižších soudů, a to zejména v tom směru, že obviněný mohl mít velmi důvodnou obavu, že v případě vytažení z automobilu hrozila jeho osobě závažná fyzická újma od poškozeného i jeho společníků, a to s ohledem na charakter již realizovaného napadení i výhrůžky M. H. Obviněný se proto mohl důvodně domnívat, že, aniž by užil účinné obrany, bude ohrožen jeho život nebo zdraví.

Obviněný tedy opakovanými výstřely z pistole odvracel přímou hrozbu násilného útoku, a to i ve chvíli, kdy byl útočník zasažen a jeho útok polevil, nebyl však přerušen.<sup>177</sup>

## **5. Hlídač a neozbrojený útočník**

### **Skutkový děj**

Poměrně zajímavý a vzhledem k tématu práce přínosný případ se odehrál v roce 2004. Obviněný hlídač P. K. obchodní společnosti A. B. s.r.o. ve snaze vykázat silně opilého poškozeného S. G. od vrat objektu, který střežil, byl poškozeným napaden, a to tak, že se S. G. rukou ohnal po obviněném, čímž mu shodil z hlavy brýle. Ten před poškozeným začal ustupovat a křičet, že má zbraň, načež vytáhl svoji legálně drženou zbraň ČZ vz. 75, ráže 9 mm Luger a vystřelil varovný výstřel do země. Poškozený S.G. na to reagoval přiblížením k obviněnému a snahou ho udeřit do hlavy. Dle slov obviněného během pohybu k němu poškozený něco hledal v kapsách bundy, což vyhodnotil, jako že hledá zbraň. Na tuto situaci obviněný P. K. reagoval tím, že střelil poškozeného do pravého stehna a způsobil mu tím tříštivou zlomeninu stehenní kosti. Závěrem nutno dodat, že žádná zbraň u poškozeného nalezena nebyla.

---

<sup>177</sup> Blíže 3 To 108/95

## Právní posouzení

Obviněný P. K. byl oběma soudními instancemi uznán vinným z trestného činu ublížení na zdraví, a to zejména z důvodu nepřiměřenosti obrany s poukazem na to, že jako profesionální hlídač měl být schopný zvládnout situaci bez použití střelné zbraně, zvláště když v osobě poškozeného šlo o útočníka, který byl silně opilý. Obviněný P. K. proti tomu podal dovolání, jemuž nejvyšší soud vyhověl a obviněného obžaloby zprostil. Nejvyšší soud formuloval svoje závěry v tom smyslu, že *„Je třeba považovat za jednání v nutné obraně podle § 13 tr. zák. takové počínání, kdy obviněný (napadený) použije střelnou zbraň proti poškozenému (útočnickovi), který za použití vulgárního a výhrušně znějícího slovního výroku proti obviněnému tohoto atakoval rychlým pohybem, nereagující na zvolání obviněného, že má zbraň, ani na varovný výstřel do země, naopak jeho další pohyb proti obviněnému byl doveden až do bezprostředního osobního kontaktu s faktickým zahájením fyzického útoku v podobě snahy udeřit obviněného do hlavy, přičemž během tohoto pohybu proti obviněnému hledal cosi v kapsách své bundy, což obviněný vyhodnotil tak, že útočník může mít při sobě předmět použitelný k zesílení útoku a je irrelevantní, že jej při sobě neměl. Použití střelné zbraně k odvrácení útoku, který byl vedený holýma rukama, je za daného stavu v souladu se zásadou, že obránce může použít i citelně důraznějšího prostředku, než jakým byl veden útok. Nelze přisuzovat k tíži obviněnému skutečnost, že pracoval jako hlídač a situaci měl zvládnout bez použití zbraně.“*

Nejvyšší soud dále poukázal zejména na to, že *„Nelze pominout, že poškozený se k útoku odhodlal i přes riziko vyplývající z toho, že věděl, že obviněný má zbraň a hodlá ji použít. Jestliže útok podstoupil s tímto rizikem, logicky jeho útok navenek působil velmi odhodlaně, dále tak, že bude proveden razantně, a konečně i tak, že bude znamenat vážné ohrožení osoby obviněného.“* Tento výrok je dle mého názoru velmi důležitý, pokud někdo na útočníka vytáhne střelnou zbraň a míří na něj, a i přesto agresor v útoku pokračuje, tato skutečnost dle mého názoru zcela zásadně zvyšuje nebezpečnost útoku. Byl i zdůrazněn způsob, jakým obviněný zbraň použil, tedy střelbou na končetiny, při jejichž zásahu zpravidla nehrozí bezprostřední ohrožení života. Jednalo se tedy ze strany obviněného o jakousi šetrnější variantu použití střelné zbraně, než pokud by například mířil na trup či hlavu.

Nejvyšší soud také odmítl argumenty nižších soudů, že měl obviněný jako profesionální hlídač zvládnout situaci bez použití střelné zbraně. Argumentoval při tom, že z ustanovení o nutné obraně nevyplývají žádná omezení či pravidla pro takovéto osoby. Danou situaci porovnával také se zákonem o policii, kdy je policista také oprávněn použít střelnou zbraň

v nutné obraně a žádná další omezení mu z toho ze zákona neplynou.<sup>178</sup> K tomuto je třeba dodat, že tato otázka, tedy zda se na policisty a podobné profese, které mají speciálně upravené použití služební zbraně ve zvláštních zákonech, vztahují plně podmínky nutné obrany, nebo se zde uplatní některá omezení, která z těchto zvláštních zákonů vyplývají, není jednoznačně dořešena, a to jak na teoretické, tak na praktické úrovni (viz kapitola 2.3.).

## **6. Opilý policista a rozzuřený pes**

### **Skutkový děj**

Tento velmi zajímavý a poměrně sporný případ se odehrál v roce 2008. V té době se policista J. J. v nočních hodinách vracel z restauračního zařízení, kde požíval větší množství alkoholických nápojů, u sebe měl svoji legálně drženou pistoli Glock 17, ráže 9 mm Luger. Celá tragická událost se stala ze zcela malicherné příčiny. J. J. po cestě z restaurace zastavil před branou domu poškozeného L. L. a začal mluvit na jeho psa bojového plemene rasy rottweiler. To psa dle výpovědí zřejmě rozzuřilo a začal štěkat. Na to L. L. vyběhl z domu (v té době se nacházel také ve stavu silné opilosti) a nečekaně fyzicky napadl obviněného úderem pěsti na hlavu. Tím obviněnému vyrazil dva zuby a povalil ho na zem. K incidentu se připojil i pes poškozeného a kousl obviněného J. J. do lokte levé ruky. Na to obviněný reagoval tím, že vytáhl svoji stělnou zbraň a dle obžaloby na poškozeného L. L. ze vzdálenosti nejméně 1,5 m dvakrát vystřelil. První výstřel zasáhl nohu a druhý následný výstřel zasáhl poškozeného do hrudníku a způsobil poranění srdce, na jehož následek poškozený zemřel. Dvěma výstřely byl usmrcen i pes.

O těchto faktech daného případu v zásadě nejsou spory. Během soudního projednávání došlo k několika rozporům mezi obžalobou a obhajobou, zejména v následujících skutkových faktech, a to, zda útok psa byl samovolný, nebo zda L. L. poštvál psa na obviněného úmyslně. Dále obviněný tvrdil, že střílel z bezprostřední blízkosti, a obžaloba tvrdila, že střílel nejméně ze vzdálenosti 1,5 m. Ne zcela jednoznačná byla i balistická expertíza, která umožňovala několik skutkových verzí, a to jak obžaloby, tak i obhajoby. Jediní dva svědci incidentu byli rodinní příslušníci zemřelého L. L.

---

<sup>178</sup> Blíže 7 Tdo 272/2006

## Právní posouzení

Složitost tohoto případu dokládá to, že přešel dvakrát přes celou soudní soustavu a zabýval se jím i ústavní soud, celý tento rozhodovací proces trval přes 5 let. Konečným a pravomocným rozsudkem, který nakonec potvrdil i nejvyšší soud, byl J. J. shledán vinným z trestného činu zabití dle § 141 trestního zákoníku a byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce šesti let. Nejvyšší soud se ve druhém rozhodnutí k dané věci vyjádřil k možnosti použití střelné zbraně proti neozbrojenému agresorovi v tom smyslu, že „***Střelba proti neozbrojenému agresivnímu člověku může být za splnění všech zákonných podmínek nutnou obranou podle § 29 tr. zákoníku. V tomto případě však musí být zvláště pečlivě posuzována její přiměřenost. Použití střelné zbraně totiž vždy představuje možnost vzniku fatálního následku (tj. usmrcení jiného), se kterým každý průměrně disponovaný jedinec musí počítat. Proto je zde mimo jiné podstatné zjištění, zda osoba jednající v nutné obraně mohla za konkrétních podmínek použít zbraň i jiným způsobem, aniž by došlo ke vzniku uvedeného následku.***“

Nejvyšší soud k tomu dále konstatoval, že užití střelby proti neozbrojenému člověku, byť agresivnímu, je vždy hraničním případem. V tomto případě však soudy, které věc projednávaly, stanovily, že: „*Obrana dvěma výstřely z blízkosti 1,5 m proti sice násilně se projevujícímu, ale žádnou zbraní nedisponujícímu poškozenému, byla obranou adekvátní útoku. Použití střelné zbraně představuje vždy fatální riziko, s čímž byl obviněný, coby bývalý policista, jistě dobře obeznámen. Jako příslušník ozbrojených sil mohl reagovat varovným výstřelem, v krajním případě i střelbou na útočícího psa, přesto použil střelnou zbraň proti blízko stojícímu člověku, vědom si rizika, které střelné zbraně představují.*“<sup>179</sup>

Osobně se domnívám, že výše zmíněné rozhodnutí lze akceptovat za těch okolností, pokud J. J. opravdu střílel ze vzdálenosti min. 1,5 m a pes jej napadl bez výslovného poštvení svého pána, poškozeného L. L. Pokud by však střelba proběhla v době, kdy by poškozený přímo atakoval obviněného kopy a údery a psa by na něj výslovně poštval, využil by tím k útoku živou zbraň – psa bojového plemene; takovýto útok by dle mého názoru použití zbraně ospravedlňoval. Tento případ, ač z mého pohledu minimálně poněkud sporný, opět určitým způsobem upřesnil mantinely pro použití střelné zbraně.

---

<sup>179</sup> Blíže 3 Tdo 825/2013



#### 4.2.2. Praktická východiska použití střelné zbraně při nutné obraně

V této části práce se pokusím vystihnout jednotlivé specifické principy a podmínky obrany se střelnou zbraní, které dle mého názoru ze soudní judikatury vyplývají. Jak bylo již řečeno výše, na nutnou obranu se střelnou zbraní se nevztahují žádná zvláštní pravidla. Domnívám se však, že tento krajní prostředek obrany vykazuje jisté specifické rysy, které do jisté míry zužují obecné podmínky nutné obrany tak, jak jsou stanoveny v § 29 trestního zákoníku. Na ty nejpodstatnější z nich se pokusím poukázat a vystihnout i další teoretické problémy s tím související.

##### a) Čin jinak trestný

Nutná obrana jako okolnost vylučující protiprávnost zbavuje jednání trestnosti a společenské škodlivosti. Pokud ovšem podmínky nutné obrany nejsou zcela dodrženy, je takové jednání trestné vždy podle toho, jaká skutková podstata trestného činu byla takovým jednáním naplněna (viz kapitola 3.3.). Pokud tedy někdo použije proti druhému střelnou zbraň, aniž by byly splněny podmínky nutné obrany, dopouští se zpravidla těch nejzávažnějších trestných činů, které trestní zákoník obsahuje. Již samotné vytažení zbraně a namíření na druhého může s dalšími skutkovými okolnostmi zakládat odpovědnost za trestné činy typu nebezpečného vyhrožování, vydírání, omezování osobní svobody či loupeže.<sup>180</sup>

Pokud někdo vystřelí na trup nebo hlavu jiného člověka, je takové jednání v podstatě vždy charakterizováno jako vražda, případně jako pokus vraždy, a to s poukazem minimálně na nepřímý úmysl vzhledem k tomu, že střelec si musí být minimálně vědom a být srozuměn s tím, že pokud střílí do míst, kde jsou uloženy životně důležité orgány, je velká pravděpodobnost, že zasažený člověk zemře.<sup>181</sup> Střelba na periferie, tedy ruce nebo nohy, je zpravidla charakterizovaná jako ublížení na zdraví či těžké ublížení na zdraví.<sup>182</sup> Je však třeba pamatovat na to, že například při zasažení oblasti stehna vždy hrozí poškození stehenní tepny, a s tím související možné vykrvácení či způsobení šokového stavu, který může být také smrtelný (viz kapitola 4.1.2.). V takovémto případě, tedy zasažení periferie a následné smrti zraněného člověka, by toto bylo patrně posuzováno jako trestný čin ublížení na zdraví či těžké ublížení na zdraví s následkem smrti.<sup>183</sup>

---

<sup>180</sup> Viz § 353, 175, 171 a 173 trestního zákoníku

<sup>181</sup> Blíže případ 6. z kapitoly 4.2.2. a 3 Tdo 825/2013

<sup>182</sup> Blíže případ 5. z kapitoly 4.2.2. a 7 Tdo 272/2006

<sup>183</sup> Viz § 145 odst. 2 a § 146 odst. 3 trestního zákoníku

Pokud někdo překročí podmínky nutné obrany a způsobí útočnickovi újmu na zdraví, toto jednání není rozhodně automaticky kvalifikováno jako některá privilegovaná skutková podstata obsažená v hlavě I zvláštní části trestního zákoníku.<sup>184</sup> K tomu se například vyjadřoval nejvyšší soud v jednom z rozsudků v případě 6. z kapitoly 4.2.2. Nejvyšší soud uvedl, že „*Jednání pachatele v silném rozrušení ze strachu, úleku nebo zmatku samo o sobě nestačí k uplatnění privilegovaných skutkových podstat trestných činů zabití a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky... K tomu je totiž nezbytné, aby strach, úlek nebo zmatek pachatele měl povahu omluvitelného hnutí mysli, které navazuje na podněty mimořádné intenzity. Za důvod k omluvitelnému hnutí mysli pachatele však nelze považovat takové jednání poškozeného (oběti trestného činu), které pachatel sám vyprovokoval svým nepřístojným chováním.*“<sup>185</sup>

V tomto ohledu se domnívám, že by se měla právní úprava zpřesnit a minimálně do privilegovaných skutkových podstat § 141 a 146a by měl být exces z nutné obrany výslovně zakotven.

#### **b) Útok na zájem chráněný trestným zákonem**

Domnívám se, že nutná obrana za použití střelné zbraně v zásadě připadá v úvahu jen u ochrany těch nejdůležitějších zájmů a hodnot, jaké trestní zákoník chrání, tedy život, zdraví, osobní svoboda, majetek atd. Naopak u ochrany zájmů, jako je dobrá pověst, občanské soužití či marginální majetkové hodnoty, si použití střelné zbraně lze stěží představit.

Na tomto místě bych se znovu pozastavil nad problematikou útoku dětí a osob trestně neodpovědných. Jak plyne z kapitoly 3.2., současná právní nauka proti útoku takovýchto osob připouští jednat za podmínek nutné obrany. Pokud by tomu bylo jinak a musely by se aplikovat podmínky krajní nouze, bylo by použití střelné zbraně prakticky vyloučeno. K tomu se ve svém příspěvku vyjadřoval například prof. Musil, který volal po zavedení určitého prvku subsidiarity a proporcionality u odvracení útoku osob nepřičetných a dětí, tedy na zavedení jistých sociálně – etických omezení vylučujících nutnou obranu.<sup>186</sup> Osobně s tím zásadně nesouhlasím. Pokud by takováto pravidla platila, omezovala by možnost legální obrany před útoky, které mohou být často velmi nebezpečné. Například pokud by se dva čtrnáctiletí výrostci, ozbrojeni noži, pokusili oloupit osamocenou ženu,

---

<sup>184</sup> Tedy trestné činy zabití a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 141 a 146a trestního zákoníku

<sup>185</sup> 3 Tdo 856/2010

<sup>186</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 251-25

těžko si představit, jak by se jim mohla účinně ubránit, aniž by jim způsobila značnou újmu. Pokud by také bylo třeba trvat na principu subsidiarity, tedy povinnosti snažit se před útokem utéct, obránce by se tím vystavoval značnému riziku, než v případě razantní obrany.

Zcela chápu a rozumím tomu, že použití smrtící síly proti dítěti či osobě nepříčetné je velmi eticky problematické. Domnívám se však, že i ve světle výše zmíněné judikatury by soudy takovou obranu posuzovaly velmi pečlivě a jen těžko si umím představit nějaké zásadní zneužití ustanovení o nutné obraně.

### **c) Útok musí hrozit nebo trvat**

Pro použití střelné zbraně se dle mého názoru do jisté míry zužuje prostor pro extenzivní exces z nutné obrany. Jak jsem uvedl v kapitole 3.3., je posuzování takového excesu někdy značně složité, a to zejména v případech, kdy je třeba určit, zda obránce stále odvrací útok, či jeho údery nebo kopy jsou již odvetného charakteru. Vzhledem k tomu, že střelná zbraň představuje diametrálně účinnější prostředek obrany než například kopy či údery, bude dle mého názoru kupříkladu střelba na útočníka, který se během útoku dostal na zem a nemotorně se pokouší vstát, vždy excesem, a to i kdyby tak jednal ve snaze v útoku nadále pokračovat. Myslím, že z hlediska zákona by adekvátní obranou na takovou situaci bylo například připravení zbraně ke střelbě, prodloužení vzdálenosti mezi obráncem a útočníkem a namíření zbraně na útočníka. To samé bude platit i u tzv. preventivní obrany, která je obecně přípustná. Střelnou zbraň lze tedy přímo použít, až když útok bezprostředně hrozí či započne (např. útočník s nožem běží na obránce). Pokud by však útočník jen slovně hrozil a přibližoval se k obránci, přímé použití zbraně by zřejmě adekvátní nebylo.

Na druhou stranu je však třeba si uvědomit, že i přímý zásah do těla útočníka nemusí znamenat okamžité zastavení jeho útoku. Pokud tedy obránce použije proti útočnickovi zbraň opakovaně během jeho útoku, nelze z toho automaticky vyvozovat, že podmínky nutné obrany nebyly splněny.<sup>187</sup>

---

<sup>187</sup> Blíže případ 4. z kapitoly 4.2.2. a č. 3 To 108/95

#### d) Přiměřenost obrany

Vymezení přiměřenosti obrany je z hlediska možnosti použití střelné zbraně zcela zásadní. Jak bylo uvedeno výše, použití střelné zbraně připadá v zásadě v úvahu pouze při odvracení hrozby či užití brachiálního násilí, popřípadě i k obraně majetku, viz kapitola 4.2.3. Z mého pohledu je třeba odlišit dvě základní skupiny případů, a to útok ozbrojeného útočníka či skupiny útočníků, a útok samostatného neozbrojeného útočníka.

**Útok ozbrojeného útočníka či skupiny útočníků.** Takovýto útok zpravidla opravňuje k použití střelné zbraně, protože skutečnost, že obránce čelí přesile či ozbrojenému útoku, výrazně snižuje možnost účinné a efektivní obrany jinými prostředky. To dokládá i fakt, že veškeré případy výše zmíněné judikatury, kdy se obránce bránil přesile či ozbrojenému útoku, byly vždy posouzeny jako oprávněné, a to i tehdy, pokud došlo k usmrcení útočníka.<sup>188</sup> Nutná obrana tedy není vyloučena ani v případech, kdy obránce úmyslně míří na trup či hlavu útočníka. Pokud například někdo čelí útoku nožem, sekerou či dokonce střelnou zbraní, nelze po nikom spravedlivě požadovat, aby se takového útočníka snažil „pouze zranit“, a to i z důvodu, že zasažení životně důležitých orgánů nemusí ihned znamenat ukončení fyzické aktivity útočníka. V takové situaci prostě platí „kdo s koho“.

Na druhou stranu si lze i představit útoky skupiny proti jednotlivci (např. diametrální fyzickou disproporcí) či ozbrojený útok (např. předmětem, který sice zesiluje útok, ale zcela marginálním způsobem – kniha či opasek), proti kterému by bylo použití střelné zbraně zcela jistě nepřiměřené.

**Útok samostatného neozbrojeného útočníka.** Tato situace je z pohledu nutné obrany velmi problematická. Již na první pohled je zřejmá jistá disproporce mezi způsobem útoku – holýma rukama a způsobem obrany – střelnou zbraní. Na druhou stranu i útok beze zbraně může být značně nebezpečný a fyzicky zdatný a agresivní jedinec může druhého i beze zbraně usmrtit (např. uškrtit) či způsobit vážná zranění (např. kopáním do člověka ležícího na zemi).

Domnívám se, že pokud je mezi osobou útočníka a obráncem viditelná fyzická disproporce, či bude např. útočit muž na ženu, je za splnění ostatních podmínek nutné obrany použití střelné zbraně zcela přijatelné, a to i použití střelné zbraně kupříkladu na trup útočníka. To obecně odpovídá i ustálené judikatuře, která obecně připouští použití smrtící zbraně (myšleno jakékoli) při obraně proti fyzicky zdatnějšímu útočníkovi.<sup>189</sup>

---

<sup>188</sup> Blíže případy 1, 2 a 3 z kapitoly 4.2.2., tedy 3 Tdo 840/2006-I, 7 Tdo 461/2004 a 4 Tz 284/2001 - T 331

<sup>189</sup> 7 To 202/94

Za daleko problematičtější situaci považuji případ, kdy je útočník stejné fyzické konstituce jako obránce, nebo je dokonce „*viditelně slabší*“. Dalším významným faktorem může být to, že je osoba čelící útoku zběhlá v sebeobraně či úpolových sportech nebo je takové profese, kdy se od ní předpokládá zvládnutí takové situace bez použití zbraně.<sup>190</sup> To je na jednu stranu pochopitelné a vychází to z obecných kritérií posuzování nutné obrany, tedy přihlížení jak k osobě útočníka, ale i obránce. Na druhou stranu však situace nutné obrany zcela jistě nemůže a nemá mít formu klání, kde by měla platit alespoň přiměřená rovnost zbraní. Každý střet závisí do jisté míry na náhodě a napadený člověk dopředu nezná skutečnou fyzickou sílu, rychlost ani schopnosti útočníka. Fyzické výhody a schopnosti na straně obránce a případné nevýhody na straně útočníka by dle mého názoru neměly bránit v tom, aby se obránce proti neozbrojenému útoku bránil za pomoci střelné zbraně. To zcela odpovídá základním zásadám a obecným principům nutné obrany (viz kapitola 3.1.). Zcela zásadní je však otázka způsobu použití střelné zbraně. Z rozhodovací praxe soudů lze dovodit jistou hierarchii intenzity použití střelné zbraně, kterou soudy v určitých situacích připouštějí:

- Vytažení a hrozba střelnou zbraní<sup>191</sup>
- Varovný výstřel<sup>192</sup>
- Střelba na periférie, tedy ruce a nohy<sup>193</sup>
- Střelba na trup a hlavu<sup>194</sup>

Z uvedené judikatury lze dle mého názoru dovodit, že první tři případy použití střelné zbraně lze při splnění ostatních podmínek nutné obrany proti neozbrojenému útočníkovi v zásadě vždy připustit. Okamžitá střelba do těla či hlavy je v takovéto situaci však velmi hraniční, a aby byla uznána za oprávněnou, muselo by se dle mého názoru jednat o případy extrémně intenzivního a nebezpečného útoku ze strany neozbrojeného agresora.<sup>195</sup>

---

<sup>190</sup> Viz případ 6. z kapitoly 4.2.2. a 3 Tdo 825/2013

<sup>191</sup> Viz případ 3. z kapitoly 4.2.2. a 4 Tz 284/2001 - T 331

<sup>192</sup> Viz případ 2. z kapitoly 4.2.2. a 7 Tdo 461/2004

<sup>193</sup> Viz případ 5. z kapitoly 4.2.2. a 7 Tdo 272/2006

<sup>194</sup> Viz případ 1. z kapitoly 4.2.2. a 3 Tdo 840/2006-I.

<sup>195</sup> Viz případ 6. z kapitoly 4.2.2. a 3 Tdo 825/2013

## Shrnutí

Pokud bych se měl pokusit shrnout výše uvedené, domnívám se, že tuzemská rozhodovací praxe relativně jasně nastavuje pravidla pro použití střelné zbraně při nutné obraně. Můj osobní dojem z prostudovaných rozhodnutí je takový, že je do jisté míry vyžadováno, aby zbraň byla použita jako poslední možnost obrany, pokud nelze jinak, tedy je vyžadován určitý prvek potřeby tak, jak to upravuje německá právní úprava, viz kapitola 5.1. Dále je často požadováno méně intenzivní použití zbraně, jako např. použít nejdříve varovného výstřelu atd. To není nic jiného, než uplatnění jistého prvku subsidiarity při použití střelné zbraně, což je na jednu stranu zcela pochopitelné vzhledem k fatálním následkům jejího použití, na druhou stranu to však zcela neodpovídá obecné pozitivně právní úpravě nutné obrany.

V tomto ohledu se domnívám, že by stálo za úvahu, zda by se nemělo použití střelné zbraně při nutné obraně pozitivně upravit v zákoně. To např. doporučuje ve své publikaci i prof. Musil, když uvádí, že by se měly na smrtící prostředky obrany v zákoně uplatnit jisté principy subsidiarity tak, jak je tomu např. v zákoně o policii.<sup>196</sup> Osobně si myslím, že by to mohlo mít svůj přínos, a ač by se to nemuselo na první pohled zdát, dokonce by to mohlo posílit postavení obránce, který by např. čelil méně intenzivnímu útoku a zákon by mu umožnil použít střelnou zbraň intenzivnějším způsobem za předpokladu, že se dřívější méně intenzivní použití zbraně (např. varovný výstřel) minulo účinkem.

### 4.2.3. Použití střelné zbraně při ochraně majetku

Použití střelné zbraně při ochraně majetku je dle mého názoru jedna z velmi sporných otázek nutné obrany. Domnívám se, že tato problematika vykazuje od obrany fyzické integrity, kterou jsem se zabýval výše, tak rozdílné znaky, že jsem se ji rozhodl rozebrat samostatně.

V obecné rovině je obrana majetku takovýmto důrazným a krajním prostředkem připouštěna<sup>197</sup> a pozitivní právo s ní výslovně počítá, když zákon o zbraních jako jeden z důvodů, dle kterého fyzické osoby mohou legálně nabývat a držet střelnou zbraň, mimo jiné uvádí ochranu života, zdraví nebo **majetku**.<sup>198</sup> Úplně jiná otázka ovšem je, zda je možné při ochraně ryze majetkových hodnot jiného usmrtit, či mu způsobit závažnou a trvalou újmu na zdraví (např. ochrnutí po zasažení páteře). Velmi prostě řečeno jde o otázku, zda je možné

---

<sup>196</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 248-249

<sup>197</sup> Srovnej Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné*. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. S. 448

<sup>198</sup> Viz § 16 dost. 2 písm. e) zákona o zbraních

střílet na zloděje. Jedná se vskutku o velmi komplexní a složité téma, proto se ho pokusím rozebrat z několika hledisek.

## 1. Ústavou zaručené právo na život

Listina stanoví, že každý má právo na život a nikdo nesmí být zbaven života. To ovšem neplatí v případě, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.<sup>199</sup> Tím je míněno zejména jednání v nutné obraně nebo krajní nouzi. Doktrína ústavního práva se kloní k tomu názoru, že obecně není možné jiného usmrtit při ochraně svého majetku a zároveň takovýto čin podřadit pod nutnou obranu či krajní nouzi. Komentář k Listině výslovně stanoví, že „*přijatelná míra omezení práva na život musí být vzhledem k jeho fundamentální povaze stanovena striktněji, než u většiny ostatních základních práv.*“ Na druhou stranu však samotná interpretace a aplikace nutné obrany, především z hlediska proporcionality újmy na životě a útoku ohroženého zájmu, je primárně věcí obecných soudů, a tedy výkladu trestněprávních norem. Komentář k Listině se v tomto ohledu, tedy výkladu okolností vylučujících protiprávnost obecnými soudy, obrací i k textu Úmluvy. Ta se se svým článkem 2 do jisté míry materiálně kryje s článkem 6 Listiny a dle tohoto výkladu by se z ní mělo také vycházet.<sup>200</sup> To by ovšem usmrcení útočnicka při obraně majetku zcela vylučovalo, protože článek 2 bod 2 písm. a) Úmluvy stanoví, že zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, která není víc než zcela nezbytná při obraně každé osoby proti nezákonnému násilí.<sup>201</sup> Tento výklad by tedy absolutně znemožňoval použít smrtící sílu při ochraně majetkových hodnot. Proti tomuto však stojí názor, který se opírá především o německou právní nauku, že text Úmluvy zavazuje toliko státy a státní orgány, nikoli však občany.<sup>202</sup>

## 2. Nález ústavního soudu

Pokud jde o proporcionalní posuzování ohrožených a obětovaných zájmů při nutné obraně, to, že lze při ochraně majetku někomu způsobit újmu na zdraví, judikoval přímo sám ústavní soud. Vyslovil se tak, že: „*Není možné apriorně usoudit na vybočení z mezí nutné obrany pouze z toho, že ten, kdo odvracel útok na majetek a na nedotknutelnost obydlí, svým jednáním ublížil jinému na zdraví. Nutná obrana je dle soudní judikatury přípustná*

---

<sup>199</sup> Viz čl. 6 Listiny

<sup>200</sup>Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil I. a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2012. S. 176 - 179

<sup>201</sup> Čapek, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. 1. Část. Úmluva. Praha: Linde. 2010. S. 16

<sup>202</sup> Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). S. 248

*proti útoku přímo ohrožujícímu jakýkoli zájem chráněný trestním zákonem, tedy i zájem na ochraně majetku a nedotknutelnosti obydlí. O to více musí být poskytnuta ochrana majetku, pokud k útoku na něj dochází v místě, jež je chráněno z titulu jiného práva jako nedotknutelné (obydlí).*“ K tomuto nálezu je však nutné dodat, že se jednalo o způsobení újmy na zdraví, která neměla trvalý charakter. Na druhou stranu je však také třeba dodat, že ohrožené majetkové zájmy v tomto případě dosahovaly nanejvýš škodě nikoli nepatrné.

Z tohoto rozhodnutí ústavního soudu lze dle mého dovést, že zcela jistě lze při obraně majetku způsobit újmu na zdraví, a to i při ochraně marginálnějších majetkových hodnot. Stěží z toho lze však dovozovat, že je možné takovéhoho útočníka – zloděje usmrtit.<sup>203</sup>

### **3. Teorie trestního práva**

Trestně právní teorie také obecně uznává možnost při nutné obraně obětovat zájem útočníka kvalitativně i kvantitativně vyšší kategorie, než je zájem útočníkem napadený. Mezi těmito zájmy však nesmí být extrémní nepoměr, viz kapitola 3.2. Přesné stanovení takovýchto hranic nikde nenajdeme, nikdo je zatím neurčil a patrně je asi ani jednoznačně určit nelze, a to zřejmě proto, že každý případ posuzování nutné obrany je zcela jedinečný a má svá zvláštní specifika. Jedná se tedy o vysoce teoretickou otázku, ovšem se zcela zásadními praktickými dopady.

V učebnici trestního práva od prof. Šámala je uvedeno, že literatura usmrcení útočníka při ochraně „*velkých majetkových hodnot*“ výjimečně připouští. Jsou zde uváděny příklady, kdy by šlo o ohrožení majetkových hodnot, jejichž zničení, poškození či odcizení by mělo fatální vliv na život jiných lidí. To by se mohlo týkat kupříkladu velkého množství léků a potravin v době živelné pohromy, rozsáhlého komplexu obytných či průmyslových budov nebo nenahraditelné kulturní památky. Jako další hypotetický příklad je zde uvedena situace, kdy pachatel ozbrojen nožem oloupí pokladníka o půl milionu korun a se svým lupem utíká pryč. V tom ho pokladník střelí a způsobí mu těžkou újmu na zdraví. Tato teoretická situace je zde hodnocena jako nutná obrana.<sup>204</sup> Myslím si, že daleko složitější by bylo tento hypotetický případ vyřešit, pokud by v této situaci lupič na následky výstřelu zemřel.

### **4. Rozhodnutí nejvyššího soudu**

Jeden reálný a poměrně mediálně sledovaný případ se odehrál v roce 2009. K. B., v té době provozovatel výkupny druhotných surovin, přistihl skupinu zlodějů při krádeži šrotu v areálu, který měl na starosti. Po tom, co ho zloději zaregistrovali, urychleně nasedli do

---

<sup>203</sup> ÚS 317/01

<sup>204</sup> Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. S. 222 - 225



vozidla a ujížděli pryč. Jak bylo později zjištěno, u sebe měli odcizené kovy, a to v hodnotě 1800 Kč. K. B. vytáhl svoji legálně drženou brokovnici a na ujíždějící auto dvakrát vystřelil. Jednomu ze zlodějů způsobil vážné poranění oka a obličeje. K tomu je nutno dodat, že dle jeho výpovědi byl takovýmto způsobem již několikrát okraden a škody těmito krádežemi způsobené byly ve výši desítek tisíc korun. Orgány činné v trestním řízení, které tento skutek prošetřovaly, neshledaly, že se jednalo o nutnou obranu. Naopak nejvyšší soud nakonec i odmítl to, že se jednalo „alespoň“ o zabití a výše zmíněný skutek kvalifikoval jako vraždu ve stadiu pokusu. Nejvyšší soud ve svém rozsudku mimo jiné uvedl, že mezi škodou, která z útoku hrozila, cca 10 000 Kč (tedy přibližná škoda z předchozích útoků) a životem a zdravím zlodějů byl výrazný nepoměr.<sup>205</sup> K tomuto případu je nutno ještě dodat, že odsouzený majitel výkupny surovin byl později prezidentem omilostněn.<sup>206</sup>

Pokud bych měl zhodnotit výše uvedená hlediska, domnívám se, že lze dojít k **následujícím závěrům**:

- a) Střelnou zbraň lze zcela jistě při obraně majetku použít.
- b) Použitím střelné zbraně lze útočnickovi – zloději způsobit i újmu na zdraví.
- c) Pokud jsou ohroženy značné majetkové hodnoty, lze způsobit i vážnější poruchu zdraví.
- d) Usmrcení útočnicka – zloděje při ochraně majetku není absolutně ve všech případech vyloučeno.
- e) Takovéto legální usmrcení splňující podmínky nutné obrany by připadalo v úvahu v těch nejkrajnějších a nejextrémnějších případech, které by mohly nastat.

K těmto teoretickým závěrům je nutné přidat některé praktické poznatky z předešlé kapitoly, a to především to, že soudy zpravidla hodnotí úmyslnou střelbu na hlavu či trup jako vraždu, případně pokus vraždy. Z toho v podstatě vyplývá, že takovéto použití střelné zbraně čistě při obraně majetku v drtivé většině případů nebude přípustné. V tomto ohledu je nutné do jisté míry rozebrat hypotetický případ se střelbou na unikajícího lupiče, který odnáší uloupenou tržbu. Pokud by střelba byla vedena např. na nohu a způsobila těžkou újmu na zdraví, umím si představit, že by byla soudy akceptovatelná. Pokud by však byla střelba úmyslně mířena na místa, kde se nacházejí životně důležité orgány, pak by dle mého názoru podmínky nutné obrany splněny nebyly. To podle mne dokládá i to, jakým způsobem obecné soudy někdy opatrně připouští a někdy naopak nepřipouští možnost usmrcení útočnicka, který

---

<sup>205</sup> Blíže 7 Tdo 793/2010

<sup>206</sup> <http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/muz-ktery-postrelil-zlodeje-dostal-milost20110330.html> [Stav ke dni 22. 3. 2017]

ohrožuje jiného na životě či zdraví. Situace, kdy by pachatel unikl s ukradeným majetkem a okradený vlastník by ho smrtelně zranil, by dle mého názoru vždy znamenala jeho trestní odpovědnost, a to i v případě ohrožení podstatně větší majetkové hodnoty.

Co se týče ochrany pro společnost extrémně cenných majetkových hodnot za cenu usmrcení útočníka, o kterých mluví teorie, domnívám se, že by to v určité situaci možné bylo, ale v tak extrémní, která by v praxi nastala jen s malou pravděpodobností.

Domnívám se tedy, že obecně střelnou zbraň zcela jistě k ochraně majetku použít lze, avšak méně intenzivnějším způsobem tak, jak to uvádím v kapitole 4.2.2., tedy především hrozbu střelnou zbraní, varovným výstřelem či střelbou na končetiny. Myslím si, že efektivním způsobem, jak bránit střelnou zbraní svůj majetek, který je ohrožen protiprávním útokem, je postavit se mezi svůj majetek a útočníka. Ten má tedy možnost ustoupit, anebo pokračovat v útoku, čímž bude již útočit na obránce samotného, a v tom případě se samozřejmě možnosti nutné obrany diametrálně rozšiřují.

### **4.3. Specifické situace použití střelné zbraně**

V této kapitole bych rád stručně poukázal na dvě témata, která s použitím střelné zbraně při nutné obraně úzce souvisejí a jsou podle mne značně problematická. Jedná se o možnost občanského zadržení dle § 76 odst. 2 trestního řádu se střelnou zbraní v ruce a dále situaci, kdy je obranou střelnou zbraní způsobena újma třetím nezúčastněným osobám odlišným od útočníka.

#### **Občanské zadržení**

Problematicke tzv. občanského zadržení jsem se věnoval v kapitole 2.6. Fundamentální a doposud ne zcela vyřešenou otázkou této okolnosti vylučující protiprávnost je poměr možné způsobené škody pachateli trestného činu a závažnosti jeho protiprávního jednání. Tedy jistý poměr proporcionality – přiměřenosti zákroku potřebného k dopadení osoby přistižené při páchání trestné činnosti.

Na první pohled by se možná mohlo zdát, že použití střelné zbraně při občanském zadržení není přípustné, domnívám se však, že za určitých okolností by tomu tak nemuselo být. Za prvé je třeba připomenout, že střelnou zbraň je možné použít i méně intenzivním způsobem, než je střelba na životně důležité orgány. Proto se domnívá, že by bylo naprosto přiměřené, pokud by se např. někdo pokusil zadržet pachatele majetkové trestné činnosti tím, že mu bude zbraní hrozit nebo pro výstrahu vystřelí do země. Přímá střelba na takového pachatele by však podle mého názoru přiměřená zcela jistě nebyla, a to i kdyby byla vedena

pouze na končetiny. Nutno připomenout, že v tomto konkrétním případě pachatele majetkové trestné činnosti by se jednalo pouze o jeho zadržení; pokud by měl kradenou věc u sebe a někdo by se ho snažil dostihnout, jednalo by se stále o nutnou obranu, viz kapitola 3.2.

Zcela jiná otázka je způsobení újmy na zdraví v souvislosti s dopadením pachatele závažné násilné trestné činnosti, který by se dopustil kupříkladu těžkého ublížení na zdraví, znásilnění či vraždy. V takovémto případě by již zájem společnosti na jeho dopadení a zamezení páchaní další trestné činnosti tak závažného charakteru mohl převážit nad jemu způsobenou újmou. Je však velkou otázkou, zda lze takového pachatele při útěku i usmrtit. Takovou možnost mají v krajních případech některé bezpečnostní složky státu. Např. § 56 odst. 1 písm. c) zákona o policii stanoví, že policista může použít zbraň, aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet. Výklad a praktická aplikace těchto ustanovení je však v reálných situacích velmi složitá, a to především v konfrontaci s požadavkem dodržování ustanovení Listiny a Úmluvy<sup>207</sup>. Proto se domnívám, že nelze takovýmto způsobem rozšiřovat ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu, které je ve své podstatě většinou vykládáno především ve vztahu s omezením osobní svobody.

Na druhou stranu je však potřeba zmínit další podstatnou okolnost, které jsem se již věnoval v obecném výkladu o občanském zadržení, a to, že pachatel, který uniká od místa činu nebo byl při páchaní trestné činnosti přistižen, velmi pravděpodobně napadne toho, kdo se ho pokusí zadržet. V takovém případě by již použití střelné zbraně připadalo v úvahu zcela za podmínek nutné obrany.

### **Zasažení třetích nezúčastnění osob**

Jak jsem uvedl v úvodu kapitoly 4.1.1., použití střelné zbraně v nutné obraně je velmi problematické vzhledem k možnému zasažení a způsobení újmy osob odlišných od útočníka, a to především v městské zástavbě. Z obecného výkladu znaků nutné obrany plyne, že je možné způsobit újmu pouze útočnickovi. Pokud by někdo tedy při obraně střelnou zbraní zasáhl třetí osobu a způsobil jí újmu na zdraví, bude zpravidla postižen za dolůžní poruchové trestné činy.<sup>208</sup> Judikatura však v určitém případě připouští, aby při nutné obraně byla jistá újma způsobena i dalším osobám, a to za splnění podmínek krajní nouze.<sup>209</sup> To by zcela souhlasilo i s doktrinálním pojetím nutné obrany, která je považována za speciální, privilegovaný případ krajní nouze, kde se v zásadě neuplatňuje princip subsidiarity ani proporcionality, viz obecný výklad o nutné obraně.

---

<sup>207</sup> Čapek, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. 1. Část. Úmluva. Praha: Linde. 2010. S. 16 a násl.

<sup>208</sup> Blíže 3 Tdo 864/2009

<sup>209</sup> Viz 1 To 66/86

V tomto ohledu by se mohlo na první pohled zdát, že při použití střelné zbraně a způsobení poruchové újmy na zdraví třetí osobě nemůže být podmínka proporcionality nikdy naplněna. Z výkladu o krajní nouzi vyplývá, že v zásadě nelze obětovat zájem stejné či dokonce vyšší hodnoty než ten, který je nebezpečím, v tomto případě útokem, ohrožen. Nelze se tedy vyvinut s poukazem na krajní nouzi v situaci, kdy se např. bude člověk bránit se střelnou zbraní ozbrojenému útoku, který ho bude ohrožovat na životě, a při tom usmrtí náhodou třetí osobu. Umím si však představit situaci, kdy by podmínky krajní nouze mohly být naplněny.

Pokud by například skupina ozbrojených útočníků začala vraždit lidi v prostorách městské hromadné dopravy, v uzavřené budově či na jiném místě s vysokou koncentrací lidí a někdo by se takovému brutálnímu útoku postavil za pomoci střelné zbraně, mohl by snadno při střelbě na útočníky zasáhnout a zabít další osoby. Tato situace není ničím jiným, než určitou modifikací případu rozjeté tramvaje, který jsem zmínil v kapitole 2.3., tedy dilematem, zda lze obětovat lidský život pro záchranu více životů.

Po čistě praktické stránce tuto situaci řeší i starší judikatura, která tuto eventualitu v zásadě umožňuje.<sup>210</sup> Domnívám se však, že aby bylo možné podmínky krajní nouze aplikovat v tak extrémních případech, muselo by být nebezpečí většího množství lidí absolutně zřejmé a bezprostřední, jejich smrt by musela být jen otázkou času. I tak je tato otázka vzhledem ke svému filozoficko – etickému rozměru podle mne relativně sporná.

---

<sup>210</sup> Viz 11 Tz 20/82

## 5. Komparace s cizí právní úpravou

### 5.1. Německá úprava nutné obrany

Právní úprava nutné obrany se v první sofistikované formě začala objevovat v německy mluvících zemích. Německé pojetí nutné obrany je považováno za jedno z nejpropracovanějších a vzhledem k tomu, že se po dlouhou dobu tato úprava téměř neměnila, existuje zde rozsáhlá a propracovaná judikatura.<sup>211</sup>

Zákonné vymezení nutné obrany je v německém trestním zákoníku (dále jen „StGB“) upraveno v § 32 a 33 následovně:

#### § 32 Nutná obrana

- 1) **Kdo spáchá čin, jenž je ospravedlněn nutnou obranou, nejedná protiprávně.**
- 2) **Nutná obrana je obrana, která je potřebná k odvrácení současného protiprávního útoku od sebe nebo od jiného.**

#### § 33 Překročení nutné obrany

**Pachatel není trestný, jestliže překročí hranice nutné obrany ze zmatku, strachu nebo leknutí.**<sup>212</sup>

Německá právní úprava vymezuje znaky nutné obrany na rozdíl od té české pouze pozitivně. Jejím hlavním kritériem a měřítkem přípustnosti je tzv. **kritérium potřebnosti obrany** (*Erforderlichkeit*). Doplnkový význam má pak i kritérium přiměřenosti a adekvátnosti.<sup>213</sup> Rozdílné je i pojetí trestnosti astenického afektu při excessu nutné obrany. Na těchto základních prvcích se pokusím vystihnout základní odlišnosti německé právní úpravy od té tuzemské.

#### 1. Subsidiarita – potřebnost obrany

Obecně se princip subsidiarity tak, jako v našem právu, neuplatňuje. Není zde tedy obecná povinnost obránce ustoupit, je-li to možné. Německý StGB ji výslovně nestanovuje, ani není dovozována soudy, jež zákon aplikují. Jediná výjimka, která je v současné době německou soudní praxí požadována, je povinnost držet se obrany a ustoupit v těch případech, kdy je okamžitě a efektivně ze strany veřejné moci možná pomoc, a to tak účinně a okamžitě, jako případné vlastní obranné jednání.

---

<sup>211</sup> Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. S. 24

<sup>212</sup> Překlad viz: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4byfzzwwmi> [Stav ke dni 19. 2. 2017]

<sup>213</sup> Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. S. 152

§ 32 odst. 2 StGB však stanovuje pro německou právní úpravu zásadní podmínku potřebnosti. Tedy obrana nesmí být více než potřebná k odvracení útoku. Z toho bývá dovozováno, že obrana proti útoku musí být nejméně rušivým a závažným opatřením, které ještě slibuje okamžité zastavení útoku, přičemž toto opatření musí být nejméně rušivým způsobem využito. K tomu německá doktrína též dodává, že obrana je potřebná tehdy, pokud na jedné straně je vhodná k obraně před útokem, na druhé straně představuje relativně nejmírnější řešení. V tomto ohledu je jistý obecný princip subsidiarity v německém právu přeci jenom obsažen, a to v omezení volby možných prostředků obrany.

## **2. Proporcionalita**

Proporcionalita je v německém právu obdobně jako v našem chápána jako určitý poměr mezi hodnotou statku útokem ohroženého či poškozeného a hodnotou statku obranným jednáním obětovaného. Tato proporcionalita nehraje při posuzování podmínek nutné obrany zásadní roli a funguje jako určitý korektiv. Tak jako v našem právu je rozhodné, zda obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, přičemž proporcionalita je eventuálně posuzována až sekundárně v rámci této podmínky, tak i v německém právu je rozhodné, zda byla obrana potřebná. Pokud byla potřebná a šlo-li o nejméně rušivé a závažné opatření, může obránce za účelem své obrany obětovat i vyšší zájem na straně útočníka. Tak jako i v našem právu platí pro tento princip jisté omezení, a to při existenci hrubého, neakceptovaného nepoměru mezi ohroženým a obětovaným zájmem. Tento korektiv tedy v německém právu např. znemožňuje usmrtit zloděje banální krádeže, i kdyby to byl jediný možný – potřebný způsob, jak ho dostihnout.

## **3. Adekvátnost**

Adekvátnost, tedy jistý vztah mezi obranou a útokem, není tak jako v našem právu pouhé srovnání jejich intenzity, ale jde o komplexní posouzení způsobu útoku a obrany. I zde německé trestní právo vychází z dikce § 32 odst. 2 StGB, kde je znak adekvátnosti definován pojmem „potřebnost“. Posouzení toho, zda byla obrana potřebná – adekvátní – k odvracení útoku, předpokládá zohlednění celé řady znaků, které jdou nad rámec pouhé intenzity. Obrana tedy na jednu stranu musí být vhodná, musí se tedy jednat o takové opatření, které má obránce k dispozici a které je způsobilé útok zcela ukončit. Na druhou stranu to musí být nejmírnější možný prostředek, který připadá v úvahu k jistému odvracení útoku. Při otázce, který prostředek je tak účinný, aby zajistil okamžité ukončení útoku a definitivní eliminaci nebezpečí, záleží na síle útoku, nebezpečnosti útočníka, osoby obránce a prostředcích, které

má k dispozici. Obránce však nemusí podstupovat riziko v případě pochybností o účinnosti slabších obraných opatření a může použít takové prostředky, které považuje za dostačující. Německé právo v tomto ohledu jako rozhodující považuje to, jak by průměrně rozumný, opatrný člověk v pozici obránce v době útoku posoudil existující a objektivně rozpoznatelné okolnosti. Tato potřebnost je pak posuzována ex ante a objektivně.

#### **4. Exces nutné obrany**

Velmi významnou odchylkou od tuzemské právní úpravy je zbavení trestnosti obránce, který překročí meze nutné obrany v tzv. astenickém afektu, tedy ve stavu zmatku, strachu nebo úleku vyvolaném útokem. Pro uplatnění tohoto ustanovení postačí, pokud výše zmíněné okolnosti byly pouze jednou z příčin excesu, např. vedle dalších emocionálních impulsů. Tato beztrestnost astenického excesu je v německém právu zdůvodňována především tím, že se bezprávnost – protiprávnost – činu skrze obranný účel jednání výrazně snižuje a obránce jedná v situaci, která je obrovsky psychicky náročná a výrazně ovlivňuje jeho sebekontrolu ve stavu, kdy se cítí být ohrožen. Dále je poukazováno na to, že obránce má dle platného práva povinnost přes vlastní ohrožení zvolit vůči útočníkovi ten nejšetnější – potřebný – prostředek obrany a na druhé straně útočník, tedy protiprávně jednající osoba, nemůže žádat ochranu právního řádu v plném rozsahu.

#### **Použití střelné zbraně při nutné obraně v německém právu**

Německá právní úprava „civilní“ použití střelné zbraně v nutné obraně samostatně neupravuje. Na tuto problematiku se vztahuje obecná úprava § 32 a 33 StGB, avšak německá judikatura se tomuto tématu poměrně široce věnuje. Soudní praxe vymezuje požadavek subsidiarity ve vztahu k použití střelných zbraní. Především je stanoven jasný požadavek na předchozí varovný výstřel či jinou výstrahu před přímým použitím zbraně. To neplatí, pokud by taková výstraha učinila obrané jednání zřejmě neúčelné. Důraz na předchozí varování je zdůvodňován zejména s poukazem na extrémní nebezpečnost střelných zbraní a závažnost následků jejich použití na život a zdraví útočníka. Při splnění všech obecných požadavků nutné obrany německá soudní praxe obecně připouští použití střelné zbraně i proti neozbrojenému útočníkovi, obránce má však povinnost pokud možno šetřit život útočníka, tedy mířit na nohy atd.

Obecně německé trestní právo tedy připouští použít střelnou zbraň proti neozbrojenému útočníkovi či při ochraně majetku. Výrazně zde však vystupuje korektiv v podobě požadavku

proporcionality, tedy pokud existuje značný nepoměr mezi obětovaným a chráněným zájmem. Příkladem může být v Německu známá kauza střelby na zloděje, který ukradl láhev sirupu.<sup>214</sup>

## 5.2. Právní úprava nutné obrany ve spojených státech amerických

Právní úprava nutné obrany ve Spojených státech amerických je velmi odlišná od té tuzemské, a to především proto, že vychází z angloamerické právní kultury, která má fundamentálně jiné základy, než právní kultura kontinentální. Odlišné je pojetí základních pramenů práva, které je založeno jak na psaném právu, tak na soudních precedentech a velmi složitý je i systém a vztah práva federálního a práva jednotlivých států.<sup>215</sup> Pokusím se tedy jen o stručný popis principů a charakteristických rysů základních znaků americké právní úpravy nutné obrany.

Základním faktem, který určuje podobu institutu nutné obrany ve Spojených státech, je to, že tato problematika není komplexně upravena na federální úrovni, ale jednotlivé státy si ji zakotvují do svých právních řádů samostatně. Mezi těmito jinak odlišnými úpravami lze však vysledovat tři základní zdroje a principy, ze kterých vycházejí. Obecně se jedná o tyto stupně či doktríny:

### 1) **Duty to retreat**

*Duty to retreat* znamená povinnost napadeného ustupovat útočníkovi, dokud to lze. Tento princip v podstatě neumožňuje obranu použitím smrtící síly; „*duty to retreat*“ je povinnost zavazující osobu ustoupit v situaci, která by pro ni mohla být nebezpečná, a vyhnout se tak použití sebeobrany, která by mohla vést ke zranění jiné osoby. Tato povinnost však není obvykle vyžadována v situaci, kdy je osoba napadena ve vlastním domě. Porušení povinnosti ustoupit má za následek nemožnost uplatnit obhajobu odkazem na sebeobranu.<sup>216</sup>

### 2) **Castle doctrine**

Jedná se tedy volně přeloženo o princip „Můj dům, můj hrad“. Tento princip spočívá v právu bránit sebe, osoby blízké a majetek na svém pozemku, a to i za použití smrtící síly. Mimo obydlí obvykle však často platí „*duty to retreat*“. Touto doktrínou se řídí již více než polovina amerických států.<sup>217</sup>

---

<sup>214</sup> Kučera, P. Nutná obrana - stručné srovnání tuzemské a vybraných zahraničních trestněprávních úprav. *Státní zastupitelství*. Roč. 13. č. 3 (2015). S. 10-29

<sup>215</sup> Gerloch, A. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2009. S. 104 -106

<sup>216</sup> <http://criminal.findlaw.com/criminal-law-basics/self-defense-overview.html> [stav ke dni 2. 3. 2017]

<sup>217</sup> [http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/violent\\_crimes/castle-doctrine.htm](http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/violent_crimes/castle-doctrine.htm) [stav ke dni 2. 3. 2017]



### 3) **Stand your ground**

Tato doktrína vychází z principu, že pokud se osoba někde legálně nachází, tak tam může být a v případě napadení se může bránit. Taková osoba nemá povinnost zlu ustupovat; jde tedy o rozšíření zásady „Můj dům, můj hrad“ i mimo vlastní obydlí. Podle těchto zákonů není povinností, aby osoba, která se nachází na nějakém místě oprávněně, místo opustila, ale má právo se beztrestně bránit napadení, a to i opět za použití síly, včetně smrtící.<sup>218</sup>

#### **Použití smrtící síly**

Tento termín je v americké právní úpravě poměrně rozšířený a zřejmě také do jisté míry souvisí s oblibou a rozšířením vlastnictví velkého počtu střelných zbraní na území Spojených států.

V případě principů *Castle doctrine* a *Stand your ground* se vychází z toho, že osoba může použít sílu v sebeobraně, pokud důvodně věří, že je v ohrožení („*when there is a reasonable belief of a threat*“), aniž by byla vázána povinností nejdříve před útočníkem ustoupit, neútočit. Podle těchto úprav je osoba oprávněna použít v případech zákonem vymezených smrtící sílu, přičemž takové jednání je dle příslušné úpravy buď oprávněnou obranou, nebo přímo imunitou, tedy okolností vylučující protiprávnost. V případě imunity platí, že není možné jednání stíhat trestněprávně, ani civilní žalobou o náhradu škody, napadenou osobu není možné zadržet, ani zatknout. V případě oprávněné obrany je možné, aby napadená osoba byla trestně stíhána. Je také možné, aby byla proti napadené osobě podána civilní žaloba o náhradu škody. V obou případech je ale oprávněná obrana chápána jako polehčující okolnost, která ospravedlňuje jednání obviněného (žalovaného).

Většina právních úprav používá termín ospravedlnitelného (odůvodnitelného) použití smrtící síly („*justifiable use of deadly force*“), což je termín, který je jiným vyjádřením práva na sebeobranu. Použití smrtící síly však není nikdy automaticky autorizováno jako první možnost, kterou lze použít v jakékoli situaci. Bránící se osoba musí být na místě oprávněně, musí se chovat zákonným způsobem, musí být napadena a musí důvodně věřit, že použití smrtící síly bylo nezbytné. Již v roce 1895 judikoval Nejvyšší soud Spojených států, „*že jedinec, který byl na svém pozemku, když byl napaden, a nevyprovokoval útok a v době útoku důvodně věřil a byl v dobré víře, že zemřelý útočník zamýšlel jej usmrtit nebo mu způsobit těžkou újmu na zdraví, nebyl povinen ustoupit, ani zvažovat, jestli by mohl bezpečně ustoupit, ale byl oprávněn (stand his ground).*“

---

<sup>218</sup> <http://www.husseinandwebber.com/case-work/criminal-defense-articles/floridas-stand-ground-law/> [stav ke dni 2. 3. 2017]

Přestože jednotlivé právní úpravy vycházejí ze stejných principů, liší se co do detailnosti úpravy a co do stanovení podmínek, za kterých je sebeobránné jednání považováno za okolnost vylučující trestní (případně civilní) odpovědnost. Jedním z důvodů, kdy nenastane beztrestnost, je situace, kdy se napadená osoba, která se brání a použije smrtící sílu, sama dopouští nebo dopouštěla protiprávní činnosti. V některých úpravách se výslovně stanoví, že použití síly včetně síly smrtící je možné nejenom při vlastním napadení, ale i při napadení jiné osoby, další je rozšiřují i na ochranu majetku. Dále se v některých úpravách objevuje vyloučení povinnosti nejdříve se pokusit zabránit napadení ústupem, útekem a stanoví se, že napadená osoba může použít sílu, aniž by musela nejdříve ustupovat. Poměrně podrobná je úprava státu Florida, níže se pokusím znázornit některé její základní znaky.<sup>219</sup>

### **Právní úprava nutné obrany státu Florida**

Floridská právní úprava rozlišuje použití *sebeobránné síly s výjimkou smrtící síly* a s *použitím smrtící síly*, dále vymezuje obranu s použitím síly při obraně osoby („*use of force in defense of person*“) a při ochraně domova („*home protection*“):

- Osoba je oprávněna (jde o okolnost vylučující protiprávnost) **použít sílu, s výjimkou smrtící síly**, proti jiné osobě, a to v rozsahu, v němž napadená osoba důvodně věří, že takové jednání je nezbytné k obraně vlastní nebo jiné osoby proti bezprostřednímu použití nezákonné síly jinou osobou (útočníkem).
- Osoba je oprávněna **použít smrtící sílu**, aniž by měla povinnost ustoupit, pokud důvodně věří, že taková síla je nezbytná k zabránění bezprostřední smrti nebo těžké újmy na zdraví její nebo jiné osoby nebo k zabránění bezprostředního spáchání násilného zločinu, a dále při ochraně domova.

Floridská úprava detailně vymezuje, kdy se má za to, že napadená osoba měla důvodný strach z bezprostředního nebezpečí. U osoby se předpokládá, že měla důvodný strach z bezprostředního nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví své nebo jiné osoby, když použije obrannou sílu, kterou zamýšlí nebo tato síla je způsobilá přivodit smrt nebo těžkou újmu na zdraví, pokud:

- a) Osoba, vůči níž byla obranná síla použita, nezákonně nebo násilně vstupovala nebo nezákonně nebo násilně vstoupila do obydlí, rezidence, obsazeného vozidla, nebo pokud tato osoba vzala (unesla) nebo se pokoušela vzít (unést) jinou osobu proti její vůli z obydlí, rezidence nebo obsazeného vozidla.

---

<sup>219</sup> Dostál, A. Doktrína „stand your ground“ při uplatnění práva na sebeobranu USA. *Bulletin advokacie*. Č. 4/2013. S. 33 - 34

- b) Osoba, která použila obrannou sílu, věděla nebo měla důvod se domnívat, že došlo nebo dochází k nezákonnému nebo násilnému vstupu nebo že se stal nebo je páčán nezákonný nebo násilný skutek.
- c) Naproti tomu se u osoby, která nezákonně a násilně vstupuje nebo se pokouší vstoupit do obydlí, rezidence nebo obsazeného vozidla jiné osoby, předpokládá, že tak činí s úmyslem spáchat nezákonný čin zahrnující použití síly nebo násilí.

**Výše uvedená presumpce důvodného strachu z bezprostředního ohrožení se nepoužije (neplatí), pokud:**

- a) osoba, proti níž je použita obranná síla, má právo být nebo je zákonným obyvatelem či uživatelem obydlí, rezidence nebo vozidla, jako např. vlastník, nájemce, držitel, ledaže je dán soudní příkaz o ochraně před domácím násilím nebo písemný předsoudní příkaz zákazu přiblížení se této osoby.
- b) Osoba nebo osoby, které mají být uneseny, jsou děti nebo vnuci/vnučky, nebo jsou jinak v právní péči nebo zákonném svěřeni osoby, proti níž byla použita obranná síla.
- c) Osoba, která použila obrannou sílu, sama provádí nezákonnou činnost nebo použije obydlí, rezidenci nebo vozidlo k provádění nezákonné činnosti.
- d) Osoba, vůči níž je použita obranná síla, je úřední osoba, která vstupuje nebo zamýšlí vstoupit do obydlí, rezidence nebo vozidla při výkonu svých úředních povinností a prokáže svou totožnost v souladu s příslušným právním předpisem, nebo pokud osoba, která použila sílu, věděla nebo měla vědět, že (napadená) osoba vstupující nebo zamýšlející vstoupit do obydlí, rezidence nebo vozidla je úřední osoba.

Floridská právní úprava nutné obrany se zabývá také odpovědností útočnicka, agresora, při použití síly při vlastní obraně, tedy výše popsaná beztrestnost se nevztahuje na osobu, která:

- a) Se pokouší spáchat, provádí nebo utíká po spáchání násilného zločinu.
- b) Původně vyprovokovala použití síly vůči ní, pokud nešlo o sílu tak velkou, že osoba, která situaci původně vyprovokovala, důvodně věřila, že je v bezprostředním ohrožení života nebo těžké újmy na zdraví a že vyčerpala všechny rozumné prostředky uniknout takovému nebezpečí jinak, než použitím síly, která může způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví.

- c) Osoba v dobré víře přestane s fyzickým napadením útočníka (původně napadeného) a dá jasně najevo útočníkovi, že si přeje ukončit použití síly, ale útočník pokračuje nebo znovu obnoví fyzické napadení.<sup>220</sup>

### Stručné shrnutí

Z výše uvedeného podle mne jasně vyplývá, že právní úprava nutné obrany ve Spojených státech amerických není tak jednoduchá a jednostranně zaměřená ve prospěch obránce a jeho možnosti způsobit útočníkovi jakoukoli škodu, za jakýchkoli okolností, než jak se někdy uvádí. Velmi důležitým prvkem tohoto systému je takzvaný koncept „*castle doctrine*“. Významné je zejména to, že tento princip se začíná prosazovat i v právních systémech evropského kontinentu.

Tato tzv. doktrína hradu je uplatňována v právu Irska, Maďarska či Itálie.<sup>221</sup>

Na území České republiky byly již učiněny pokusy o její zavedení, zatím však bez úspěchu, blíže kapitola 3.4. Osobně si myslím, že je možné se touto úpravou do jisté míry inspirovat a popřípadě poupravit dosavadní tuzemskou úpravu, a to především zvýrazněním místa útoku jako faktoru, který výrazně zvyšuje nebezpečnost útoku, a tedy i možnost intenzivnější obrany. Aplikace automatické přiměřenosti pouze z určení místa obrany, tedy domu či bytu, mi však nepřijde zcela vhodná.

---

<sup>220</sup> Dostál, A. Doktrína „stand your ground“ při uplatnění práva na sebeobranu USA. *Bulletin advokacie*. Č. 4/2013. S. 35 - 37

<sup>221</sup> *Střelecká revue* – speciál Braňte se!. Pražská vydavatelská společnost s. r. o. 2016. S. 92

## Závěr

Cílem této práce bylo především vystihnout specifika použití střelné zbraně v nutné obraně jako prostředku obrany „*ultima ratio*“ a zaměřit se na podmínky, za nichž lze střelnou zbraň použít, jakož i na další sporné otázky použití střelné zbraně.

**V první kapitole** jsem provedl stručný exkurz do zbraňové legislativy. Blíže jsem vymezil samotný pojem střelné zbraně. Popsal jsem základní podmínky pro legální nabývání a držení střelných zbraní a vymezil jsem některé nejdůležitější povinnosti, které těmto osobám při držení a používání střelných zbraní zákon ukládá. V závěru jsem se v krátké úvaze jasně vyjádřil pro právo občanů držet a nabývat střelné zbraně, které by neměl stát omezovat a zdůraznil jsem flagrantní význam střelných zbraní pro zajišťování bezpečnosti a možnosti obrany každého člověka.

**Ve druhé kapitole** jsem se zabýval obecně okolnostmi vylučujícími protiprávnost. Tento právní institut jsem zasadil do kontextu systému trestního práva, a to především ve vztahu k protiprávnosti, jako jednomu ze znaků trestného činu. Dále jsem se věnoval pojmu, znakům a druhům jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost, a to zejména krajní nouzi, oprávněnému použití zbraně policií a tzv. občanskému zadržení. Při popisu krajní nouze jsem se především zaměřil na vymezení pojmu proporcionalita a subsidiarita, protože tyto dva principy mají zásadní význam pro podmínky a přípustnosti použití střelné zbraně při nutné obraně. V kontextu krajní nouze jsem narazil i na tzv. doktrínu dvojího účinku, tedy otázku přípustnosti obětovat jeden lidský život v zájmu záchrany více životů. S touto koncepcí pak v práci dále pracuji, a to především v rozboru situace, zda lze při obraně střelnou zbraní usmrtit i osoby odlišné od útočníka. Dále jsem se zabýval právní úpravou použití střelné zbraně policistou, která je upravena v § 56 a násl. zákona o policii. Tuto úpravu jsem si vybral zejména proto, že komplexně vymezuje, za jakých podmínek je policista oprávněn zbraň použít, co tomu musí předcházet a jaké má následné povinnosti. Jisté podobné principiální omezení vyžaduje i tuzemská judikatura při použití střelné zbraně v rámci nutné obrany. Z tohoto pohledu jsem především zdůraznil některá omezení, která zákon policistům před použitím zbraně ukládá, jako je povinnost výzvy, varovného výstřelu či omezení střelby na životně důležité orgány. Na druhou stranu jak jsem již v práci uvedl, je nutné si uvědomit, že oba instituty, tedy nutná obrana i použití zbraně policistou, mají jiný teleologický základ, tedy ochranu přirozeného práva každého jedince a vynucování povinností za použití síly státní mocí, a proto je nelze zaměňovat. V rámci občanského zadržení jsem se především věnoval problematice přiměřenosti, tedy otázce proporcionality mezi možnou vzniklou újmou

zadrženého pachatele a závažnosti jím páchaného trestného činu, jakož i dalším podmínkám tohoto institutu.

**Ve třetí kapitole** se věnuji otázce nutné obrany obecně. Především jsem vymezil filozoficko – právní zdůvodnění podmínek nutné obrany, a to ve vztahu k zásadě, že útočník by měl vždy nést právní i faktické riziko z útoku. Dále jsem podrobně popsal jednotlivé znaky nutné obrany a zabýval jsem se problematikou excesu a omylu. Na závěr této kapitoly jsem rozebral tři navrhované změny zákonné úpravy nutné obrany, které v minulosti projednávala poslanecká sněmovna. V tomto ohledu pokládám za škodu, že nebyla přijata beztrestnost obránce, který se dopustí excesu v astenickém afektu. Na druhou stranu se stavím spíše skepticky k prosté implementaci tzv. *castle doctrine* do českého práva v té podobě, v jaké byla navrhována.

**Ve čtvrté kapitole** jsem se věnoval již samotnému tématu použití střelné zbraně při nutné obraně. V úvodu této kapitoly jsem shrnul ta nejzásadnější specifika, která má střelná zbraň oproti ostatním obranným prostředkům. Především jsem zdůraznil její velkou účinnou sílu a schopnost zasáhnout útočníka i na velkou vzdálenost a tuto smrtící sílu jsem demonstroval na stručném exkurzu do problematiky střelných poranění. Z tohoto exkurzu bych zdůraznil dvě zásadní fakta. Zásah střelnou zbraní do trupu nebo hlavy vždy znamená přímé ohrožení na životě, na druhou stranu však takovýto zásah automatiky neznamena to, že je útočník vyřazen z boje a jeho útok končí; v některých případech může být stále velmi nebezpečný, což má význam především pro případné posuzování extenzivního excesu. Zdůraznil jsem i potencionální nebezpečí, které plyne z použití střelné zbraně vůči třetím nezúčastněným osobám, a to především v městské zástavbě.

Dále jsem se věnoval již samotným konkrétním případům použití střelné zbraně, které řešil nejvyšší soud. Z této judikatury jsem pak vyvodil jistá praktická východiska, která z ní vyplývají. Především je třeba zdůraznit, že soudy považují úmyslnou střelbu na trup či hlavu automaticky jako trestný čin vraždy, případně pokusu vraždy. Ze soudní praxe lze vyčíst jistou stupňovitost intenzity použití střelné zbraně. Tedy pouhé namíření a hrozba zbraní, varovný výstřel, střelba na periferie a nakonec střelba na hlavu a trup. V tomto ohledu nastavuje soudní praxe jistou subsidiaritu těchto prostředků, a to především z pohledu jejich potřeby. To je nejmarkantnější především v případech obrany střelnou zbraní proti osamocenému neozbrojenému útočníkovi. V takém případě soudy přímou střelbu na trup či hlavu v zásadě umožňují, ale pouze v těch nejkrajnějších případech bezprostředního ohrožení života či hrozby vážné ujmy na zdraví.

V další části práce jsem se věnoval poměrně sporné otázce ochrany majetku za pomoci střelné zbraně. Tuto problematiku jsem rozebral z několika hledisek, a to především v teoretické rovině ústavního a trestního práva, jakož i z reálné judikatury. Závěrem je dle mého názoru to, že lze při ochraně majetku jinému způsobit újmu na zdraví, při ochraně velkých majetkových hodnot i značnou újmu zdraví. Ovšem usmrtit jiného při ochraně ryze majetkových hodnot v rámci nutné obrany prakticky nelze; takovéto usmrcení by mohlo připadat v úvahu při ohrožení extrémně cenných majetkových hodnot v případech, které by však z hlediska pravděpodobnosti nastaly jen velmi zřídka.

Na závěr této kapitoly jsem řešil dvě specifické situace použití střelné zbraně, které by mohly nastat a s nutnou obranou přímo souvisejí. První z nich je možnost občanského zadržení za pomoci střelné zbraně. V této otázce je opět zcela zásadní poměr mezi možnou újmu způsobenou pachateli v zájmu jeho zadržení a závažností jím spáchaného trestného činu. Závěrem, ke kterému jsem došel, je, že určitá újma pachateli způsobena být může, avšak usmrtit ho zpravidla možné nebude. Druhá situace se týkala možného usmrcení třetích osob odlišných od útočnicka. To samozřejmě obecně možné není, protože při nutné obraně lze způsobit škodu dalším osobám toliko za podmínek krajní nouze. Zamyslel jsem se však nad teoretickou možností splnění těchto podmínek za předpokladu, že např. při rychlé střelbě na útočnicka, který bezprostředně ohrožuje na životě několik dalších osob, byl zabit někdo další. V takovémto extrémním případě se domnívám, že by teoreticky mohla být vyloučena trestní odpovědnost obránce – střelce, a to s odkazem na institut krajní nouze.

**V páté kapitole** jsem provedl komparaci se zahraniční právní úpravou. Konkrétně jsem se zabýval vymezením podmínek nutné obrany ve Spolkové republice Německo a ve Spojených státech amerických, konkrétně ve státě Florida. Co se týče německé úpravy, zde jsem se především věnoval její základní odlišnosti od úpravy tuzemské, a to vymezením pojmu *potřebnosti* obrany jako základního kritéria přípustnosti obranného jednání. Dál jsem se také zabýval úpravou beztrestnosti astenického afektu, který je v německém právu obsažen a který výrazně liberalizuje exces nutné obrany. Nakonec jsem poukázal na jisté omezení, které vymezuje německá judikatura směrem k použití střelných zbraní v rámci nutné obrany.

V popisu americké právní úpravy jsem vymezil tři základní principy, na kterých stojí zdejší právo nutné obrany, a to *Duty to retreat*, *Castle doctrine* a *Stand your ground*. Na příkladu právní úpravy státu Florida jsem demonstroval jisté prvky této úpravy, jako je rozdělení obranných prostředků na prostředky smrtící síly a nesmrtící síly či význam místa obrany (např. dům či auto) pro posuzování její přiměřenosti.

**Na úplný závěr** bych shrnul poznatky a nejdůležitější postřehy, které mi vyplývají ze zpracování tohoto tématu. Současnou právní úpravu nutné obrany považuji za dostačující a vzhledem k poměrně značné a konzistentní judikatuře i za relativně předvídatelnou. Přesto si myslím, že je zde prostor ještě více posílit pozici obránce, a to především zavedením beztrestnosti tzv. astenického afektu. Co se týče použití střelné zbraně při nutné obraně, domnívám se, že tento krajní prostředek obrany se takovým způsobem vymyká ostatním možným formám obrany, že by do budoucna stálo za úvahu ho v zákoně vysloveně zakotvit a upravit.

Střelné zbraně mohou občanům zajistit bezpečnost před většinou závažných protiprávních útoků, ale zároveň v případě excessu a neadekvátního použití je vystavují hrozbě trestního stíhání za ty nejpřísněji postihnutelné trestné činy. Závěrem bych proto vyslovil doporučení, aby každý, kdo vlastní a nosí střelnou zbraň za účelem zajištění vlastní ochrany, bedlivě prostudoval v této práci popsaná soudní rozhodnutí, protože ze samotné dikce trestního zákoníku se podmínky pro použití střelné zbraně dají jen těžko dovodit.



## Použité prameny a literatura

### Učebnice a monografie

- Čapek, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. 1. Část. Úmluva. Praha: Linde. 2010. 887 s.
- Drašík, A. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2015. 1490 s.
- Faktor, Z. *Střelné zbraně: konstrukce a funkce*. 1. vydání. Praha: Magnet-Press. 1995. 230 s.
- Gerloch, A. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2009. 308 s.
- Chmelík, J., Novotný, F. a Stočesová, S. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2016. 311 s.
- Hendrych, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. 826 s.
- Janečková, E. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer. 2015. 171 s.
- Jelínek a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges. 2014. 976 s.
- Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges. 2011. 816 s.
- Juříček, L. *Ranivý potenciál malorážových střel a jeho hodnocení*. Ostrava: Key Publishing. 2015. 152 s.
- Kneubuehl, Beat P. *Balistika: střely, přesnost střelby, účinek*. Praha: Naše vojsko. 2013. 235 s.
- Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. 834 s.
- Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. 961 s.
- Kreml A., Teryngel, J. *Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009. 548 s.
- Kuchta, J. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica. 218 s.
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva procesního*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2007. 1211 s.

- Novotný, F., Souček, J. et al. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 393 s.
- Novotný, F., Kreml, A., Helebrant, M. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein a Goldstein. 1997. 329 s.
- Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D. a Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix. 2009. 497 s.
- Solnař, V., Fenyk, J. a Císařová, D. *Základy trestní odpovědnosti: podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Orac. 2003. 455 s.
- Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C. H. Beck. 2006. 399 s.
- Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2016. 1052 s.
- Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck. 2012. 3614 s.
- Škoda, J., Vavera, F. a Šmerda, R. *Zákon o policii s komentářem*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2009. 397 s.
- Vangeli, B. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2014. 483 s.
- Vantuch, P. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. Olomouc: ANAG. 2011. 1367 s.
- Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil I. a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2012. 931 s.
- Záruba J. *Zbrojní průkazy - právní předpisy a testy ke zkoušce odborné způsobilosti*. Praha. Leges. 2009. 256 s.
- Zoubek, V. *Právověda a státověda. Úvod do právního a státovědného myšlení*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2010. 700 s.

## Články a odborné časopisy

- Černý, P. Nutná obrana v současném pojetí. *Státní zastupitelství*. Roč. 6. č. 7 – 8 (2008). 27 - 32 s.
- Dostál, A. Doktrína „stand your ground“ při uplatnění práva na sebeobranu USA. *Bulletin advokacie*. Č. 4/2013. 33 - 38 s.
- Kučera, P. Nutná obrana - stručné srovnání tuzemské a vybraných zahraničních trestněprávních úprav. *Státní zastupitelství*. Roč. 13. č. 3 (2015). s. 10-29.
- Kuchta, J. Několik poznámek k postavení a formulaci okolností vylučujících protiprávnost v připravované rekodifikaci trestního zákona. *Trestněprávní revue*. 2003. 47-52 s.
- Mates P. Bezprostřední zásahy v činnosti veřejných sborů. *Trestněprávní revue*. 2008. 7(5). 140-144 s.
- Musil, J. Nutná obrana - institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy: je současná právní úprava optimální? *Kriminalistika*. Roč. 47. č. 4 (2014). 241-256 s.
- Novotný, F. Nutná obrana (několik poznámek). *Trestní právo*. Roč. 19. č. 2 (2015). 14-19 s.
- Novotný F., Hulinský, P. Nutná obrana. *Bezpečnostní teorie a praxe*. Roč. (4/2014). 91-101 s.
- Nývltová, I. Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných. *Trestněprávní revue*. 2003. 204-206 s.
- Púry, F. Souhrn aktuální judikatury – V. Nutná obrana v trestním právu. *Trestněprávní revue*. Roč. 6. č. 8 (2007). 230 - 235 s.

## Internetové a jiné zdroje

- Mlynařík V. *Problém rozjeté tramvaje aneb o úpravě institutu krajní nouze v komparativním kontextu*. Studentská vědecká a odborná činnost. Praha: Právnická fakulta UK v Praze. 2012. 20 s. Dostupná na: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/104.pdf> [Stav ke dni 5. 3. 2017]
- LIPERT, J. *Oprávněné použití zbraně*. Diplomová práce. Praha Právnická fakulta UK v Praze. 2012. 68 s. Dostupná na: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/96846> [Stav ke dni 5. 2. 2017]
- [https://cs.wikipedia.org/wiki/Samuel\\_Colt](https://cs.wikipedia.org/wiki/Samuel_Colt) [Stav ke dni 7. 3. 2017]
- <http://gundata.org/blog/post/9mm-ballistics-chart/> [Stav ke dni 15. 3. 2017]
- <http://gunlex.cz/11-clanky/hlavni-clanky/691-strelna-poraneni> [Stav ke dni 5. 3. 2017]
- <http://strelectvi.xf.cz/debaki.pdf> [Stav ke dni 19. 2. 2017]
- <http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/muz-ktery-postrelil-zlodeje-dostal-milost20110330.html> [Stav ke dni 22. 3. 2017]
- <http://gunlex.cz/zbrane-a-legislativa/legislativa/940-novela-nutne-obrany> [Stav ke dni 15. 2. 2017]
- <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/usvit-zakon-muj-dum-muj-hrad-dava-pravo-na-obranu-kazdemu-potrebujeme-ho-1404048814.html> [Stav ke dni 14. 2. 2017]
- <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4byfzwwmi> [Stav ke dni 19. 2. 2017]
- <http://gunlex.cz/clanky/hlavni-clanky/2445-rada-eu-a-smernice-o-zbranich> [Stav ke dni 29. 1. 2017]
- [http://zpravy.idnes.cz/novela-ministerstvo-vnitra-legalne-drzene-zbrane-terorismus-p6g-/domaci.aspx?c=A170102\\_152145\\_domaci\\_pku](http://zpravy.idnes.cz/novela-ministerstvo-vnitra-legalne-drzene-zbrane-terorismus-p6g-/domaci.aspx?c=A170102_152145_domaci_pku) [Stav ke dni 3. 2. 2017]
- <http://www.mvcr.cz/clanek/poskytnuti-informace-statistiky-poctu-trestnych-cinuspachanych-legalne-a-nelegalne-drzenou-zbrani-kategorie-a-b-c.aspx> [Stav ke dni 18. 2. 2017]
- [http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/violent\\_crimes/castle-doctrine.htm](http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/violent_crimes/castle-doctrine.htm) [stav ke dni 2. 3. 2017]
- <http://www.husseinandwebber.com/case-work/criminal-defense-articles/floridas-stand-ground-law/> [stav ke dni 2. 3. 2017]
- <http://criminal.findlaw.com/criminal-law-basics/self-defense-overview.html> [stav ke dni 2. 3. 2017]

- *Střelecká revue* – speciál Braňte se!. Pražská vydavatelská společnost s. r. o. 2016. 99 s.
- *Střelecká revue*. Pražská vydavatelská společnost s. r. o. 2003. Číslo 4/2003. 87 s.

### **Judikatura**

- 4 Tdo 489/2013-23
- 11 Tz 20/82.
- 4 Tz 40/78
- 4 Tz 128/76
- 1 Tzn 25/97
- 5 Tz 143/79
- 2 To 94/2006
- 1 Tzn 25/97
- 1 To 18/75
- č. 1633/1923 Sb. rozh. tr.
- 5 Tdo 162/2007
- 5 Tdo 1283/2014-51
- 3 Tdo 840/2006-I.
- 7 Tdo 461/2004
- 3 To 108/95
- 7 Tdo 272/2006
- 4 Tz 284/2001 - T 331
- 3 Tdo 825/2013
- 3 Tdo 856/2010
- 7 To 202/94
- ÚS 317/01
- 7 Tdo 793/2010
- 3 Tdo 864/2009
- 1 To 66/8

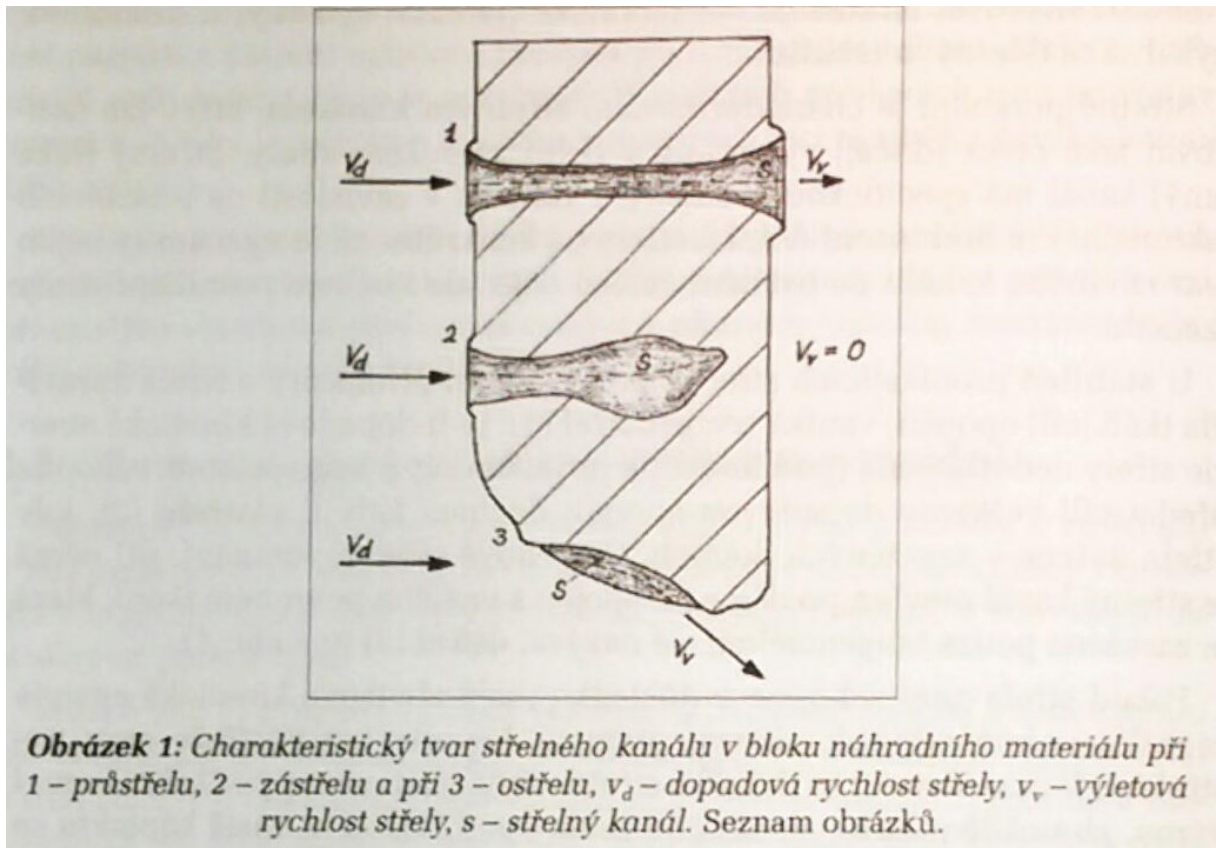
## Právní předpisy

- Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 119/2002 Sb., zákon o střelných zbraních a střelivu
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 553/1991 Sb., zákon České národní rady o obecní policii
- Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě
- Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
- Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů
- Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon
- Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

## Seznam zkratek

<b>Ústava</b>	Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
<b>Listina</b>	Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
<b>Úmluva</b>	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
<b>Trestní zákoník</b>	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
<b>Trestní řád</b>	Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
<b>Zákon o policii</b>	Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
<b>Policie</b>	Policie České Republiky
<b>Zákon o zbraních</b>	Zákon č. 119/2002 Sb., zákon o střelných zbraních a střelivu
<b>Občanský zákoník</b>	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
<b>Tr. zák.</b>	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

## Příloha č. 1

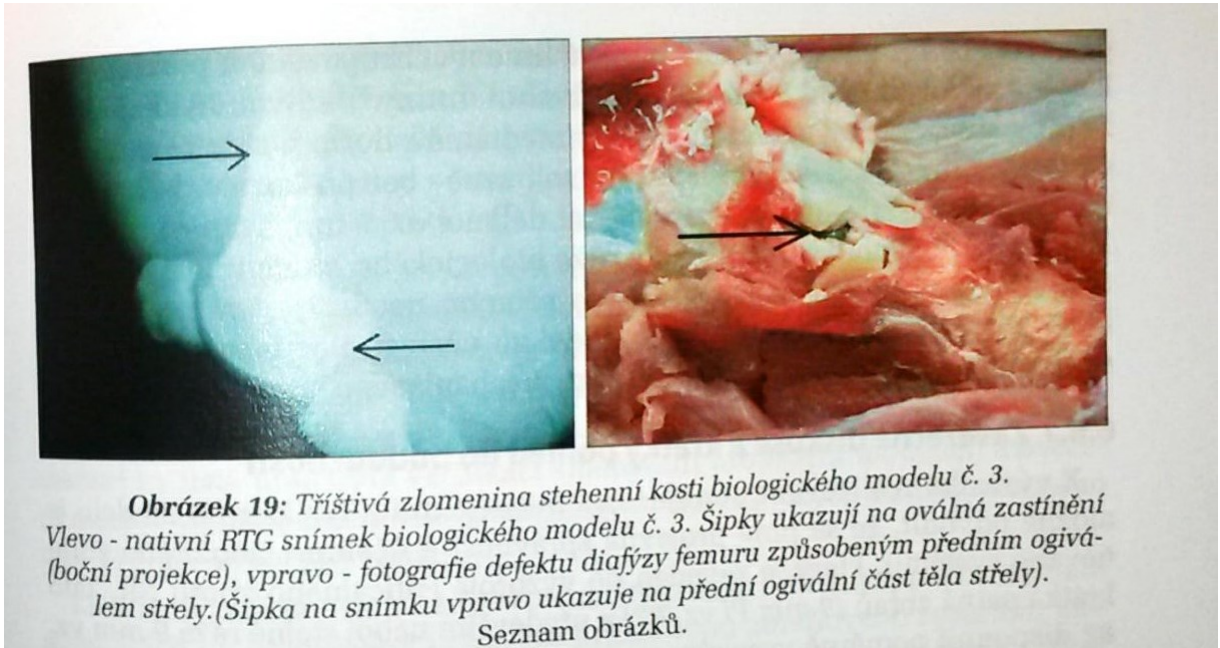


Vizualizace jednotlivých druhů střelných poranění, která jsou především charakterizována tvarem střelného kanálu.<sup>222</sup>

<sup>222</sup> Juříček, L. *Ranivý potenciál malorážových střel a jeho hodnocení*. Ostrava: Key Publishing. 2015. S. 18



## Příloha č. 2

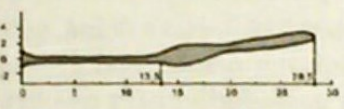
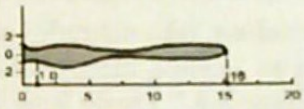
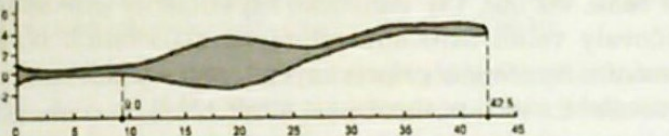
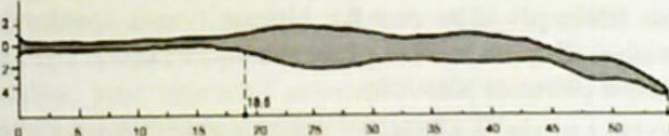
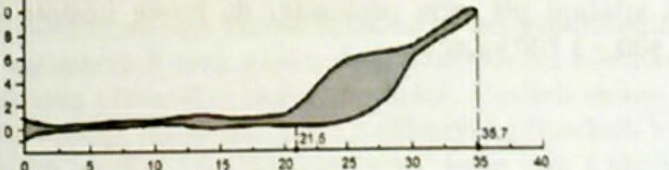
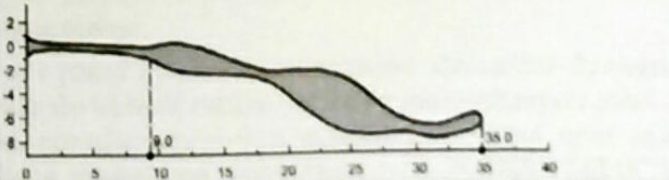


Pitevní nález účinku střely na dolní končetinu.<sup>223</sup>

<sup>223</sup> Juříček, L. *Ranivý potenciál malorážových střel a jeho hodnocení*. Ostrava: Key Publishing. 2015. S. 63

## Příloha č. 3

**Tabulka 6:** Základní typy profilů střelných kanálů ve zkušebním bloku PP 75/25 od střel zavedených malorážových nábojů.

Druh zbraně	Druh a ráže náboje, (typ střely)	
Krátké palné zbraně. (Pistole a revolvery) <sup>1)</sup>	Pistolový náboj ráže 9 mm Luger (FMJ)	Revolverový náboj ráže 357 Magnum (EFMJ)
		
Dlouhé palné zbraně. (Pušky a kulometry standardní ráže)	Puškový náboj ráže 7,62x39 (FMJ)	
		
	Puškový náboj ráže 7,62x54 R (FMJ) 	
Dlouhé palné zbraně. (Automatické pušky mikrorážové)	Puškový mikrorážový náboj ráže 5,56x45 (SS 109)	
		
	Puškový mikrorážový náboj ráže 5,45x39 (7H6) 	

Jedním ze základních parametrů ranivosti střely je velikost a tvar střelného kanálu.<sup>224</sup>

<sup>224</sup> Juříček, L. *Ranivý potenciál malorážových střel a jeho hodnocení*. Ostrava: Key Publishing. 2015. S. 99

Dalším způsobem hodnocení účinnosti střeliva je i tzv. index vyřazení z boje jednou ranou. Tuto teorii rozvedli dva američtí balistici, E. Marshall a E. Sanow. Tito dva balistici podrobili zkoumání velké počty skutečných případů z praxe a hledali procento, kdy jediný zásah vedl k okamžitému vyřazení útočníka z boje. Z těchto údajů pak sestavily jistý seznam střeliva z hlediska jeho účinnosti. Tyto statistické údaje se v odborné literatuře nazývají Marshalův index, viz níže.<sup>225</sup>

ráž	střela	index
7,65 mm Browning	celoplášť ogivální	50,00
7,65 mm Browning	poloplášť s exp. dutinou	60,56
9 mm Browning	celoplášť ogivální	51,74
9 mm Browning	poloplášť s exp. dutinou	54,23
.38 Special	olověná ogivální	52,28
.38 Special	poloplášť s exp. dutinou	62,50
9 mm Luger	celoplášť ogivální	62,27
9 mm Luger	celoplášť komolý kužel	70,03
9 mm Luger	poloplášť s exp. dutinou	80,09
.357 Magnum	olověná s prosek. hranou	71,91
.357 Magnum	poloplášť s exp. dutinou	86,48
.40 S&W	celoplášť komolý kužel	78,32
.40 S&W	poloplášť s exp. dutinou	87,53
.45 ACP	celoplášť ogivální	63,93
.45 ACP	poloplášť s exp. dutinou	86,45

<sup>225</sup> Novotný, F., Kreml, A., Helebrant, M. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein a Goldstein. 1997. S. 160 - 107

## Příloha č. 4

Rozdělení zbraní dle přílohy zákona o zbraních. Vybrané pojmy:

**Střelná zbraň** - zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění energie při výstřelu, zkonstruovaná pro požadovaný účinek na definovanou vzdálenost.

**Palná zbraň** - střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění chemické energie.

**Plynová zbraň** - střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění energie stlačeného vzduchu nebo jiného plynu.

**Mechanická zbraň** - střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění nahromaděné mechanické energie.

**Expanzní zbraň** - palná zbraň, jejíž konstrukce vylučuje použití kulového náboje nebo náboje s hromadnou střelou.

**Kulová zbraň** - palná zbraň s hlavní (hlavněmi) pro střelbu kulovými náboji nebo kulovými střelami, případně speciálními náboji nebo střelami pro kulovou zbraň.

**Broková zbraň** - palná zbraň s hlavní (hlavněmi) pro střelbu brokovými náboji, případně speciálními náboji pro brokovou zbraň.

**Kombinovaná zbraň** - palná zbraň s hlavní (hlavněmi) pro střelbu kulovými náboji nebo kulovými střelami, případně speciálními náboji nebo střelami pro kulovou zbraň a s hlavní (hlavněmi) pro střelbu brokovými náboji, případně speciálními náboji pro brokovou zbraň.

**Krátká zbraň** - palná zbraň, jejíž délka hlavně nepřesahuje 300 mm nebo jejíž celková délka nepřesahuje 600 mm.

**Dlouhá zbraň** - palná zbraň, která není krátkou zbraní.

**Samočinná zbraň** - palná zbraň, u níž se opětovné nabití děje v důsledku předchozího výstřelu a u které konstrukce umožňuje více výstřelů na jedno stisknutí spouště.

**Samonabíjecí zbraň** - palná zbraň, u níž se opětovné nabití děje v důsledku předchozího výstřelu a u které konstrukce neumožňuje více výstřelů na jedno stisknutí spouště.

**Opakovací zbraň** - palná zbraň se zásobníkem nebo jiným podávacím ústrojím, u níž se opětovné nabití děje v důsledku ručního ovládní závěru nebo mechanického otočení revolverového válce.

**Sportovní zbraň** - střelná zbraň, určená pravidly sportovní střelby pro národní a mezinárodní disciplíny.

**Lovecká zbraň** - střelná zbraň, určená k lovu zvěře odstřelem podle zákona o myslivosti.



**Paintballová zbraň** - plynová zbraň, kterou se vystřeluje střela se značkovací látkou.

**Signální zbraň** - jednocelové zařízení na principu krátké nebo dlouhé zbraně pro použití signálních nábojů ráže větší než 16 mm.

### **Obrazová ilustrace.**

Příklad samonabíjecí palné zbraně: pistole CZ 75 D



Příklad opakovací palné zbraně: Smith & Wesson M327 357 Magnum



Příklad brokové palné zbraně: CZ – USA Mallard G2



## Abstrakt

### Použití střelné zbraně při nutné obraně

Tato práce se především věnuje podmínkám, za kterých lze použít střelnou zbraň při nutné obraně dle současné tuzemské právní úpravy. Práce je členěna do pěti kapitol.

V *první kapitole* je proveden stručný exkurz do zákona o zbraních, na jehož základě mohou občané České republiky legálně nabývat a držet střelné zbraně. Především je zde obsaženo vymezení pojmu střelné zbraně a souhrnný popis podmínek nabývání, nošení a používání střelných zbraní dle zákona o zbraních.

Ve *druhé kapitole* se zaměřuji na obecný úvod do problematiky okolností vylučujících protiprávnost. Blíže jsou zde rozvedeny instituty krajní nouze, oprávněného použití zbraně a tzv. občanského zadržení.

Ve *třetí kapitole* je obsažen podrobný rozbor obecných znaků nutné obrany. Tato kapitola se také věnuje i problematice excesu a omylu v nutné obraně a jsou zde i stručně nastíněny některé v minulosti navrhované změny podmínek nutné obrany.

Jádrem práce je *čtvrtá kapitola*, která se věnuje samotnému použití střelné zbraně při nutné obraně. V úvodu této kapitoly jsou vymezeny charakteristické rysy střelné zbraně jako prostředku obrany *ultima ratio*, včetně stručného exkurzu do problematiky střelných poranění. Dále je v této kapitole obsažen rozbor judikatury, která se vztahuje k situaci použití střelné zbraně v nutné obraně, a z této judikatury jsou následně vyvozeny praktické závěry vztahující se k obecným podmínkám nutné obrany. Závěr této kapitoly se věnuje některým sporným otázkám použití střelné zbraně, jako je obrana majetku a občanské zadržení za pomoci střelné zbraně a odpovědnost za usmrcení třetí nezúčastněné osoby odlišné od útočníka.

*Pátá kapitola* obsahuje komparaci s cizí právní úpravou nutné obrany, a to Spolkové republiky Německo a Spojených států amerických. V německé právní úpravě je pozornost věnována především znaku potřeby, který je stěžejní pro posuzování přiměřenosti nutné obrany v německém právu, a také beztrestnosti tzv. astenického afektu, který významně odlišuje německou právní úpravu od té české. V rámci americké právní úpravy nutné obrany jsou zde vymezeny její tři základní doktríny, a to: *duty to retreat*, *castle doctrine*, *stand your grand*. Tento právní systém je potom blíže specifikován na příkladu právní úpravy státu Florida.

## **Abstract**

### **Use of firearm for the necessity defense**

This thesis is focused on conditions when a gun can be used for necessity defense under the current Czech legislation. The work is divided into five chapters.

In the first chapter a gun legislation that allows citizens of Czech Republic to obtain and keep firearms is briefly mentioned with emphasis on the definition of firearm and overall description of conditions to obtain, carry and use it according to the gun legislation.

The second chapter presents a general introduction into problems of circumstances that excludes the illegality. An institute of extreme emergency, a justification of gun use and so called civil detention are there more specified.

The third chapter includes a detailed analysis of general characteristics of the necessity defense. This chapter further describes the issues of excess and fail in the necessity defense and some changes in legislation that were proposed in the past.

The main part is the chapter four, which is focusing on use of firearms for the necessity defense itself. In the beginning of this chapter the characteristics of firearm use as a mean of ultima ratio defense are defined, with a brief excursion into firearm injuries, followed by the analysis of judicature that relates to the situation of gun use for necessity defense. Based on that the practical conclusions related to the general conditions of necessity defense are drawn. The final conclusion of this chapter describes some problematic questions of firearm use like a defense of the property, a civil detention with a firearm and responsibility for killing the third party other than the aggressor.

The fifth chapter contains a comparison with necessity defense in foreign legislations - Federal Republic of Germany and United States of America. In the German version the focus is on the feature of necessity, which is principal for assessing the adequacy of the necessity defense in German legislation, and also impunity of so called astenic affect, that significantly differs the German legislation from the Czech one. In the American version there are also defined three main doctrines: duty to retreat, castle doctrine and stand your ground. This legal system is more specified with the state of Florida as an example.



Klíčová slova: NUTNÁ OBRANA, POUŽITÍ STŘELNÉ ZBANĚ PŘI NUTNÉ OBRANĚ

Key words: NECESSITY DEFENSE, USE OF FIREARM FOR THE NECESSITY DEFENSE